KÕIGI MAADE PROLETAARLASED, ÜHINEGE!

SIRP JA VASAR

23

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU, KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA 7. JUUNI XXXIV AASTAKÄIK

Akadeemiline Raamatukogu

RAAMATUKOGUDE OSATÄHTSUSE SUURENDAMISEST TÖÖTAJATE KOMMUNISTLIKUS KASVATAMISES JA TEADUSLIK-TEHNILISES PROGRESSIS

Selles küsimuses vastuvõetud otsuses märgitakse, et meie maal on viimastel aastatel tehtud raamatukogunduse edasiarendamiseks ja elanikkonna teenindamiseks raamatutega märkimisväärset tööd. Nõukogude Liidus on käesoleval ajal 360 000 raamatukogu (raamatufond 3,3 miljardit eksemplari), mis teenindavad enam kui 180 miljonit lugejat.

Raamatukogud propageerivad aktiivselt Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi poliitikat, annavad suurt abi parteiorganisatsioonidele nõukogude inimeste kommunistlikul kasvatamisel, nende kultuuri- ja teaduslik-tehnilise taseme tõstmisel. On laienenud teaduslike, tehniliste, erialа- ja rahvaraamatukogude tegevus teaduse saavutuste ja eesrindlike kogemuste propageerimisel, teaduses ja tootmises töötajate teatmebibliograafilisel teenindamisel. On tugevnenud raamatukogude side teaduslik-tehnilise informatsiooni organitega.

Meie maal on raamatukoguteenindusega hõlmatud praktiliselt kõigi rahvamajandusharude ettevõtted ja organisatsioonid, iga asula, iga perekond. Kõikjal on raamatud avariiuleil. Raamatukogud on hakanud põhjalikumalt tundma õppima ja täielikumalt rahuldama lugejate vajadusi. Elanikkonna raamatukoguteeninduse efektiivsust aitab suuresti tõsta meie maa mitmetes linnades ja rajoonides tehtav raamatukogude võrgu tsentraliseerimine, mis võimaldab raamatukogude jõupingutusi ja materiaalseid ressursse ühendada, teostada nende fondide komplekteerimise ühtset poliitikat.

Ühtlasi märgib NLKP Keskkomitee, et paljude raamatukogude töö tase, elanikkonna raamatukoguteenindus ei vasta veel täielikult nõukogude rahva kommunistliku kasvatamise ülesannetele, mis partei XXIV kongressil püstitati, ei rahulda vajalikul määral töötajate teadus- ja kultuurialaseid vajadusi. Sageli seisavad väärtuslikud raamatud pikka aega riiulitel puutumata ega jõua lugejaini. Teaduslik-tehniliste ja erialaraamatukogude fondide ringlus on madal. Küllalt operatiivselt ja sihipäraselt ei informeerita uudiskirjandusest, vähe antakse välja soovitusnimestikke ja metoodilisi juhendeid kommunistliku kasvatuse, majanduse, filosoofia, NLKP ajaloo küsimuste ja teaduslik-tehnilise progressi probleemide kohta, samuti massiliste kutsealade tööliste abistamiseks. Raamatute propageerimiseks kasutatakse nõrgalt ajakirjandust, raadiot ja televisiooni. Raamatukoguteaduse alastel uurimustel on sageli abstraktne iseloom, need ei lõpe konkreetsete ettepanekute ja soovituste väljatöötamisega. Ikka veel pole jagu saadud puudustest raamatufondide komplekteerimisel, raamatukogudesse saadetakse pahatihti kirjandust, mis jaekaubanduses turgu ei leia.

Raamatu ulatuslikumat ja efektiivsemat kasutamist takistab raamatukogude ametkondlik killustatus, nende fondide komplekteerimisel koopereerimise puudumine. Endiselt avatakse suurel hulgal väikesi raamatukogusid, arvestamata tegelikku vajadust nende järele. Paljud tehnilised ja erialaraamatukogud töötavad omaette, teenindavad spetsialistide kitsast ringi, kasutavad nõrgalt teaduslik-tehnilise informatsiooni töötlemise, otsimise ja levitamise tänapäevaseid meetodeid ning vahendeid. Mitmed ministeeriumid ja ametkonnad pole seniajani taganud neile alluvate informatsiooniorganite ja teaduslik-tehniliste raamatukogude kooskõlalist tööd ühtsete teatmeinformatsioonifondide baasil, mis toob kaasa vahendite ebaratsionaalse kasutamise ja parallelismi töös.

Kõik need puudused, öeldakse otsuses, on tingitud sellest, et üleliiduline kultuuri-, kõrgema ja keskerihariduse ning haridusministeerium, NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklik Teaduse ja Tehnika Komitee, ÜAÜKN, paljud partei-, nõukogude, ametiühingu- ja komsomoliorganid ei süvene küllalt põhjalikult raamatukogude töö sisusse, ei hoolitse vajalikul määral nende materiaal-tehnilise baasi tugevdamise eest, raamatukogutöötajate kaadri valiku ja kasvatamise eest, neile vajalike elu- ja olmetingimuste loomise eest. Tunduv osa suuri raamatukogusid pole varustatud mehhaniseerimise ja automatiseerimise nüüdisaegsete vahenditega ja tsentraliseeritud raamatukogusüsteemid paljundustehnikaseadmete ning autotranspordiga.

NLKP Keskkomitee kohustas liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteesid, partei krai-, oblasti-, linna- ja rajoonikomiteesid, liiduvabariikide ministrite nõukogusid, NSV Liidu Kultuuriministeeriumi, NSV Liidu Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumi, NSV Liidu Haridusministeeriumi, NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklikku Teaduse ja Tehnika Komiteed, ÜAÜKN-i, NSV Liidu Teaduste Akadeemiat ja teisi ametkondi rakendama abinõusid, selleks et põhjalikult parandada raamatukogude tegevust, tõsta nende osa tähtsate tugibaasidena parteiorganisatsioonide töös töötajate kommunistlikul kasvatamisel, ideoloogiliste ja teadusliku informatsiooni asutuste tugibaasidena.

Raamatukogude peaülesanne, rõhutatakse otsuses, seisab Kommunistliku Partei ja Nõukogude riigi poliitika aktiivses propageerimises, tohutute raamaturikkuste täielikumas kasutamises uue inimese harimiseks ja kasvatamiseks, teaduslik-tehnilise progressi kiirendamiseks. Tarvis on laiendada teaduslike, tehniliste ja rahvaraamatukogude tegevust teaduse ja tehnika saavutuste ning eesrindlike kogemuste levitamisel, rahvamajanduse spetsialistide operatiivsel varustamisel teaduslik-tehnilise informatsiooniga, anda diferentseeritud abi lugejaile, võttes arvesse nende haridustaset, kutsealahuve ja vanuselisi iseärasusi.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide ministrite nõukogudele, kraide ja oblastite töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteedele on tehtud ülesandeks viia aastail 1974—1980 läbi riiklike rahvaraamatukogude tsentraliseerimine sel teel, et luua linna- ja rajooniraamatukogude baasil ühtne raamatukoguvõrk ühise koosseisu, raamatufondi, kirjanduse tsentraliseeritud komplekteerimise ja töötlemisega. NSV Liidu Kultuuriministeeriumile on tehtud ülesandeks välja töötada riiklike rahvaraamatukogude tsentraliseerimise põhimäärus ja raamatukoguteeninduse uuele süsteemile üleviimise metoodika. Reorganiseerimine peab toimuma nende assigneeringute piires, mis on riigieelarves raamatukoguvõrgu ülalpidamiseks ja arendamiseks ette nähtud. Samal ajal on ministeeriumid ja ametkonnad ning ÜAÜKN kohustatud välja töötama abinõud neile alluvate raamatukogude võrgu tsentraliseerimiseks, nähes ette nii tootmisharude kui ka ametkondadevaheliste tsentraliseeritud süsteemide loomise, tagades nende täpsed vastastikused vahekorrad. NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklik Teaduse ja Tehnika Komitee, ministeeriumid ja ametkonnad peavad samuti tõstma üleliidulisi, tootmisharude, vabariiklike ja territoriaalsete informatsiooniorganite ning nende raamatukogude osa ühtsete teatmeinformatsioonifondide loomiseks tehtava töö koordineerimisel.

NLKP Keskkomitee kohustas NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklikku Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komiteed parandama raamatukogude varustamist raamatutega, tagama uudiskirjanduse tellimuste õigeaegse rahuldamise, nägema ette raamatukogudele mõeldud raamatuseeriate väljaandmise tiraažides, mis rahuldavad rahvaraamatukogude vajadusi, seadma kõigis bibkollektorites sisse saabuva kirjanduse tsentraliseeritud töötlemine. NSV Liidu Riiklikule Plaanikomiteele on tehtud ülesandeks lahendada bibkollektorite kaubakäibe ja raamatukaubanduslike organisatsioonide jaekaubakäibe ühendamise küsimus.

Teaduslike ja piirkondlike raamatukogude raamatufondide ratsionaalsemaks organiseerimiseks ja nende plaanipärasemaks paigutamiseks meie maa peamistesse majanduspiirkondadesse näeb otsus ette, et vähekasutatavaid raamatuid, olenemata ilmumisaastast, hoitakse väikeses hulgas raamatukogudes (raamatukogudes-depositooriumides). Ülejäänud raamatukogud, olenemata nende ametkondlikust alluvusest, peavad andma vähekasutatava kirjanduse üle depositooriumidele ja saama seda vajaduse korral originaalidena või koopiatena raamatukogudevahelise laenutuse alusel.

NSV Liidu Kultuuriministeeriumile, NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklikule Teaduse ja Tehnika Komiteele, NSV Liidu Teaduste Akadeemia Presiidiumile ning NSV Liidu Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumile on tehtud ülesandeks kuue kuu jooksul kinnitada üleliidulise tähtsusega raamatukogude-depositooriumide nimekiri ning nende tegevuse põhimäärus.

Liiduvabariikide ministrite nõukogudele, kooskõlastatult NSV Liidu Kultuuriministeeriumiga ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riikliku Teaduse ja Tehnika Komiteega, on tehtud ülesandeks kinnitada vabariikliku ja piirkondadevahelise tähtsusega raamatukogude-depositooriumide nimekiri.

NSV Liidu Kultuuriministeeriumile ning NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklikule Teaduse ja Tehnika Komiteele on tehtud ülesandeks töötada kooskõlas asjast huvitatud ametkondadega välja raamatukogunduse arendamise põhisuunad meie maal, raamatukoguvõrgu paigutuse ühtsed printsiibid ja instruktiivsed dokumendid, mis reglementeerivad erineva ametkondliku alluvusega raamatukogude tegevust. On tunnistatud vajalikuks moodustada meie maal raamatukogunduse juhtimise koordineerimiseks NSV Liidu Kultuuriministeeriumi juurde riiklik ametkondadevaheline raamatukogukomisjon.

NLKP Keskkomitee kohustas liiduvabariikide ministrite nõukogusid, NSV Liidu Kultuuriministeeriumi ja NSV Liidu Haridusministeeriumi rakendama abinõusid, selleks et parandada laste ja noorte raamatukoguteenindust. Otsuses nähakse ette viia aastail 1974—1976 lõpule vabariiklike ja piirkondlike laste- ning noorteraamatukogude loomine, samuti rajoonikeskustes lasteraamatukogude loomine. NSV Liidu Kultuuriministeeriumile on tehtud ülesandeks tagada metoodiline juhendamine kõigis lapsi ja noori teenindavates ametkondade raamatukogudes, juhtides nende tegevust selles suunas, et nad annaksid koolile tõhusat abi sirguvas põlvkonnas kommunistliku moraali kõrgete põhimõtete, kodumaarmastuse, teadmistepüüu ja töökuse kasvatamisel.

NLKP Keskkomitee juhtis mitmete ministeeriumide ja ametkondade ning NSV Liidu Teaduste Akadeemia tähelepanu vajadusele tagada teadusliku uurimistöö edasine arendamine ja parandamine raamatukoguteaduse ja bibliograafia valdkonnas. On tehtud ülesandeks tugevdada V. I. Lenini nimelise NSV Liidu Riikliku Raamatukogu ja teaduslik-tehniliste ning erialaraamatukogude osas NSV Liidu Riikliku Avaliku Teaduslik-Tehnilise Raamatukogu kui üleliiduliste teaduslik-metoodiliste keskuste osatähtsust. Töökogemuste süstemaatilise vahetamise ja raamatukogutöö saavutuste parema levitamise eesmärgil on ajakiri «Bibliotekar» reorganiseeritud üleliiduliseks ajakirjaks — NSV Liidu Kultuuriministeeriumi ja Vene NFSV Kultuuriministeeriumi häälekandjaks.

Partei-, nõukogude, ametiühingu- ja majandusorganeil, öeldakse otsuses edasi, on vaja osutada suuremat tähelepanu kaadri valikule ja kasvatamisele, tugevdada raamatukogusid kvalifitseeritud töötajatega. On tehtud ülesandeks tõsta kõigi raamatukogude kaadri ettevalmistamise kvaliteeti, pöörates erilist tähelepanu suurema hulga kõrgema haridusega töötajate ettevalmistamisele ja nende spetsialiseerimisele. NSV Liidu Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumile, NSV Liidu Haridusministeeriumile, ministeeriumidele ja ametkondadele, kellel on kõrgemaid ja keskeriõppeasutusi, on tehtud ülesandeks rakendada abinõusid, mis tagavad raamatukogundus- ja bibliograafiaalaste teadmiste aluste õpetamise üliõpilastele ja õpilastele.

NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklikule Töö ja Töötasu Komiteele, NSV Liidu Rahandusministeeriumile, NSV Liidu Ministrite Nõukogu Riiklikule Teaduse ja Tehnika Komiteele, ÜAÜKN-ile ja NSV Liidu Kultuuriministeeriumile on tehtud ülesandeks välja töötada uus kord, mille kohaselt raamatukogud jaotatakse gruppideks vastavalt töötajate töötasustamisele, võttes jaotamise aluseks töö mahu lugejate teenindamisel.

NLKP Keskkomitee kohustas liiduvabariikide ministrite nõukogusid, partei-, nõukogude ja ametiühinguorganeid, ministeeriume ja ametkondi rakendama abinõusid raamatukogude materiaal-tehnilise baasi edasiseks tugevdamiseks, nende plaanipäraseks paigutamiseks. Liiduvabariikide ministrite nõukogudel, ministeeriumidel ja ametkondadel on lubatud vajaduse korral eraldada elamute esimestel korrustel ruume raamatukogudele. Selleks vajalikud kulutused tuleb katta elamuehituseks eraldatud summadest, mis on ette nähtud jaekaubandus-, toitlustus- ja elanikkonna teenindusettevõtete ehitamiseks.

NSV Liidu Riiklikule Plaanikomiteele on tehtud ülesandeks 1976.—1980. aasta rahvamajandusplaani projekti väljatöötamisel ette näha raamatukogude sisseseade, mehhaniseerimisvahendite ning kopeerimis- ja paljundustehnika seadmete tootmise suurendamine. NSV Liidu Riiklikule Ehituskomiteele ja NSV Liidu Kultuuriministeeriumile on tehtud ülesandeks aastail 1974—1976 välja töötada raamatukoguhoonete uued tüüpprojektid meie maa mitmesugustele piirkondadele.

Tööveteranid pidutsevad tänavu Põlvas

Viimastel suvedel on Põlva Intsikurmu lauluväljakul peetud mitmeid suurüritusi, mille üle nii põlvalased kui ka külalised-taidlejad ja kogu meie vabariigi laulu-, tantsu- ja pillirahvas on rõõmu tundnud. Meenutame kas või 1971. a. Lõuna-Eesti segakooride laulupäeva, 1972. a. rahvakunstipidustusi või läinud aasta III rindesõprade päeva.

Õige peo saab Põlva taas uue suurpeo tunnistajaks. 8. ja 9. juunil tulevad pidutsema tööveteranidest taidlejad kogu vabariigist. Üheksandast laulu- ja tantsupeost võtab osa 54 kollektiivi 1426 esinejaga, lisaks kodurajooni isetegevuslased ning külalised Vene NFSV-st, Lätist ja Leedust. Pidustused algavad 8. juunil kell 20 sõpruskontserdiga. 9. juunil sammutakse rongkäigus Intsikurmusse. Kell 16 kuulutavad fanfaarid peo algust ja süttib peotuli. Tööveteranide IX vabariikliku laulu- ja tantsupeo kontserdil osalevad laulukoorid ja orkestrid, keerlevad tantsurühmad ning oma külakosti pakuvad taidlejad sõsarliiduvabariikidest.

Hiljuti koosistunud rajooni laulupeokomisjon ja mitmed suurpeo üldjuhid leidsid, et Põlvamaa on valmis külalisi vastu võtma.

REIN VILL

ESTICA

■ 1974. a. ilmus Pariisis idaväljaannete sarjas («Publications Orientalistes de France») F. Tuglase esimene eriraamatuna trükitud prantsuskeeline teos, novell «Viimne tervitus» (pr. k. «Ultime adieu»). Teose on eesti keelest tõlkinud B. Jouffroy ja J. Roque. Eessõna («La transcendance visionnaire de Tuglas», e. k. umbes «Tuglase nägemuslik transtsendentaalsus») annab linnulennulise ülevaate nii Noor-Eesti liikumisest kui ka F. Tuglase loomingust.

KASVATADA KOMMUNISMI-EHITAJAID

EKP Keskkomitee sekretäri V. VÄLJASE kõnest Eesti NSV kultuuritöötajate aktiivi koosolekul

Oma kirjas I ülevenemaalisele kultuurihariduslike asutuste konverentsile 1918. a. andis V. I. Lenin kultuurihariduslike asutuste tegevuse põhisuuna — aidata kaasa üldriiklike probleemide lahendamisele. Lõpetades kirja märkis V. I. Lenin, et selles on sotsialistliku revolutsiooni edusammude ja lõpliku võidu alus. Küllap panevad need Lenini sõnad meid kõiki analüüsima oma tööd, selle eesmärke ja tulemusi.

On hea meel, et meie vabariigi kultuuriasutused on viimastel aastatel saavutanud kommunistlikus kasvatustöös kiiduväärseid tulemusi. Rõhutaksin siin esmajoones elanikkonna hõlmatust nii poliitilise kui ka kultuurilise kallakuga massiüritustest. 1973. aastal korraldati ligi 100 000 üritust 5,7 miljonile elanikule. Suurenenud on rahvaraamatukogude lugejate arv, eriti aga ühiskondlik-poliitilise kirjanduse lugemus — 12,5 protsenti, mis on ideoloogilise töö oluline kriteerium. Ka muuseumide külastatavus ületas 1973. aastal esmakordselt miljoni piiri.

Paljud neist üritustest olid seotud internatsionalistliku kasvatusega. Siin on kultuuriasutustel väljakujunenud traditsioone ja suhteliselt uusi töövorme, mis võimaldavad tutvustada vennasrahvaste kultuuri ning parandada rahvaste sõpruse kasvatamist. Internatsionalistlik kasvatustöö on ideoloogilises tegevuses üks põhilisi. Märkimist väärivad püsivad sõprussidemed teiste liiduvabariikide kultuuriasutustega.

Intensiivistunud on niisugune tähtis vorm nagu töökasvatus. Klubiliste asutuste käsutusse kuulub palju vorme, mida rakendada sotsialistliku võistluse edendamiseks ja uute, nõukogulike tavandite propageerimiseks.

Kõrvuti kommunistliku töössesuhtumise ja kollektiivsustunde kasvatamisega teevad kultuuriasutused tähelepanuväärset tööd kommunistliku moraali kujundamisel, võitluses selliste moraaliantipoodidega nagu töödistspliini rikkumine, joomine, sotsialistliku ühiselu normide ignoreerimine.

Kõlbelise kasvatuse intensiivistamisele juhiti tähelepanu ka EKP Keskkomitee 12. märtsi k. a. büroo otsuses «Klubiliste asutuste tööst töötajate ideelis-kõlbelisel kasvatamisel NLKP XXIV kongressi otsuste valguses». Kuigi nimetatud otsus puudutas vahetult klubilisi asutusi, on tema tähendus laiem, hõlmates kõiki ideoloogiaasutusi.

Otsuses osutati puudustele kultuuriasutuste kasvatustöö organiseerimises, juhtimises ja planeerimises. Ei ole saladus, et kultuuriasutuste töös ilmneb veel inertsust, et ühiskondlik-poliitilise kallakuga ürituste organiseerimisel ei arvestata alati rahva haridustaset ega osata kasvatustöö tegemisel diferentseeritult läheneda eri sotsiaal-demograafilistele gruppidele. Ikka veel kasutatakse vähe propaganda aktiivseid vorme, nagu agitbrigaad jm. Olulised puudujäägid on kommunistliku kasvatuse eri liikide ülesannete omavahelisel loogilisel seostamisel, nii et need üksteist arvestaksid ja lubaksid saavutada suuremat efekti. Mõned klubid ei võta küllalt aktiivselt osa töötajate majandusõppuse organiseerimisest ega näita töökollektiivide sotsialistliku võistluse kulgu.

Olulisi puudusi tuleb ette taidluse organiseerimises, mis aitaks otstarbekalt kasutada töötajate vaba aega. See on suur väärtus, mida ei tohi raisata. Meile on teada taidlusringide ja taidlejate arvu vähenemise tendents. Tänaseni pole me sellest lahti saanud, kuigi positiivseid nihkeid on märgata.

On ka hästi teada, et isetegevuses lüüakse kaasa enamasti noorpõlves. Pealegi on taidlusel, nagu näitavad sotsioloogilised uurimused, veel teisigi sotsiaalseid väärtusi: üle 70% isetegevuslastest võtab energiliselt osa ka ühiskondlik-poliitilisest tööst. Niisiis tuleb oluliselt tõsta kultuuriasutuste vastutust taidluse aktiviseerimisel, selle kui vaba aja kasutamise vormi massilisust. On erakordselt tähtis, et noored õpiksid ratsionaalselt kasutama vaba aega. Tegevusetus, joomingud, mõttetu «lõbutsemine» aja surnukslöömise eesmärgil — neid noorusaastate kaotusi on hiljem juba raske tasa teha. Ja vastupidi, oma silmaringi laiendamine, kultuuritaseme ja poliitilise ettevalmistuse tõstmine — kõik see on väärtuslik kapital.

Kahjuks pole meil veel kõik korras ka taidluse kvaliteediga: siiani esineb fakte, et taidluskollektiivid ja solistid kasutavad ideelis-kunstiliselt teisejärgulist repertuaari ega mõjusta seetõttu auditooriumi positiivselt. Sellest on juba palju räägitud. Klubitöö metoodilise juhendamise puudujääkidest tingituna on klubiürituste programmid tihti nõrgalt ja pealiskaudselt viimistletud, mis loomulikult vähendab ürituse kasvatuslikku mõju.

Puudustest pole vaba ka raamatukogude tegevus: ühiskondlik-poliitilise kirjanduse laenutusprotsent ja fondiringlus on endiselt madal.

Vajakajäämisi ilmneb ka muuseumide, eriti koduloomuuseumide töös rahva kommunistlikul kasvatamisel. Ajalugu on vajalik selleks, et mõista tänapäeva. Kuid sageli ei ole muuseumide ekspositsioonis piisavalt vastavat materjali.

Nendes puudustes pole süüdi mitte üksnes meie vabariigi kultuuritööd juhtivad organid — Eesti NSV Kultuuriministeerium ja Vabariiklik Ametiühingute Nõukogu, kes pole suutnud tagada kõikjal kasvatustöö nõutavat taset, vajalikku koordineerimist. Kultuuriasutuste osa ideoloogilises töös pole veel täiel määral tunnetanud kõik nõukogude organid ja ühiskondlikud organisatsioonid, ettevõtete ja majandite juhid, partei-algorganisatsioonid. Ka parteikomiteed ei ilmuta alati kultuuriosakondade ja ametiühinguorganisatsioonide suhtes vajalikku nõudlikkust ega aruta regulaarselt kultuuritöö küsimusi kohtadel.

Seepärast on vaja, et Eesti NSV Kultuuriministeerium ja Vabariiklik Ametiühingute Nõukogu parandaksid märksa kasvatustöö organiseerimist kultuuriasutustes ja võtaksid tarvitusele abinõud töötajate kultuurialase aktiivsuse ergutamiseks, suurendaksid kaadri nõudlikkust kultuuritöö kvaliteedi suhtes, korraldades kasvatajate endi kasvatamist ja nende kutsemeisterlikkuse tõstmist.

Kohalikud partei- ja nõukogude organid ning ühiskondlikud organisatsioonid peavad enam süvenema kultuuritöö probleemidesse, analüüsima kaadri ja kultuuriasutuste materiaalse baasi küsimusi ning aitama neil jõuda töös senisest paremate näitajateni.

Massikommunikatsioonivahendite abil aga tuleb tunduvalt rohkem näidata kultuuriasutuste igapäevast tööd, tõsta nende autoriteeti ühiskonnas.

Kui püüda kõige üldisemalt määratleda nende peamisi ülesandeid kunsti vallas, siis tuleb kahtlemata öelda: kõige tähtsam on igati suurendada meie teatri, muusika, kujutava ja tarbekunsti mõjustavat, kujundavat osa inimestes kommunistlike veendumuste ja meie ajastu nõuetele vastavate kõlbeliste omaduste vormimisel. Meie kunstiharitlaskond täidab partei XXIV kongressi otsustes sisalduvat aja kutset ja käsku siis, kui ta astub kindlalt ühte sammu rahva elu ja võitlusega viisaastaku ülesannete lahendamise, kommunismi ülesehitamise nimel, kui kunst reageerib erksalt aktuaalsetele ideoloogilistele ja sotsiaalsetele probleemidele, lüües tegevalt kaasa uue ning eesrindliku võitluses iganenud, väljasuremisele määratud nähtuste vastu.

Nimelt seda peamegi silmas, kui räägime kunsti, kogu kultuurielu parteilisest juhtimisest. Seejuures on eriti tähtis sügavalt tunnetada ja mõista, et tegu ei ole mingi diktaadiga, mingitest kunstivälistest huvidest tulenevate ettekirjutistega. Tähtis on mõista ja tunnetada, et aja- ja elulähedust, kõrget kommunistlikku ideelisust, nõuavad kõigepealt kunsti enda arenemise huvid, sest oma ajas ja ajaloos pole suureks ja elavaks jäänud ikkagi mitte estetistlikud eksperimendid, vaid ajastu tegelikkusest, ajastu eesrindlikest taotlustest väljakasvanud sügavalt ideeline kunst.

Arvatavasti pole vajadust hakata siinkohal rohkete näidetega tõestama ilmset fakti, et meie loominguline intelligents mõistab õigesti oma kutsumust, et meie kunsti määrav osa seisab tänapäeva nõuete ja vajaduste kõrgusel. Partei ja rahvas suhtuvad suure lugupidamisega kunstimeistrite patriootilisse töösse, mis on võitnud kogu ühiskonna kõrge tunnustuse.

Kuid täna on meie kohus keskendada oma tähelepanu tegemata töödele, puudustele ja kitsaskohtadele, et neist jagu saada ja sotsialistlikku kultuuri veelgi jõudsamate sammudega edasi viia. Tõele au andes peame tunnistama, et puudusi leidub kunstirindel siiski rohkesti. Kellele oleks näiteks teadmata «Estonia» juhtivate solistide meisterlikkus, paljude lavastuste kõrge tase! Aga ometi: kui EKP Keskkomitee büroo arutas mõne aja eest teatri tööd, tuli ühtlasi konstateerida, et tänapäeva nõukogude inimene on «Estonia» laval harv külaline, et revolutsioonilise võitluse ja sotsialistliku ülesehitustöö temaatika on repertuaaris esindatud nõrgalt, et koostöö eesti heliloojate ja libretistidega on halval järjel, et vene ja teiste vennasrahvaste muusikalist lavaloomingut tutvustatakse vähe, et jooksvas mängukavas kipub lõviosa langema kergema žanri poolele, mis pealegi alati ei vasta nõudlikele ideelis-kunstilistele kriteeriumidele, et paljude silmapaistvate lavajõudude talent ei leia pika aja jooksul väärilist rakendust jne. Kõik see tingis mitmed praktilised sammud «Estonia» töö parandamises, mis olid ette nähtud EKP Keskkomitee otsuses.

Tõin kõigest üheainsa näite, aga kes söandaks väita, et see on ainus omalaadne?! Kas ei ole nõnda, et meie kursisolek vennasrahvaste kirjanduse ja heliloomingu uudistega pole kaugeltki piisav, mille tagajärjel vennasrahvaste näidendite, ooperite ja operettide lavastamises Eesti NSV teatrites võib mõnigi kord märgata kampaanialikkust ja juhuslikkust, muusikakollektiivide ja solistide repertuaaris aga on vennasrahvaste muusika esindatud ilmselt mitteküllaldaselt? Kas ei ole nõnda, et teoste valikust või lavastaja interpretatsioonist sõltuvalt kerkib meie kaasaja elust jutustavates lavateostes sagedasti esiplaanile mahajäänud, ideaalideta, kitsa huvideringiga, eluga pahuksis inimene, samal ajal aga antakse teatrisõbrale harva võimalust näha teotahtelist ja -võimelist, kõrgete aadete ja rikka sisemaailmaga kangelast, keda on kujundanud nõukogude elu ja kes ise võtab toimekalt osa selle elu kujundamisest partei plaanide kohaselt? Eks tule konstateerida sedagi, et teatri- ja veel enam estraadilaval ei kõla kaugeltki küllaldase jõuga meie revolutsioonilise mineviku ja dünaamilise tänapäeva paatos ning romantika, et esitamissageduse poolest hõivab mõnigi kord domineeriva koha kergekaaluline ajaviiterepertuaar, millel — pehmelt öeldes — on tõelise kunstiga üksnes kaudseid kokkupuuteid ja mis — jällegi pehmelt öeldes — balansseerib hea ja halva maitse piiril. Kas ei ole ka nii, et meil ei osata alati eristada tõeliselt novaatorlikku loomingut, mis uudselt, suure ideelaengu ja kunstilise jõuga avab tänase elu ja inimese sügavaid arenguprotsesse, katsetustest, mille sisuhõredust püüab varjata loomingulisele julgusele pretendeeriv, kuid tegelikult eklektiline ja trikitsev vormikeel? Kas ei pea meid mõtlema panema ka see, et kujutava ja tarbekunsti teatavat osa iseloomustab kunsti ja tegelikkuse sidemete haprus ning kujundisüsteemi kunstlik komplitseerimine, mis kallutab neid autoreid kõrvale sotsialistliku realismi magistraalteelt ja õõnestab kontakti vaatajaga, asendades sisuka dialoogi monoloogiga, mis on arusaadav üksnes autorile ja kas autorgi aru saab, mis ta ütelda tahab?

Nimetasin vaid mõningaid meie kunstielu mureküsimusi. Oleks aga sügavalt ebaõige pidada neid nähtusi, millest eespool juttu oli, meie kultuurielule üldiselt iseloomulikuks: eesti nõukogude kunsti tänase näo määravad positiivsed, aja nõuetega sammupidavad protsessid ja jooned, looming, mis on kantud kommunistliku parteilisuse, ideelisuse ja rahvalikkuse printsiipidest. Kuid niisama ebaõige oleks neisse nähtustesse suhtuda muretult. Me ei tohi neist ükskõikselt mööda vaadata ega hetkekski nõrgendada võitlust nende vastu sellepärast, et nad kahjustavad meie kunsti ideelist kõlajõudu, takistavad tal üha edukamalt täita oma õilsat sotsiaalset missiooni inimeste kasvatamisel kommunistliku ideelisuse ja kõlbluse vaimus.

Nagu kogu ideoloogilises töös, nii ka kunstielu parteilisel juhtimisel lähtub EKP Keskkomitee järjekindlalt põhimõttest ühendada kõrge nõudlikkus aktiivse konstruktiivse tegevusega seatud eesmärkide saavutamiseks. Kõigis ideoloogilise töö lülides peab saama kindlaks reegliks, et ükski vääratus töös ei jääks printsipiaalse parteilise reageerimiseta, et me teeksime kõik võimaliku ja vajaliku ebasoovitavate nähtuste ning tendentside väljajuurimiseks juba eos, et iga ideoloogiarinde töötaja tunneks täit parteilist ja kodanikuvastutust oma lõigu eest. Samal ajal on meie kohus igati ja kõigekülgselt toetada kõrgest ideelisusest ja kodanikutundest kantud loomingut, tiivustada kunstiintelligentsi üha enam süvenema tegelikkusse ja seda kujutama parteilistelt positsioonidelt lähtudes haarava kunstijõuga, luues ühtlasi kõik vajalikud tingimused talentide arenguks ja õitsenguks, kes näevad oma suurt kutsumust rahva ustavas teenimises. See on töö, mis nõuab printsipiaalsust ja taktitunnet, poliitilise ja organiseerimistöö mitmekesiste vormide ja meetodite oskuslikku, läbimõeldud kasutamist.

Muidugi kerkib siinkohal terve hulk praktilisi ülesandeid ja probleeme, mis nõuavad kultuurielu juhtijatelt tähelepanu ja vastavate sammude astumist. Tahaksin neist mõnedel paari sõnaga peatuda.

Kõigepealt, meil on tarvis väsimatult parandada tööd kaadriga. On tarvis paremini läbi mõelda kultuuritöötajate, kunstiintelligentsi hulgas tehtava poliitilise töö süsteem, taotledes, et see haaraks võimalikult laia inimeste ringi, oleks tihedamalt seotud aktuaalsete kunstiprobleemidega ja aktiivsemalt teeniks nende lahendamist tänapäeva nõuete tasemel. Samuti on vaja järjekindlalt juurutada parteilisi arusaamu loomingulise töö eetikast, võideldes individualismi, staaritsemise ja egotsentrismi nähtuste vastu, mida meil paraku aeg-ajalt ikka veel tuleb kogeda. On vaja tugevdada loominguliste liitude ja kultuuriasutuste koostööd tootmiskollektiividega.

Senisest suuremat tähelepanu nõuab töö noore kunstikaadriga, kes juba täna, veel enam aga homme kujundab oluliselt meie kunstielu üldpilti. On tarvis parandada kandidaatide valikut kunstiõppeasutustesse, väsimatult kanda hoolt kunstinooruse kindlate maailmavaateliste tõekspidamiste ja eetilise palge kujundamise eest. On tarvis süvendada loomingulise koostöö õhkkonda kunstiintelligentsi eri põlvkondade vahel nii, et alati ja kõikjal käiksid käsikäes õiglane nõudlikkus ja seltsimehelik toetus loomingulises eneseleidmises ning eneseteostuses.

Teiseks tahaksin rõhutada vajadust senisest aktiivsemalt, läbimõeldumalt ja efektiivsemalt rakendada kõiki meie käsutuses olevaid vahendeid säärase kunstiloomingu stimuleerimiseks, mis areneb lahutamatus seoses partei ideoloogiliste ülesannetega ja kogu tänase nõukogude eluga, mis täiel häälel jaatab uut ja eesrindlikku meie ajas, mis kaasakiskuva kunstijõuga toetab rahva kommunistlikke pürgimusi. Olgu siis tegu autorite inspireerimise või nende abistamisega elulise materjali kogumisel, stimuleeriva avaliku arvamise kujundamise ja loominguliste kordamine-kute väärilise esiletõstmisega ajakirjanduses, mitmesuguste muude moraalse või materiaalse ergutamise vahendite rakendamisega. Kogu meie tegevus peab olema keskendatud peamisele, sellele, et järjest suurendada kunsti aktiivset rolli ühiskonna ideoloogilises elus.

(Järg 13. lk.)

LOODAME, ET EESTIS JÄÄDAKSE MEIEGA RAHULE!

Intervjuu Ukraina NSV kultuuriministri ALEKSEI ROMANOVSKIGA

Möödunud nädala lõpul oli Kiievis Ukraina NSV Kultuuriministeeriumis käsil palju pakilisi toimetusi, ukse ees mitu meid huvitavatest kirjandus- ja kunstipäevadest lähemat kultuuriüritust. Minister **Aleksei Romanovski** osutus vastutulelikuks, ta leidis ajanappusest hoolimata hetke intervjuuks meie toimetuse esindajaga.

◆ Kuuldavasti on käesolev aasta Ukraina kultuurielus sündmus- ja töörohke?

Jah, kaks dekaadi on sattunud meil seekord päris lähestikku. 1. juunil sõidetakse meilt Altaisse ukraina kultuuri festivalile, aga 19. juunil peab meie kirjanduse ning kunsti esindus olema teil, Eestimaal. Seega kaks suurt üritust ühel kuul. Peale selle veel üks kaalukas ülesanne — muusikafestival «Kiievi kevad» 24.—31. maini. Viimane on kujunenud küllalt laiaulatuslikuks muusikapeoks. Osa võtab esindajaid peaaegu kõigist liiduvabariikidest, palju tuntud kollektiive ja hinnatud interpreete, kokku ligi 3000 inimest.

Kõigepealt on meil nagu teiegi kultuuritöötajatel oma igapäevane argitöö — suur kohustus hästi teenindada viisaastaku tootva töö inimesi. Kultuuriasutused jälgivad tähelepanelikult kolhooside ja ettevõtete tööd ning tegevust, püüavad omalt poolt kaasa aidata, täita ideelise ja kasvatusliku tähtsusega ülesandeid.

◆ Kas Altais ja Eestis korraldatavate kirjandus- ja kunstipäevade puhul saab rääkida mõningasest analoogiast? Kas mõni kollektiiv teeb kaasa mõlema sõidu?

Ei, need on kaks eri ulatusega üritust. Eesti NSV-s tutvustame oma liiduvabariigi kultuurielu palju laiemalt. Toome teile kaasa suured, esinduslikud muusikakollektiivid, tutvustame ukraina kirjandust ja kunsti (maali, graafikat), näitame oma parimaid filme. Eesti NSV-sse sõitvasse suurde delegatsiooni (üle 400 inimese) kuuluvad peaaegu kõigi Ukraina NSV oblastite esindajad. Vene NFSV Altai krais korraldame 1.—10. juunini festivali põhiliselt ühe oma oblasti baasil. Ka kollektiivid ja solistid ei ole samad. Erandid on Juri Guljajev ja meie populaarsed estraadikunstnikud Tarapunka ja Štepsel. Ukraina NSV rahvakunstnikud Juri Timošenko ja Jefim Berezin sõidavad esinema küll ka Altaisse, kuid Eestisse toovad kaasa täieliku ja suure eeskava.

◆ Mida arvate meie kahe liiduvabariigi kultuurialastest kontaktidest?

Meil Ukrainas tuntakse ja armastatakse eesti kunsti. Külaskäik pakub rohket huvi. Tuleme suurima heameelega Eesti NSV-sse, laulurahva juurde, kes on kuulus oma kooridega. Meil mängitakse palju teie dramaturgide näidendeid.

Omalt poolt teeme kõik, et eestlased jääksid meiega rahule, et Ukraina kunst ja interpreedid meeldiksid teie rahvale. Delegatsiooni ja selle programmid oleme koostanud vastutustundega, nõnda, et need oleksid mitmekülgsed ja esindaksid ukraina kultuuri eri tahke... Täna käisime vaatamas meie kunstinäitust, mis eksponeeritakse Eesti NSV-s. See on mitmepalgeline väljapanek, haarab nii vanemate kunstimeistrite kui ka päris noorte kunstnike töid.

Soovida jääb edaspidi uusi meeldivaid kohtumisi.

◆ Mis teid Ukraina kultuurielus praegu kõige rohkem rõõmustab?

Kunstilise isetegevuse õitseng. Sellest osavõtu massilisus. Arvestame, et meil iga neljas inimene laulab või võtab osa mõnest muust ringist. Tänavu jõudis lõpule suur ja pikaajaline ettevõtmine, mis oli alanud NSV Liidu moodustamise 50. aastapäeva tähistamise ajal. Kollektiivid esitasid üksteise järel oma loomingulisi aruandeid. Aste-astmelt jõudis see aruandlus oblastite tasemele. Ülevaatuse algetappidel ulatus osavõtjate arv nelja miljonini. On tekkinud uusi võimekaid kollektiive, kasvanud meisterlikkus. Näiteks võiks tuua, kuidas kolm isetegevuslikku kollektiivi meie kooriühingust, nende hulgas kammerkoor, kasvasid üle professionaalseks ja esinevad nüüd riikliku kontserdiorganisatsiooni kollektiivina.

1974. ja 1975. aastal ootavad taidlejaid uued konkursid. Seekord alustame maa kunstilise isetegevuse ülevaatust.

HEINO KERMIK

UKRAINA KÜLALISI

Tihhon Hrennikovi autorikontsert Kiievis. Mängib Ukraina NSV Riiklik Teeneline Sümfooniaorkester.

A. Poddubnõi foto, RATAU — ETA

Ukraina NSV Riiklik Sümfooniaorkester on Nõukogudemaa tuntumaid sümfoonilise muusika kollektiive. Ligi neliküimmend aastat kestnud tegevuse vältel on orkestrit juhatanud sellised silmapaistvad isiksused nagu NSV Liidu rahvakunstnik Natan Kahlin, Ukraina NSV teeneline kunstitegelane V. Kožuhhar ning Ukraina NSV rahvakunstnik, Ostrovski-nim. vabariikliku komsomolipreemia ja Gruusia NSV riikliku preemia laureaat Stepan Turtšak, kes on külalisesinemiste kaudu tuttavad ka Eesti publikule. S. Turtšak, Lvovi konservatooriumi kasvandik, asus orkestri etteotsa 1963. aastal. Pärast kolm hooaega kestnud tööd kutsuti ta T. Ševtšenko nim. Ooperi- ja Balletiteatri peadirigendi kohale, kus ta tõi lavale ooperid «Eskaadri hukk», «Mamai», «Boriss Godunov», «Othello», «Aida», «Maskiball», balletid «Kivist käskija», «Daphnis ja Chloe» jmt. Sel ajal sai alguse ka S. Turtšaki kontserditegevus Nõukogude Liidus ja välismaal. S. Turtšak on juhatanud sümfooniakontserte Bulgaarias, Ungaris, Tšehhoslovakkias ja Inglismaal, ooperietendusi Itaalias ja Jaapanis. Möödunud aastast alates on S. Turtšak jälle kõnealuse sümfooniaorkestri eesotsas.

Kõrge mängukultuuri kõrval on Ukraina orkestri üks iseloomulikumaid jooni ulatuslik ja mitmekülgne repertuaar. Ainuüksi selle aastaprogrammidesse on planeeritud kaugelt üle poolesaja teose kogu maailma muusikavaramust. Oluliseks on peetud algupärase rahvusliku sümfoonilise heliloomingu populariseerimist ja arendamist: orkestri vahendusel on jõudnud kuulajani B. Ljatošinski, A. Stogarenko, M. Skoriku, N. Silvanski, G. Žukovski, L. Golodubi, S. Ljudkevitši, G. Maiboroda, V. Kireiko, V. Rõbaltšenko, L. Revutski, K. Dankevitši jt. ukraina heliloojate teosed.

Ukraina NSV Riikliku Sümfooniaorkestriga on esinenud paljud nimekad dirigendid, solistid, samuti heliloojad, nagu J. Mravinski, A. Gauk, G. Roždestvenski, K. Kondrašin, S. Rihter, D. Oistrahh, V. Cliburn, S. Prokofjev, T. Hrennikov, B. Ljatošinski jt.

Ukraina kultuuripäevadel esineb orkester ava- ja lõppkontserdil, «Estonia» kontserdisaalis (22. VI), «Vanemuise» kontserdisaalis (25. VI), Narvas (26. VI) ja Kohtla-Järvel (27. VI). Kavas on Tšaikovski «Manfred», Hrennikovi Kolmas sümfoonia, Štšedrini «Vallatud tšastuškad», Ljatošinski Sümfoonia nr. 3, Maiboroda «Hutsuuli rapsoodia», Skoriku «Karpaadi kontsert» ja Gubarenko mono-ooper «Õrnus», J. Koha «Pidulik poeem» ja J. Räätsa viiulikontsert.

G. Verjovka nim. Ukraina Riiklik Teeneline Akadeemiline Rahvakoor esinemas.

A. Bormotovi foto, RATAU — ETA

G. Verjovka nim. Ukraina Riiklik Akadeemiline Rahvakoor asutati Suure Isamaasõja päevil, 1943. a. äsja vabastatud Harkovis. Etteotsa asus ukraina rahvamuusika suurepärane tundja, hellooja ja dirigent Grigori Verjovka, kes kujundas välja kollektiivi palge ja tegi ta kuulsaks nii kodu- kui ka välismaal. Suurte teenete eest ukraina kultuuri arendamisel anti G. Verjovkale (pärast surma) Ševtšenko-nimeline vabariiklik preemia. Praegu juhib koori tegevust Ukraina NSV teeneline kunstitegelane, Ševtšenko-nim. preemia laureaat Anatoli Avdijevski.

Verjovka-nim. rahvakoor on aastate jooksul risti-rästi läbi sõitnud kogu Nõukogude Liidu, alles möödunud aastal käidi Habarovskis, Vladivostokis, Irkutskis, Lõuna-Sahhalinil, Omskis jt. Kaug-Ida ja Siberi linnades. Pikk on ka esinemismarsruutidesse jäänud välisriikide nimekiri: Poola, Tšehhoslovakkia, Rumeenia, Saksa DV, Jugoslaavia, Korea RDV, Luksemburg, Soome, Saksa FV jt. Esinemised Mehhikos ja Kanadas (1967. a.) leidsid ajakirjanduses vastukaja pealkirjade all «Ukraina rahvakoori fantastiline edu», «Ukraina tantsude ja laulude triumf», «Ukraina ansambli laulude ilu on võimatu sõnadega kirjeldada» jne. 1969. a. esineti suure menuga Prantsusmaal, kus kahe ja poole kuu jooksul kuulas ansamblit rohkem kui 300 000 inimest. Selle reisi meeneid on ka 150 sealsetes ajalehtedes avaldatud retsensiooni.

Teenelise kollektiivi paljude autasude hulgas on Ülemaailmse Rahunõukogu hõbemedal, Tšehhoslovakkia Sotsialistliku Vabariigi kuldmedal «Austuse märk», üleliidulise professionaalsete kunstikollektiivide konkursi laureaaditunnistus, rohkesti aukirju kodumaalt ja mujalt.

Verjovka-nim. Ukraina Rahvakoor esineb ava- ja lõppkontserdil, Narvas (22. VI), Kohtla-Järvel (23. VI), Pärnus (25. VI), «Estonia» kontserdisaalis (26. VI) ja «Kalevi» spordihallis (27. VI).

Meie saadikukandidaate

KÕIGILE TUNTUD

«Ma tahtsin saada kommunistiks, saada lauljaks. Ma tahtsin töötada koos isaga «Estonia» teatris, tahtsin, et minu väike sünnimaa saaks suureks sõpruse ning vendluse läbi teiste Nõukogude rahvustega.»

Need kolmkümmend aastat tagasi mõeldud mõtted on kümne aasta eest «Noorte Hääle» populaarses rubriigis «Meie sõbrad, meie tuttavad» kirja pannud inimene, kelle lähem tutvustamine on tarbetu mitte ainult meie vabariigis, vaid ka terve suure Nõukogudemaa kaugeimaski paigas, sest...

...ta on laulja, kes harukordse harmoonilisusega ühendab oma esinemistes vokaali, sõna, mõtte ja lavalise tegevuse, keda nn. žanrispetsiifika pole kunagi seganud suurt kunsti loomast mitte ainult ooperis ja kammermuusikas, vaid ka operetis, muusikalis, estraadil, kinolinal. Ta on laulja, kes ühesuguse nõudlikkusega suhtub esinemistesse nii kongresside paleedes kui ka kolhoosiklubides, tema repertuaarivalikus peegeldub väga reljeefselt vastu aeg, milles ta elab, ja inimesed, kellele ta laulab.

...tema töö ja tegevus «Estonias» on mitmeti aidanud vormida ning kujundada selle teatri tänast palet. Juba üliõpilasena sai temast riikliku preemia laureaat (nimiosa eest «Jevgeni Oneginis»), kuid laureaadisära — tänaseks juba kolmekordne — ei ole kunagi pimestanud tema silmi ega peibutanud peatusi tegema kunstivalla lõpmatutel teedel.

Deemon, Rigoletto, Jago, Figaro, don Juan, Papageno ning paljud teised klassikalised lavakujud on tema esituses alati köitnud oma tänapäevase tunnetuslaadiga, samal ajal aga on Oleg Koševoi, Colas, Andrei (Miljutini «Rahutu õnn»), Toomas (Ernesaksa «Käsikäes»), Aleksei (Prokofjevi «Jutustus tõelisest inimesest») kui kaasaegsete autorite loomevili omandanud tema kehastuses klassikaliselt sügava ning üldistatud tähenduse. Tema lakoonilisus ja ökonoomsus pole kunagi primitiivsuse piirimail, vaid püüdleb alati olulisima edasiandmise poole kõige ilmekamate ning iseloomulikumate vahenditega. Kui keegi hakkaks tegema statistikat tema esinemiste üldarvu ja geograafia kohta, avastaks ta imestusega, kuidas küll üks inimene kõike seda korda saata on jõudnud, ent...

...partei-algorganisatsiooni sekretär, vabariikliku rahukaitsekomitee aktivist, Eesti NSV Teatriühingu juhatuse verivärske esimees, konservatooriumi pedagoog — seda on tehtud ju põhitööle lisaks! Peatselt tulevad veel NSV Liidu Ülemnõukogu saadiku kohustused, sest võib kindel olla, et saadikukandidaat Georg Ots on oma valijate silmis niisama populaarne kui Nõukogude Liidu rahvakunstnik Georg Ots oma teatri- ja kontserdipubliku hulgas, sest on ju tema senine tegevus igal alal kandnud kunstniku ja kodaniku lahutamatut pitserit. Ta on käinud käsikäes edasiruttava ajaga, mis on andnud optimistliku näo tema lauludele, ja tema laulud omakorda on aidanud elada ning võita miljonitel nõukogude inimestel — kogu meie rahval, keda ta oma südames igal pool kaasas kannab.

ARNE MIKK

A. LUNATŠARSKI

Aleksandr Sergejevitš PUŠKIN

Tähistada igal aastal Puškini päeva on hea mõte, sest Puškini mõju vene kirjandusele ja vene rahvale on põhjatu suur.

Mõistagi pole hetkekski võimalik kahelda Puškini geniaalse ande võimsuses. Ent küsimus pole mitte üksnes ande suuruses.

«Ära sünni rikkaks,» ütleb vene vanasõna, «vaid sünni õnnelikuks.» Seda võib parafraseerida niimoodi: sünni geniaalseks, mis aga kõige tähtsam — sünni õigel ajal.

Taine väitis, et kirjanduse olemuse määravad rass, kliima ja ajamoment, isiksuse sel moel just nagu olematuks tehes. Goethe ütleb oma autobiograafia eessõnas: «Kui ma oleksin sündinud kakskümmend aastat varem või hiljem, oleksin hoopis teine inimene.» Ja meie, marksistid, kinnitame, et isiksus on, vähemasti väga ja väga suurel määral, oma ajastu peegeldus. Loomulikult võib suur ajastu leida peegelduse ainult suures inimeses. Võib kujutada ette sobivat ajastut ilma sobiva inimeseta (kuigi seda tuleb harva ette, sest keskmiselt on inimkonna andekus kõikidel aegadel ühesugune). Sel juhul oleks meil olemas sügavasiuline, ent vormilt ebatäiuslik poeet. Võib kujutleda (seda tuleb sageli ette) väga suurt annet kiduras ajastus. Sel juhul on meil olemas väga suur vormitäius sisutühjuse kõrval.

Lugeja aga küsib: kas siis Puškini ajastu oli suur? Ja oli see siis õnnelik ajastu? Raske on endale ette kujutada värvitumat ajastut. Puškin viskles oma ajas, kannatas, põgenes piiri taha, hukkus, mässituna isevalitsuse, hingetu seltskonna, võigaste kirjanduslike tavade jms. võrku.

Kõik on õige. See oli varakevad, nii varajane, et kõik oli veel mähitud uttu ning ebatavalise jõuga tiirlesid ja kihasid õhus haigusttekitavad mikroobid; see oli tuuline, hall, porine kevad. Aga need, kes tulid enne Puškinit, ei näinud kevadpäikest ega kuulnud veesulinat. Nende südamed ei sulanud, nende huuled olid pundunud ning pomisesid jäigas õhus ilmetuid sõnu. Need aga, kes tulid pärast Puškinit, sattusid edasiviijate positsiooni, sest Puškin oli kõige tähtsamad sõnad juba välja öelnud.

Klassikaline ajastu igas rahvuskirjanduses pole sugugi kõige hiilgavam poliitilises, majanduslikus või kultuurilises mõttes. See on antud rahva intelligentsi suhteliselt algmise, ma ütleksin, poisikesepõlve küpsuse esimene ajastu. Kui vaid asjaolud lubavad sel rahval sündida, tugevneda, kui vaid tema anded saavad mõnevõrragi kosuda, siis hakkavad nad otsemaid keelt sepitsema — see aga on veel paindlik, järeleandlik. Pole sugugi tarvis veiderdada, välja mõelda, targutada ja efektitseda. Aitab mõlemal käel rahvakeele varasalvest ammutamisest, et selle abil nimetada asju nii, nagu Aadam piiblis annab esimesena nime ümbritseva tegelikkuse ürgsetele fenomenidele.

Seesama kehtib sisu kohta. Keegi polnud veel väljendanud ühtki elavat, ühtki paindlikku ega ühtki keerukat tunnet. Aga kui need on hinge kuhjunud, purskuvad nad välja elustava värskusega, haruldase loomulikkusega. Loomulikkus, orgaanilisus, ürgsus on need pitserid, mis asuvad klassikateose õnnelikul otsmikul. Ja olgu sa nii tark kui tahes, olgu sa ka klassikaajastu geeniustest suurem, ikkagi saab sinust suures osas epigoon, sest hakkad kirjutama keeles, milles nemad kirjutasid, see aga on juba tavaline, või, soovides edasi minna, langed maneeritsemisse, ülepakkumisse, pedantismi, provintsialismi jne., jms.

Elu läheb oma sisult üha keerukamaks, inimelu järjepidevalt komplitseeruva välise ja seesmise poole mitmekesisus on kolossaalselt suurenenud. Ja pealegi ei tule meil sellest kogumist (kui tahame olla originaalsed) valida mitte need jooned, mis on kõige tähtsamad. Tuleb astuda impressionismi, see tähendab olulise asemel juhusliku ja mööduva äramärkimist, sest oluline on juba täheldamist leidnud, või minna deformeerimise teed, mis tähendab püüdu loodusnähtusi moonutada, sest sellisena, nagu nad tegelikult välja näevad, on neid klassikahiiglased juba suurepäraselt kujutanud ja ülistanud, või laskuda udusesse sümbolismi, püüdes esemete kaudu näha «keerukat» ja «salajast», millest epigooni hing nii rikas on.

Epigoonlus on hirmus asi. Me ei eita seda, et ka epigoonide hulgas võib olla niisama hiiglaslikke andeid kui klassikutegi seas, ega seda, et epigoonlik kirjandus võib olla ülimalt elegantne, originaalne, isegi tugevalt vapustav. Ent tahtmatult, oma parimatel hetkedel heidavad inimesed pilgu Goethele, Mozartile või veelgi kaugemale, teistesse klassikalistesse ajastutesse — Homerosele, Kalidasele, ning nad tunnetavad, et seal on tõeline, rahulik, sügav, rahustav, terviklik ja ülendav ilu ja et kõik hilisemad veiderdused, heitlused ja oletused ei kujuta endast sugugi progressi, kuigi ka neil on oma väärtus.

Me oleme veendunud, et sotsiaalse revolutsiooni suur hoovus on võimeline päris põhjani, kuni alustaladeni kunsti värskendama. See aga on tuleviku küsimus, ja muidugi ei tohi selle eeldatava uuenemise nimel esitada pretensioone alasti inimese seisundile alasti maal.

Proletariaat suudab uuendada inimkultuuri, kuid üksnes sügavas seoses ja järjepidevuses minevikukultuuri saavutustega. Ja võib-olla osutub kõige õigemaks lootus, et siit tuleb meile varem olematu ilming, mitte uued sünnid, vaid faustlik tagasipöördumine noorusesse koos uute jõudude ja uue tulevikuga ning kõige olnu meelespidamisega, ilma et see hinge rõhuks.

Nüüd aga jätame selle küsimuse kõrvale ning pöördume tagasi Puškini juurde. Puškin oli vene kevad, Puškin oli vene hommik, Puškin oli vene Aadam. See, mida Itaalias tegid Dante ja Petrarca, Prantsusmaal XVII sajandi hiiglased, Saksamaal Lessing, Schiller ja Goethe, seda tegi meie jaoks Puškin. Ta kannatas palju, sest oli esimene, kuigi ka need, kes tema järel tulid, vene sõnasepitsejad Gogolist Korolenkoni, kandsid oma hinges suurt valu, nagu nad ise tunnistanud on. Ta kannatas palju, sest tema imeline, kirglik, hurmav geniaalsus õilmitses karmil, peaaegu talvisel, peaaegu veel öisel Venemaal. See-eest aga oli Puškinil «händikäp» kõigi teiste vene kirjanike ees. Ta tuli esimesena ja esimese õigusega omandas kogu vene kirjanduse kõige suuremad aarded.

Ja tegi seda võimuka, osava ja õrna käega, ta väljendas sellise täiuslikkuse, meloodilisuse ja graatsiaga põhilist vene loomuses, üldinimlikes tunnetes, peaaegu kõigis siseelu sfäärides, et täidab tänulikkusega igaühe südame, kes esmakordselt, õppides suurt ja võimsat vene keelt, esmakordselt püha, tõelise kunsti läteteni tungides ammutab Puškinist.

Kui seda meie suurepärase kirjanduse korüfeed võrrelda teiste suurte kirjanduste alustugedega, hindamatute geeniuste Shakespeare'i, Goethe, Dante jt., siis jääd tahtmatult peatuma Puškini mõne absoluutse erijoone, seejuures ootamatu omalaadsuse ees.

Jah, mille poolest osutus meie kirjandus hiljem eriti rikkaks ja silmatorkavaks?

Oma pateetika, peaaegu patoloogilise pateetika poolest. Meie kirjandus on ideeline, sest polnud võimalik mitte mõelda, kui tema kandja, haritlaskonna eneseteadvuse ja ümbritseva olustiku vahel laius säherdune kuristik. Ta on haiglaselt tundeline, ta on ülev, õilis, kannatusrikas ja prohvetlik.

Kui nüüd otsekohe, ilma järele mõtlemata heita pilk Puškini loomingule, siis esimesena hämmeldavad meid vabadus, kirgas valgus, graatsia, lõputu noorus. Helisevad mozartlikud menuetid, rafaellik pintsel libiseb üle lõuendi ja loob harmoonilisi kujusid.

Miks küll Puškin tundub nii muretuna, et mõnikord isegi öeldakse: «Ta pole siiski Shakespeare, ta pole siiski Goethe, nemad on sügavamõttelisemad, suuremad filosoofid, suuremad õpetajad?»

Eeldame, et niiviisi rääkijad eksivad, sest tasub vaid kergitada Puškini graatsia loori, ja me näeme sügavusi, mis ennustavad vene kirjanduse tulevikku: «Mozart ja Salieri», «Pidu katku ajal», stseenid «Boriss Godunovist», mõned lüürilised puhangud «Jevgeni Oneginis», salapärane «Vaskratsanik» ja paljud teised — kõik need moodustavad otsekui avara ookeani, hirmutekitavaid kuristikke ja selliseid kõrgusi, kuhu suudaksid lennata üksnes vaid Dantede ja Shakespeare'ide tiivad.

Need oletused, need haruldase kergusega abordaaži võetud psühholoogilised ja intellektuaalsed väärtused, millele Puškin just nagu ei pööranud erilist tähelepanu, nagu vapustav «Faust», mille väikeses stseenis saab Puškin võrdseks Goethega, kõik see on loodud just nagu juhuslikult, nagu libistaks mööda äsjaavastatud klaviatuuri võimas käsi, tutvudes ise ja tutvustades teisi kõigi nõiduslike helikombinatsioonidega, aeg-ajalt aga dissonantsidega kuulajaid vapustades.

Kust küll see puškinlik õnn tema isikliku elu õnnetuse juures? Võib-olla on see läbinisti individuaalne joon?

Arvan, et ei. Arvan, et ka siin on Puškin vene kirjanduse elav osa, element, osa kogu selle ajaloolises orgaanilisuses.

Sündis vägilane, jõud pulbitseb soontes. Juba on aimata muret ja kannatusi, juba on aimata üksikute probleemide kogu sügavust ja valulisust, ent veel ei võta me neid omaks, need isegi valmistavad rõõmu. Kõik rõõmustab, sest kaunis noorus on tugev. Aadlikust Puškinis ei virgunud klass (kuigi ka klass vajutas temale mõningase pitseri), vaid rahvas, rahvus, keel, ajalooline saatus. Kõik need on seemned, mis lõpptulemusena arenesid meie silmipimestavaks revolutsiooniks.

Puškin saatis esimese tervituse ellu igapäeva nende paljudesse põlvkondadesse kuuluvate miljardite inimolevuste näol, kes tema huulte kaudu esmakordselt kõnelesid täiesti selge artikulatsiooniga.

BORISS MEILAHH,
filoloogiadoktor

PUŠKIN ja maailma-kirjandus

A. PUŠKINI AUTOPORTREE.

Et Puškin on maailmakirjanduse silmapaistvamaid esindajaid, selles ei kahtle tänapäeval keegi. Tema teoste tõlked hakkasid välismaal ilmuma juba 1820. aastal.

Puškini värsside, poeemide ja jutustuste võlu, tema eredad tegelaskujud, süžee meisterlik ülesehitus, originaalne stiil, mis ühendab selge mõtte ja leebe lüürilisuse, köidavad iga lugejat. Kahjuks leidub üsnagi rohkesti madalatasemelisi Puškini tõlkeid. Teda tõlkida on muidugi raske, sageli ei suuda vahendaja leida kujundeid ega väljendeid, mis annaksid edasi vene rahvuslikku eripära teises keeles. Ent hea tõlke puhul on lugemine selge nauding.

Puškini maailmasuhtumine oli igati internatsionaalne. Ta käsitles vene elu põlevamaid päevaküsimusi, ent samal ajal suhtus erksa tähelepanuga teiste maade elu- ja kultuuriprobleemidesse, jälgides Euroopa rahvaste kolonialismivastast võitlust väga täpselt ja suure kaasaelamisega.

Erudeeritud ja entsüklopeediliste teadmistega, tundis Puškin maailmakirjandust suurepäraselt. Ta oli omandanud nii loominguliselt kui ka kriitiliselt vanakreeka ja -rooma, idamaade, prantsuse ja inglise, hispaania, itaalia, ameerika ja slaavi rahvaste kirjanduse ning püüdis alati pidada sammu oma kaasaegse kirjanduseluga. Eriti huvitasid teda kirjanikud, kelle loomingust õhkus humanismi ning vabadusarmastust, ja need, kes kuulutasid uut maailma. Iseäranis austas ta Voltaire'i ning oli kiindunud Rousseau, Corneille' ning Molière'i loomingusse. Ta oli esimene vene kirjanik, kes tunnetas suurepäraselt luuletaja André Chenier' loomingu väärtust. Puškin armastas prantsuse realistlikku kirjandust, näiteks Stendhali romaani «Punane ja must».

Nooruspäevil võlusid Puškinit Byroni kõrged ideaalid ja võimas kirglikkus. Ta oli Puškinile lähedane satiiri poolest, mis taunis reaktsioonilisi valitsejaid, samuti oma ühiskonnast pettunud mässavate kangelastega. Kuid vaimselt ja loominguliselt küpsedes hakkas Puškin kriitiliselt suhtuma Byroni meetodisse, peamiselt tema kirjanduslike kujude ühekülgsusse.

Edasi süvenes Puškin Shakespeare'i loomingusse. Teda vapustasid Avoni bardi näidendite ülidemokraatlik laad, kujude tõepära ning elusügavus.

Kirjanduse ülesannet ja suunitlusi arvestades annab Puškin eeliskoha Walter Scottile, pidades teda suuremaks kirjanikuks Miltoni ja Shakespeare'i järel. Puškinit veetles Scotti hämmastav võime anda ajaloolistes romaanides tõetruud pilti vanadest aegadest ning näidata tegelasi nende igapäevases ümbruses ilma vähimagi kunstlikkuseta. Puškin on öelnud, et Walter Scott nagu Shakespeare ja Goethegi polnud alandlik kuningate ja kangelaste kummardaja. Ühesõnaga, Puškin otsis väliskirjandusest rahva iseloomujooni, mis kajastusid igapäevase elu kirjeldustes, keele värvikuses ja elavuses ning kirjaniku püüdes õppida ja kasutada rahvusliku keele paindlikke väljendeid.

Puškinit huvitasid üksnes kõige progressiivsemad kirjanikud. Seda huvi on vahel tõlgendatud kui tema kalduvust jäljendamisele. Ent need ekslikud kontseptsioonid on ammugi ümber lükatud tuntud kirjanike ja kriitikute poolt, kes mõistsid Puškini loomingu originaalset ja üdini rahvuslikku iseloomu (näit. prantsuse kriitik Saint-Julien ajakirjas «Revue des deux Mondes» 1847. a.; Londoni ajakiri «Atheneum» lükkas ümber väited Puškini laenude kohta Byronilt 1855. a. jt.).

Tegelikult ilmneb Puškini originaalsus isegi säärastes teostes, mis on lähedased maailmakirjanduse parimatele teostele, nagu tema «Koraani imitatsioonid», «Stseen «Faustist»», «Lääne orjalaulud» jt.

Puškini populaarsus on tõusuteel. Seda näitab tema teoste tõlgete arvu suurenemine nii Läänes kui ka Idas, kaasa arvatud maad, kes alles hiljuti on saanud sõltumatuse ja kasutusele võtnud oma kirjakeele.

Aleksandr Sergejevitš PUŠKIN

(Algus 5. lk.)

Juba XII sajandil oli Dantel seljataga oma suur kultuur, skolastiline ja antiikne. Vene rahvas ärkas aga hilja. Loomulikult omandas Puškin geniaalse kiirusega nii Molière'i, Shakespeare'i kui Byroni, mõõdaminnes ka Parny, ja igasugust muud tähtsusetut. Selles mõttes oli ta kultuurne. Kõik see aga ei rõhunud teda põrmugi, see polnud tema minevik, see polnud temal veres. Tema minevik, see, mis tema veres elas, oli rõõmutu ajaloolise saatuse sügavast unest ärkava rahva noorus, rahva päratu jõud, mis Nikolai I kasematiaegadel üles sulama hakkas. Tema tulevik polnud need aastad, mis ta maa peal elas, ei valuline lõpp ega isegi surematu kuulsus. Tema tulevik oli kogu vene rahva võimas tulevik, mis isegi sellelt künkalt, kus meie veel praegu salapärases looris seisame, otsustab kogu inimkonna saatuse.

Puškiniga koos tegime suurepärase alguse. Hirmus keeruliselt ja sügavalt ning seejuures päratu jõu mingi muretusega. Puškinit peab tundma, sest tema annab meile rahustava teadmise meie rahva jõust. Siia ei vii meid võlts patriotism, vaid äratundmine, et meie rahval on paratamatult ja vältimatult mõneti eriline osa teiste vennalike rahvaste hulgas.

Hea on armastada Puškinit ja võibolla on eriti hea armastada Puškinit meie ajal, mil otse vahetult pärast üsnagi pehkinud sügist saabub uus kevad. Vene kodanlik kunst suundus lühemat teed pidi epigoonluse viimsetesse krampidesse, dekadentismi, dekadentismist seesuguse kunstilise kukerpallitamiseni, mille on sünnitanud kodanliku Lääne ennast äraelanud kunst.

Uus kevad tuleb äikese ja tormiga. Me pühendame kunstile niisama suurt tähelepanu, nagu tegid seda Venemaa parimad inimesed esimesel Puškini kevadel. Proletaarsel kevadel, mil maa hakkab end rüütama lilledega, ja Puškini kevadel on tunduvalt rohkem ühist kui meie läheneval kevadel tolle mitmehelgilise näilise kullaga, tegelikult aga kuivanud lehtedega, millega maapind praeguste äikeseliste päevade saabumiseni kaetud oli.

1925

Suure poeedi mõttekilde

Tõeline maitse ei tähenda mingi sõna või mõttekäänaku ebateadlikku hülgamist, vaid mõõdu- ja sobivustunnet.

* * *

Kirjaniku monotoonsus tõendab tema mõistuse ühekülgsust, olgugi see mõistus ka võimeline sügavamõttelisuseks.

* * *

Üks meie poeete sõnas uhkelt: olgu minu värssides mõttetusi, see-eest pole seal proosat. Byron ei suutnud mõnesid oma luuletusi ära seletada. On olemas kaht liiki mõttetusi: üks johtub mõtte- ja tundevaegusest, mis asendatakse sõnadega; teine tunde- ja mõttetäiusest ning selle väljendamiseks vajalike sõnade puudusest.

* * *

Mida kõlmemad, arvestavamad ja ettevaatlikumad me oleme, seda vähem talume pilkemooli. Egoism võib olla eemaletõukav, kuid pole naljakas, sest see on lähtuvalt kainelt arvestav. Ent on olemas inimesi, kes armastavad end sellise õrnusega, imetlevad oma geniaalsust säherduse vaimustusega, mõtisklevad oma heaolust niisuguse meeleliigutusega, oma ebamugavustest sellise kaasaelamisega, et nende egoism omandab entusiasmi ja sentimentaalsuse kogu naljaka poole.

* * *

Tous les genres sont bons, excepté l'ennuyeux.[1] See oli hea esmakordselt öelduna, ent kuidas saab nii suurt tõde tähtsalt korrata? See Voltaire'i nali on kirjanduslike skeptikute pealispinnalise kriitika aluseks; skeptitsism on aga igal juhul targutamise esimene aste. Muuseas, keegi on märkinud, et ka Voltaire pole öelnud: également bons.[2]

[1] Kõik žanrid on head, välja arvatud igavad.
[2] Ühtemoodi head.

* * *

Mõned inimesed ei tunne muret ei oma isamaa kuulsuse ega hädade pärast, tema ajalugu tunnevad vaid Potjomkini ajast peale, neil on mingi ettekujutus üksnes tolle kubermangu statistikast, kus asub nende pärusmõis, kõige selle juures peavad nad aga end patriootideks, sest nad armastavad botvinjat ning nende lapsed lippavad ringi punastes särkides.

* * *

Tõlkijad on vaimuvalguse postihobused.

* * *

Grammatika ei kirjuta ette keeleseadusi, vaid selgitab ja kinnitab tema tavasid.

* * *

Milton on öelnud: «Mulle aitab ka vähestest lugejatest, peaasi et nad oleksid võimelised mind mõistma.» Seda poeedi uhket soovi korratakse mõnikord ka meie ajal, ainult väikese muudatusega. Mõned meie kaasaegsed püüavad ilmsesti ja vägisi selgeks teha, et «neile jätkub ka vähestest lugejatest, peaasi et oleks palju ostjaid».

* * *

Lihtrahva (ta ei loe välismaiseid raamatuid ning, tänu jumalale, ei avalda oma mõtteid prantsuse keeles nagu meie) kõnekeel väärib kõige sügavamat uurimist.

Alfieri õppis itaalia keelt Firenze turul: ei teeks paha, kui me kuulaksime vahel Moskva kirikulelvaküpsetajate kõnet. Nad rääkivad hämmastavalt puhast ja õiget keelt.

* * *

Kriitika on teadus ilu ja puuduste avastamisest kunsti- ja kirjandusteostes. Ta rajaneb nende seaduste põhjalikul tundmisel, millest kunstnik või kirjanik oma teostes juhindub, eeskujude sügaval uurimisel ja kaasaja silmapaistvate nähtuste asjalikul jälgimisel...

Kus puudub armastus kunsti vastu, seal pole ka kriitikat. «Kas tahate olla kunstide asjatundja?» küsis Winkelman. «Siis püüdke armastada kunstnikku, otsige tema teostest ilu.»

* * *

Euroopa vabanemine tuleb Venemaalt, sest ainult siin ei eksisteeri üldse aristokraatia eelarvamusi. Teistes paikades usutakse aristokraatiasse, ühed selleks, et teda põlata, teised, et vihata, kolmandad, et temast kasumit, alpust ammutada jne. Venemaal midagi sarnast pole. Temasse ei usuta, ja ongi kõik.

ANDEKAS KOGU ELUKS

Leonid Leonov sai 31. mail seitsmekümne viie aastaseks.

See on tähendusrikas päev nii kirjaniku enese elus kui ka kogu meie kirjandusloos. On ju elatud seitsmekümne viiest aastast viiskümmend pühendatud suurele, viljakale kirjanikutööle, mis on tõstnud juubilari nime meie kirjandusajaloo esimesele leheküljele nende hulka, keda me austusega nimetame vene nõukogude kirjanduse rajajatekst ja alusepanijateks.

Ja kas ainult vene?

Leonovi teoseid on tõlgitud paljude vennasrahvaste keelde Nõukogude Liidus. Tema suured kogemused on kahtlemata avaldanud viljastavat mõju meie paljurahvuselise riigi mitme noore kirjanduse loomingulisele arengule.

Leonov nagu paljud teised tema andelaadiga kirjanikud (Dmitri Furmanov, Aleksandr Fadejev, Vsevolod Ivanov, Nikolai Tihhonov, Aleksandr Malõškin jt.) tuli kirjandusse otse Kodusõja lahinguväljalt.

Elusaatus ja aeg, selle saatuse vooliju kujundasid Leonovi kui kirjaniku isikususe: mitte kunagi pole ta võtnud kõrvaltvaataja poosi, mitte kunagi pole ta keerukal, kogu rahva elulaadi traagilistest kollisioonidest tulvil murranguajal seisnud võitlusest eemal.

Seepärast langeb tema teoste materjaliks saanud sündmuste kronoloogia kokku kogu maa elava ajaloo kronoloogiaga.

See Leonovi loomingutee iseärasus oli kahtlemata üks põhjusi, miks M. Gorki pööras nii suurt ja sõbralikku tähelepanu tema loomingule. Gorki hindas Leonovi loomingumaneeri omapära, tema teoste eredat, koloriitset keelt, püüdu mõista tormiliselt areneva revolutsioonilise tegelikkkuse keerukat dialektikat ning oskust sulatada sündmused ja inimsaatused üldistatud kunstilistesse kujunditesse.

Inimene, kes tunneb Leonovi loomingut «Mäkradest» «Vene metsani», mõistab Gorki sõnade prohvetlikku sisu:

«...L. Leonov kirjutas teose «Sot», mille aineks ta valis momendi tegelikkuse. Ja — kujutage ette! — tuli välja «tõeline looming», suurepärane teos, kirjutatud maitsekas, tugevas, kirkas vene keeles, just nimelt — kirkas, Leonovi sõnad helendavad. Tegelikkust aga tunneb ta nii, nagu oleks selle ise teinud. Tema, Leonov, on väga andekas, andekas kogu eluks ja — suurteks tegudeks.»

Heites pilgu Leonovi, romaanikirjaniku, dramaturgi, publitsisti ja ühiskonnategelase poole sajandi pikkusele loominguteele, saab selgeks, missugune kaal on sel nõudlikul sõnameistril meie kirjanduses.

Ja kas pole see suurepärane tõend, et jõulise andega, elutruu kirjaniku sule all ei vanane kunagi ka põletavast «päevakajalisusest» dikteeritud teema. See erutab lugejaid alati oma sügava ajaloolise uurimuslikkuse ning inimkarakterite, nende psühholoogia keeruka arengu kompromissitult tõetruu kujutamisega revolutsiooniajastu sündmustulvas.

A. SURKOV

Meie saadikukandidaate

PINGETE TASA-KAALUSTA-MINE

«Tere jõudu!»

Noorik ulatab väikese tugeva käe.

«Must käsi . . .»

«Huvitav perekonnanimi küll on Mustkäsi,» ütlen. «Aga minu teada olete teie Pilvi Toom.»

Väike nali on ka nali vasikate kaalumise päeval, kui hommikust õhtuni tuleb neid «nahksarvikuid» kaalu peale ja kaalu pealt maha tõsta.

Vasikatel on täitsa ükskõik, mille üle inimesed naeravad, kas oma nalja või nende jonni. Üldiselt on nad terved tugevad loomakesed, paras järelkasv lehmadele, kellest igaüks annab aastas viis, kuus tonni piima. Kui mõni vasikas pole kaalus nii palju juurde võtnud, nagu tahab karjabrigadir Pilvi Toom, saab lehmahakatis laksu laudjale. «Lahjad nad pole, aga juua ei viitsi — magada tahavad. Lehmade vahel on soe, puhas põhk külje all. Ükskord oli . . . vasikas jõi suure vaevaga poole piimast ära, siis kukkus pikali. Hirm hakkas, et haige! Aga ta magas püstijalu. Tuli üles äratada, et jooks piimaämbri tühjaks.»

Tänapäeva karjakasvatuses on kaal ja tabelid loomade väärtuse ja inimeste töö ainukesed näitajad, mida ametlikult arvestatakse. Toodangu juurdekasv, omahind, majanduslik analüüs. Sotsialistlik võistlus. Täpse ja kaine arvestuse sekka leiab inimene ikka humoorika nüansi. Porkuni farmis on üks suur musta-valgekirju lehm, kelle aastatoodang on 7166 kg ja piima rasvaprotsent 5,3, saanud nimeks Soku. Teine sarvekandja, kelle aastatoodang 5143 kg ja piima rasvaprotsent 3,6, kannab nime Kitse. Küll oleksid mitme majandi zootehnikud nõus oma «kitsed» kas või mammutiks ümber ristima, kui need annaksid 5143 kg piima aastas! Silvia Palloni karjas annab mõni mullikapõlvest lehmaausse jõudnu esimesel laktatsioonil ligi neli tonni piima. Aga seda karjarahva tööga, mis naljast kaugel. Nende inimeste tööd olen ma Põdrangu sovhoosis ikka vaatamas käinud sellest ajast peale, kui Silvia Pallon, siis veel Norden, sai vabariigi teenelise zootehniku aunimetuse. Aastate jooksul on Palloni kõrvale tõusnud rida vabariigis tuntud karjakasvatajaid: Helgi Järvelt ja Hein Puranen, kellele NSV Liidu Rahvamajanduse Saavutuste Näitus kinkis «Moskvitši», tuntud lüpsjad Pärja Kruusmann, Selma Kasin, Aino Udeküll, Benita Adler, Õilme Vesk, karjabrigadir sotsialistliku töö kangelane Anatoli Kristmann. Ja äkki on tuntuks saanud kommunistlik noor, Tööpunalipu ordeniga autasustatud Pilvi Toom, Porkuni osakonna karjabrigadir, kes nüüd on ka esitatud Rakvere lõunavalimisringkonnas NSV Liidu Ülemnõukogu saadikukandidaadiks.

Tuli tema tuntukssaamine nii äkki?

Ei. See oli seaduspärane edasijõudmine. Kui lappaksin läbi vanad märkmikud 1970-ndatest aastatest, leiaksin ülestähenduse, milles Rakvere rajooni peaveterinaararst Taimi Parve ütles: «Pange tähele! Põdrangu Loksa farm tuleb vabariigis esimeseks. Aga Kristmannil on tugev võistleja, hästi kena noorik, Porkuni farmi brigadir Toom. Ma ootan, et Porkuni läheb Loksa farmist ette.»

Nii ka möödunud aastal juhtus.

Veel üks peaveterinaararsti ütlemine· «Mulle meeldib Pallonis see, et ta os. ıb tõukarja kasvatada. Aga veel rohkem, et ta oskab endale kaastöölisi valida. Talendiga inimesi, nagu ta ise on.»

Ühel päeval teatas mulle teeninduskombinaadi kellassepp: «Mõtelge, milline vastutus mul on! Päevas käib minu laual kümme kella à 30 rubla!» Aastane tõuloom Palloni karjast maksab üle tuhande rubla. Täiskasvanud kõrge toodanguga lehm, näiteks Soku või Kitse, maksab tuhandet poolteist, võib-olla kaks. Ühe lüpsja grupis on 37 lehma, Porkuni farmis neli gruppi ja vasikad. Pilvi Toome vastutusel on kaugelt üle saja tuhande rubla eest Põdrangu tõukarja, inimeste töötasu, tänavune piim — 6944 tsentnerit. Mõnel võtaks jalad nõrgaks, kui asjasse süveneks, seda enam et Pilvi teab öelda: «Hooletu lüpsja võib hea lehma ühe päevaga ära rikkuda.» Nii ta on. Tuhanderublase põdra laskmise nõuab riik kohtu kaudu süüdlaselt sisse. Hooletu talitaja süü läbi võib majand kaotada poolteise tuhandese lehma, ilma et süüdlane kopika võrra kahju tasuks. Õnneks pole Porkuni farmis hooletuid lüpsjaid ja brigadir on terane tööd juhtima. Õhetus ja pinge Pilvi Toome palgel ei ole varalise vastutuse äratundmisest. See on sama tööõhkkond, «töölõhn», mis teda kaheksa aastat tagasi Türi tehnikumist Põdrangule meelitas. Kujutan ette, kuidas Silvia Norden, suletud naeratuse, vaikse ja aeglase jutuga naine, ütles Pilvile: «Praktika luban teil Põdrangu karja peal teha. Kuigi tulite kolmeteistkümnendal kuupäeval.» Esimesest pilgust meeldis peazootehnikule suurte tumedate silmadega tumedapäine tüdruk. Praktika lõppedes tahtis ta, et tüdruk tagasi tuleks. Norden-Pallon on ikka otsustanud inimeste üle esimesest pilgust ja harva, vist mitte kunagi, eksinud. Zootehnikul nagu arstilgi pole õigust eksida. Ka Põdrangu sovhoosi tööle tuli Pilvi kolmeteistkümnendal kuupäeval. Sest pole midagi, ei ole Pilvi töökohta vahetanud. Nagu Porkuni farmi vastu võttis, nii on kaheksa aastat püsinud. Koguni parimast, Loksa brigaadist oma brigaadiga ette läinud. Tänavu jah on Kristmanniga raske võistelda, sest Pilvi karjas on palju noori lehmi, esimest korda piimas. Loksa farmi lüpsjad on võtnud kohustuse saada 5700 kg piima lehma kohta, Porkuni naised keskmiselt 5600 kg. Näete, missugune võistlus ja pinge! Ikkagi ma ei eksiks, kui kirjutaksin praegu taskuplokki: «Pane tähele! Paari aastaga läheb Porkuni Loksa farmist jälle ette!»

Porkuni on ilus koht, Porkuni järvel salapärane legend, ujuvad saared ja tutiga pardid, kes õhtuudus põristavad — korr . . . korr . . . Porkuni vana kindlusetorni ümber tiirleb päikeseloojangu ajal palju piirpääsukesi ja kõrvakaid nahkhiiri. Väga hoolitsetud on internaatkooli park, rippsillad ja muruplatsid. Nüüd on kohalikud inimesed juba kindlad, et saadakse lahti ka «metsikutest» kalameestest, kes järvekaldad mudale tallavad, ridamisi tuleasemeid ja tühje pudeleid maha jätavad. Pilvi Toom ongi juba nende silmis Nõukogude Liidu Ülemnõukogu saadik. Kui tema kohaliku looduse ja heakorra kaitseks välja ei astu, kes seda veel teeks.

«Pilvi, kuidas te hakkate saadikutööd tegema?»

«Ma veel ei tea. Aga et seegi on töö, küll siis töö ise õpetab.»

Porkuni on kaunis maakoht. Põdrangu on kuulus sovhoos. Saadiku tööpiirkond on lai. Rahva usaldusel on suur väärtus. Ülemnõukogu saadiku tiitel on kõrge tiitel . . . Kui Pilvi poole viie ajal õhtupoolikul oma kodus jutustab mulle tehnikumist, kus ta õppis, kursusekaaslastest, kellega tal sidemed säilinud, õpetaja Jaan Tammarust, kelle loengud aina selgemini meenuvad, leian ühe äratundmise. See tuleneb Pilvi Toome iseloomust, tema elu- ja töökogemustest, millele jutt kaldub. Praegu panen selle kirja nii: tähtis pole väline, mis meid ümbritseb, vaid meie sisemine mõte, mis meid edasi viib. Või mille puudumine kuhugi ei vii.

Pilvi Toome sisemine mõte . . . Ma ei tahaks midagi temale peale suruda, aga ma arvan, et võin seda sõnastada: siin ma olen ja teisiti ei või! Pilvi räägib, et laudatöö on raske, et raskus tuleb ka sellest aastaid kestvast edasipüüdmispingest, «töölõhnast», mille Silvia Pallon ja temaga üht sammu käivad inimesed endale loonud. Pilvi ütleb, et tal on sageli soov hommikul kaua ja täiesti välja magada. Ta läheb lauta kell pool neli. Kirjutan mehaaniliselt: lauta kell 3 ja 30 minutit. Hoopis varasem aeg kui pool neli! Abikaasa Ülo õppis aastaid kaugõppes EPA-s, perekonnas on kaks väikest last, Jüri ja Külli. Päeval pole võimalust une puudujääki tasa teha. Puhkepäevad kuluvad kodu korrastamisele. Õhtuti tahad klubissegi minna, siin käivad teatrid. Arutame tõemeeli, kas saadikutöö ei suurenda veelgi seda koormust, mis juba noore naise õlul. «Aga ei,» ütleb lõpuks Pilvi, «see tuleb mulle ainult kasuks.» Ka see vastus tuleneb tema iseloomust. Kuidas vabaneda suure farmi töö juhtimise ühetaolisest kestvast pingest? Tuleb luua teine pinge, erinev, mis eelmist tasakaalustaks, kuigi see tähendab kahekordset pinget. Inimesed nagu Pilvi Toom taluvad kahekordset pinget paremini kui ühetaolist pinget.

«Isa auto tuli!» hüüab kahe ja poole aastane Jüri, kes on ammu lükanud tabureti akna alla ja kaua teele vaadanud.

«Isa tuleb juba trepist üles. Tal on sai kotis. Ja kommid ka!»

Ülo Toom on väsinud, näost näha. Suure majandi töödejuhataja päev seljataga. Kord võrreldi niisuguse ala juhtiva töötaja päeva pillikeelega, mida terve hulk inimesi pingutanud. Õhtuks ta heliseb iseenesest või ei anna üldse häält: on nii üle kruvitud. Kujutan ette, et need kaks noort tööga koormatud perekonnainimest arutasid rohkem kui paaril õhtul põhjalikult, mida rahvasaadiku suur ühiskondlik töö endaga kaasa toob. Tahan öelda Ülo Toome auks, et ta jagab täiesti Pilvi äratundmist: siin ma olen ja teisiti ei või. Ta koguni toetab seda äratundmist: tuleb kinni hoida kogu mõtte jõuga. Nende mõlema arvates peab inimene olema oma kodukohaga kõige tihedamates seostes töö ja inimeste kaudu. Arutame üsna kriitiliselt, kas Pilvil jääb tulevikus vaba aega rohkem. «Raamatuid tahan lugeda, teatris meeldib käia,» ütleb Pilvi. «Hakkan rongis lugema. Mis tore tunne võib olla . . . kupeeakna taga Venemaa väljad, aga mul on käes hea romaan. Armastan lugeda tõsiseid romaane.»

Ma tahaksin näha, kuidas Ülo Toom teeb tule pliidi alla, mulle meeldib ka õhtuks soe söök valmis teha. Kuid Pilvi läheb jälle farmi ja minulgi on asja sinna. Pilvi lihtsalt peab minema. Kord oli üks mu kolleeg siin peres isegi last hoidma jäänud, sest Pilvil on töö, mis ei luba hiljaks jääda. Mul on võimalus terves farmis vabalt ringi käia, teen Pilvi Toome majapidamise endale klaariks. Kuigi olen farmitöö põhitõed omandanud, kõrgete ja norivate komisjonide ning kontrollide kaasas suure osa farme Eestis ära näinud, ent kõige pahatahtlikumgi olles ei leiaks ma Porkuni farmist suuremaid puudujääke. Ühteist ju silma hakkab, aga need asjad tulenevad lüpsjate tööviisist, harjumustest, mitte Pilvi Toome töökorraldusest. Vabariigi kõige kõrgema toodanguga piimakari on heades kätes. «Hea brigadir on teil,» ütlen lüpsjatele. «Pipart sulle keele peale!» öeldakse vastu. Igaks juhuks. Siis võtab Pilvi veevooliku ja uhab kõik jäljed koos minu jälgedega piimaruumi valgelt plaatpõrandalt ära. Ma olen rahul.

Aga ukse taga on piimatahtjate pikk järjekord. Talongide vastu piima anda sovhoositöölistele, kes ise lehma ei pea, on brigadiri kohus. Äkki avastan säravpuhtas piimaruumis peegli, milles näen kogu Porkuni osakonna tööinimeste suhtumist karjabrigadirisse. Sellise suhtumise eest mõõdaksin minagi kaheksa aastat järjepannu piimaliitreid mannergutesse ja purkidesse. Kui ainult oskaksin seda välja teenida. Ühel noormehel kukub piimanõu kaas põrandale. Pilvi peseb selle kiiresti puhtaks, öeldes: «Muidu arvatakse sul kodus, et meil piim prügine!» Hea puhta ja rammusa piima saab Porkuni töölisvägi, rasvaprotsent üle nelja.

Jälle käib Pilvi veevoolikuga põranda üle ja siis tuleb arutusele Andrei süüasi. Vana paheline Andrei, öine laudavalvur, seisab vigla najal, suitsukoni ärritusest värisevas käes. Nailonsärgi ja viigipükstega noor osakonnajuhataja teeb kõva häält, sest Andrei sai hakkama järjekordse tööluusiga. Andreil on kahju ametist lahkuda, samal ajal äratab osakonnajuhataja kõva kõne temas ainult trotsi. «Lähed laudast ära!» on lõplik otsus, kuigi Andrei masinlikult kinnitab: «Noo . . . See oli viimast korda!» Äkki on seal Pilvigi ja Andrei vaatab abiotsivalt brigadiri poole. Ei mingit trotsi enam, ainult kahetsus ja süütunne hargi najal seisva Andrei näol.

«Kulla mees,» räägib Pilvi ja temalgi pole kerge. «Mis elu sa küll elad? Halvad sõbrad on sul, joovad poe juures sinu raha eest, ise sa ei jõua ju oma palka niimoodi kulutada.»

«Ma enam . . . ei . . .» ei lõpeta Andrei lausetki. Vähemalt sel hetkel on ta kaljukindlalt veendunud, et elu seeski tilka viina suhu ei võta, tööluuse ei tee. «See oli viimast korda!» tõotavad ta hallid vesised silmad Pilvile. Osakonnajuhataja soostub vastu tahtmist. Pilvi ütleb vaikselt, peaaegu hingeõhuga: «Ausalt, Andrei, viimast korda jätame sind proovi peale.» Siis läheme kõik vaikides, kuidagi tohutu kergendusega ja raskustundega laiali. Pilvi teab liiga hästi, missugust vastuolulist elu on Andrei elanud, teab, et on vähe lootust, et Andrei endast võitu saab. Kui ühel õhtul Andrei jälle lauta ei ilmu, on Pilvil muidugi palju muret. On ta siin ennegi öövalvet pidanud. Ent kuni on lootust, ei tohi inimest . . .

Pilvi Toom täidab tabeleid, brigadiril on paberitööd õhtuti paras jagu. Istume laudarahva puhketoas, mina nokitsen taskuploki kallal. Lüpsjad käivad kõrvalruumides sooja duši all, värsked ja õhetavad, puhtais rõivais lähevad koju. Andrei vaatab vilks! ja vilks! ukse vahelt sisse, minu kohalolek keelab tal brigadirile tõotada: «See oli viimast korda!» Pilvi leiab, et just päev enne seda, kui Andrei võib «sõprade» mõju alla sattuda, tuleb talle meelde tuletada, kui rahul on lüpsjad Andrei tööga. Selge peaga on Andrei töömees, viin võtab aru.

Mõni minut enne üheksat on Pilvi Toome tööpäev õhtus. Läheme ära hubasest puhketoast, kus pole kübetki laudalõhna. Võin suruda veel kord väikest tugevat ja hästi puhast kätt, soovida vastupidavust ja jõudu. Tema sõidab jalgrattaga otse õhtuselt hõbedase järve poole, mina keeran kaalumaja kõrvalt paremale, kus linnatee krutib end roheliste karjakoplite vahele. Minu taskuplokis on sellest päevast üks põhiline märkus, lüpsja Õilme Veske ütlemine: «Kui juhtuks, et keegi teine peaks tulema Pilvi asemele, seda küll ei tahaks!»

Arvan, et see leiab kinnitamist kavalimispäeval.

OTT KOOL

ALEKSANDER SUUMAN

MÄNG JA TÕDE

Oh sa minu aeg ja taevas,
saatus sõgedik!
Olen laste mängusõja
pärispõgenik.

Oh neid pusse, oh neid püsse
süütust puust!
Huilgav kuulirahe välja
hüütaks' suust,

karjutakse, röögitakse
miinid, mürsud, pommid,
ühes käes granaat ja teises
kommid.

Nääpsukesed näost ja hoopis
õblukesed pihast.
Pahupidi silmad peas on
tapahimust, vihast.

Päevatõusust loojakuni
sõdib sõjavägi.
Verd ei ole ega laipu.
Närvid võtab läbi.

Inimesed seinte taga
neelavad tablette.
Kõrvadele sätitakse
patju, vatitekke.

Aknad tihkeks tihitakse
väljastpoolt ja seest.
Häälevarju otsitakse
vannitoast, WC-st.

Hullumajas hulludega
hädas dr. Vahing.
Millal ükskord pääsen koju?
Millal lõpeb lahing?

HEA LUULETADA TUISUST

Hea luuletada tuisust
soojas tuas.
Tuisu käes vaid peas,
kuis tuppa suaks.

Minna! Jätta kõik! Ja
olla prii!
Eks mine siis! Ää söö ja joo!
Ihii!

Ikka nooreks jääda!
Kelmiks plikaks!
Väga kena! Hakka juba
päris titaks!

Ema, ema! Mis on musu?
Mis on noormees?
hüüda haige peaga,
pläru ees.

On elu peegliks
kirjandus ja kunts.
Kes usub,
täitsa vunts.

RAHU, PROGRESS JA VABADUS

Taškendi Kunstide Palees toimus möödunud nädalal rahvusvahelise filmifestivali pidulik lõpetamine. Oma mängu- ja dokumentaalfilmid olid toonud Taškenti kolme kontinendi 77 riigi filmimeistrid, kelle looming on pühendatud võitlusele rahu ja rahvaste helge tuleviku eest.

Lõppenud ülevaatuse suurest tähtsusest ning Taškendis sündinud uutest loomingulistest plaanidest rääkisid lõppõhtul India tuntud režissöör ja filminäitleja Raj Kapoor, Mehhiko näitlejanna Susanna Dosamontes, külaline Senegalist Abdoullot Camarou ja Nõukogude delegatsiooni juht Tšingiz Aitmatov.

III rahvusvahelise festivali peadirektor A. Abdullajev teatas NSV Liidu ja Usbeki NSV loominguliste liitude, organisatsioonide ja asutuste diplomitest ja auhindadest võistlusfilmidele. NSVL Kirjanike Liidu audiplom määrati Jaapani filmile «Kodumaa», Usbeki NSV Kirjanike Liidu diplom ja auhind Filipiini filmile «Tapke ämblikke», NSVL Kinematografistide Liidu auhinnad Usbeki meistrite filmile «Abu Reihan Biruni» ja Mehhiko filmile «Üksildase inimese kohtumised». Argentiina kineastide filmi «Kui vaikib laulik», Senegali filmi «Codou» ning Nigeeria, Kameruuni, Liibüa, Laose ja Mali filmiprogrammi eest anti Nõukogude Rahukaitsekomitee auhinnad, diplomid ja aukirjad.

Hõdõr Derjajev (paremalt esimene) vestluses Boris Kaburiga (vasakult esimene).

KÜLALISENA AŠHABADIS

NSVL Kirjanike Liit koos Usbekistani, Kasahstani, Tadžikistani ja Turkmeenia Kirjanike Liiduga korraldas 21. ja 22. mail Usbekistani, Kirgiisia, Tadžikistani ja Turkmeenia vabariigi ja nende kommunistliku partei 50. aastapäeva tähistamiseks konverentsi, mille teema oli «Revolutsiooniline liikumine ja sotsialistlik ülesehitustöö Kesk-Aasia vabariikides ja Kasahstanis ning selle kajastamine kirjanduses».

Konverents algas Turkmeenia NSV Kommunistliku Partei Keskkomitee esimese sekretäri sm. Gapurovi sõnavõtuga.

Pööre ja murrang, mille Oktoobrirevolutsioon Kesk-Aasias põhjustas, oli kohati suurem ja teravam kui mujal. Siin valitses alles täie jõuga feodalism, paiguti isegi sugukondlik kord. Oli raske ettegi kujutada, et ühiskond suudab üldse niisugust ümberkorraldust alustada, nii vanu ja elujõulisi, üldkehtivaid traditsioone muuta. Kohalikku kaadrit leidus vähe, kirjaoskamatus, harimatus, sugukondlik suletus ja tagurlikud tavad olid suureks takistuseks. Kesk-Aasia revolutsiooniliselt meelestatud inimesed teadsid seda ja palusid vene seltsimeestelt abi. Sellegipoolest olid vapustused tugevad ja kestsid kaua. Kuni 1926. aastani käisid võitlused basmatšidega, keda toetasid Inglise ja Ameerika imperialistid.

Eriti alandav oli Kesk-Aasia naise olukord. Rääkimata muhameedluse üldisest põlastavast suhtumisest naisesse, kehtis siin kohati, muuseas ka Turkmeenias, leviraat, see tähendab, et mehe surma korral päris naise mehevend. Naine moodustas nagu liikuva varanduse, mis perekonnast ei tohtinud välja minna, ta oligi tõepoolest kaup, osteti kalõmmi eest.

Hoolimata naiste rõhutud olukorrast ühiskonnas, kujunesid just paljud neist aktivistiks. Eriti agaralt võitlesid uue korra eest lesknaised, kes pärast mehe surma olid pärimise teel tolle venna omandiks muutunud. Nad pidid vastu seisma metsikutele sugukondlikele tavadele, mis olid kestnud sajandeid, ja basmatšidele, kes tegutsesid rikaste baide ja Inglise—Ameerika imperialistide õhutusel.

Praeguseks on pooleldi rändkarjakasvatajate ja primitiivsete põlluharijate maad muutunud kõrge tehnilise tasemega põlluharimis- ja tööstusvabariikideks. On kadunud rahvustevaheline antagonism.

Külalisi võtsid vastu turkmeenlased, kelle pealinnas Ašhabadis konverents peeti. Kõrbe serval asuv Ašhabad on praegusel kujul alles veerandsada aastat vana. Pärast 1948. aasta purustavat maavärinat, mille tagajärjel ainult kümmekond maja püsti jäi, ehitati siia endiste tolmu uppuvate hallide savimajade asemele moodsalt planeeritud, kõrbeoludele kohandatud majad. Kõrgmaju pole. Enamik elumaju on maksimaalselt kolmekorruselised. See on otstarbekas, sest kõrgemaid ehitisi ei suuda puud päikese eest varjata. Ja puid, haljust on tõesti palju. Majad on paigutatud hõredalt, tänavad on laiad ja ääristatud puudega, nende vahel looklevad arõkid, kuhu aeg-ajalt vett lastakse.

Endises Ašhabadis leidus puid ja põõsaid väga vähe ning ainult rikkad võisid kaugelt toodud joogivett nende kastmiseks raisata. Nüüd annavad vett sügavad puurkaevud ja seda jätkub nii inimestele, loomadele kui ka taimedele.

Turkmeenia umbes poole miljoni ruutkilomeetri suurusest pindalast on neli viiendikku kõrbet, mis suutis kunagi ülal pidada ainult hõredaid kaamelikarju. Põlluharimisega tegeldi vaid jõeäärsetes oaasides. Nüüd käib juba ammu pealetung kõrbele. Tuhande kolmesaja kilomeetri pikkusest Karakumi kanalist, mis Amudarjast Kaspia merre läheb, on kaheksasada kilomeetrit lõplikult valmis. Hingeülendav ja kehakosutav oli supelda keset kõrbet, kus õhutemperatuur oli nelikümmend viis kraadi üle nulli. Sinna, kuhu kanaliveed ei ulatu, puuritakse põldude niisutamiseks kaeve, sest Karakumi all on ammendamatud mageveevarud.

Niisutussüsteemide rajamine kannab rikkalikku vilja. Mineval aastal korjati Turkmeenias miljon tonni puuvilla. Maaviljeluse kõrval annab kõrb ka teistsugust hinnalist saaki. Mullu toodeti Karakumis 16 miljonit tonni naftat, mis on eriti väärtuslik vähese parafiinisisalduse tõttu. Kõrbe puuraukudest tuli 30 miljardit kuupmeetrit gaasi, mida torujuhtmete kaudu põhja poole saadetakse. Karakumis on rikkalikud kivi- ja pruunsöevarud, Kara-Bogazi lahest toodetakse suurel hulgal mirabiliiti. Peale selle on Turkmenistan kuulus oma karakulli, vaipade ja siidikasvatuse poolest.

Turkmeenia pealinna nimi Ašhabad (turkmeeni keeles Ašgabad) tähendab pisarate linna. Pisarate linnaks on ta ka jäänud, ainult enne tuli pisarate all mõista silmapisaraid, nüüd veepisaraid — veepilsku, mis kõrbekuumuses ja kuivuses on õnnistus.

Kesk-Aasia rahvad ei lase unustusse vajuda raske revolutsioonivõitluse sündmusi ja saavutusi, nende kirjanduses on revolutsiooni ajalugu üks peateemasid, mida konverentsil põhjalikult käsitleti.

Rõõmustab, et viimasel ajal tihenevad sidemed Nõukogude Liidu kõige põhjapoolsema pealinna Tallinna ja kõige lõunapoolsema pealinna Ašhabadi vahel. Praegu on meil näiteks tõlkimisel Ašhabadi kirjaniku Hõdõr Derjajevi romaan «Saatus».

BORIS KABUR

ESTICA

■ Kirjastus «Dziesma» Riias andis hiljuti välja eesti novellivalimiku pealkirjaga «Kevadet otsimas» («Pavasari meklējot»), mille on koostanud Dž. Plakidis, tõlkinud Dž. Plakidis, Anna Žigure ja Jānis Žigurs. Sisuks on Juhan Liivi «Peipsi peal» ja «Igapäevane lugu», Eduard Vilde «Casanova jätab jumalaga» ja «Asunik Woltershausen», A. Hansen-Tammsaare «Tähtis päev», «Itaalia reis», «Lehekandja nr. 17» ja «Vanaisa surm», Friedebert Tuglase «Vliimne tervitus» ja «Ühe elu mõistatus», J. Semperi «Astrid» ja «Teisel pool jõge», Peet Vallaku «Teise eest», «10 omnibuss 10» ja «Rahapada», E. Krusteni «Kevadet otsimas», «Ebaharilik leib», «Koopaorav», «Mõrsja», «Kurbmäng külas» ja «Vaeste sõga», P. Kuusbergi «Roostetanud kastekann», «Ühe päeva protokoll» ja «Õilebaaris», Lilli Prometi «Sakslane», «Mater dolorosa», «Mida haldjas ei teadnud», «Lamav tiiger», «Armastus», «Kotkas» ja «Oliivier», A. Valtoni «Jänesed on purjus valge ristikheina lõhnast», «Naeratus», «Veider soov» ja «Siimus». Kirjanike eluloolised andmed on esitanud Anna Žigure, sissejuhatuse «Mõned märkused eesti novellist» on kirjutanud Nigol Andresen. Raamat on ilmunud 30 000 eksemplaris.

AKSEL TAMM

ARUANNE SÕIDUST ITAALIASSE

(Vt. «Sirp ja Vasar» nr-d 17—22)

POLIITIKAST

Itaalia teravate poliitiliste pingete üks avaldusi on võitlus omavalitsuse ümber.

Riigi jagunemine 20 regiooni on juba vana nähtus, kuid 1970. aastani oli ainult viiel regioonil eristaatuse põhjal omavalitsus. Visa surve tulemusena jõuti siiski nii kaugele, et 1970. aasta suvel (ilusa kokkulangemise pärast olgu täpsustatud: 7. ja 8. juunil) toimusid ka ülejäänud 15 regioonis kohalike parlamentide valimised. Keskvalitsuse tõrges hoiak oli olnud küllalt ettenägelik: kolmes regioonis (Toskaanas, Umbrias ning Emilia-Romagnas) said vasakpoolsed parteid enamuse ja õiguse haldusorganite moodustamiseks.

Bologna on Emilia-Romagna keskus.

Väsimatult räägitakse meile, mis nelja aastaga on ära tehtud.

Kõigepealt pärismajandus. Siin on omavalitsuse võimalused kõige väiksemad. Kuid käsitööonduslike pisiettevõtete ja teenindusasutuste koopereerimisega on küllalt kaugele jõutud. Ühinetakse meeleldi, see andvat mingi kindlustunde. «Mis saab siis, kui kooperatiiv laguneb?» küsib üks meie akadeemikuid Imolas lõunat süües. «Seni pole ükski lagunenud,» on optimistlik vastus. Bolognas küll kurdeti, et raudteevõimudel õnnestus enda kätte tagasi saada jaamarestoran, mis olnud hästi tulutoov.

Üsna helemeelsed on meid saatvad Bologna provintsi (järgmine vähenev jaotus pärast regiooni) ametimehed linnaehituse asjus. Linnaarhitektuuri perspektiivide läbitöötlus on saanud akadeemilise preemia, sest selles olevat optimaalselt lahendatud vanalinna säilitamise, kasutamise ja uusehitamise kompleksprobleem.

Ja lõpuks: raamatukogud ja raamat. Nüüd satume reipa enesekindluse atmosfääri. Tegemist on töösuunaga, mida vasakpoolsed kultuuripoliitikud juba aastakümneid on silmas pidanud ja võimalust mööda viljelnud. Carlo Maria Badini, Bologna Avaliku Lugemise Provintsiühingu esimees: «Meie eesmärk on tuua rahvas raamatu juurde. Alustasime «liikuvatest raamatukogudest»: meie aktivistid läksid juuksuriäridesse, kohvikutesse, parkidesse, neilt laenati, heal juhul tuli laenaja siis ka pärisraamatukokku, kus me püüdsime teda haarata vaidlusse, panna osa võtma diskussioonidest. See on toonud meile uue lugeja ja nüüd, vasakpoolse omavalitsuse ajal, oleme asutanud mitmeid uusi raamatukogusid.»

Vaatame diskussiooniprogramme.

Poliitika. Teooria. Publitsistika.

Töölisliikumise probleemid. Ajalugu. Partisaniliikumine. Neofašism.

Ühe programmi kaanelehel kaikamehe Itaalia variant, teemaks «Satiir fašismi vastu», sees 39 alateemat, kirjanduse loetelus ka Kukrõnikside ja Maršaki antifašistlik ühisraamat aastast 1946.

Küsimus ühelt meie kaunishingelt: «Kas niimoodi ei jää väheseks tähelepanu ilukirjandusele, poeesia humanistlikule hingusele?»

Carlo Badini: «Humanismist ei piisa praegu. Võitlus on liiga terav.»

(Möödas on neli kuud. Vahepeal on plahvatanud viitsütikuga pomm samal raudteel, kus meiegi sõitsime; Põhja-Itaalias oli sõjaväeputši katse; abielureferendum, mida Itaalia kommunistid murelikult ootasid, sest nägid selles püüet lõhestada vasakpoolseid liikumisi, läks küll edukalt; äsja aga — kas reaktsioonina referendumile? — plahvatas pomm Brescias. Ei ole rahu.)

(Järgneb.)

KOLM PILTI NÄITUSELT «SCHWERIN KUNSTIS»

KARL-HEINZ EFFENBERGER. «SCHWERINI LOSS JA LINN» (VÄRV. AKVATINTA)

THEODOR BOEHDEN. «SCHWERINI LOSS» (LITOGRAAFIA)

CASPAR MERIAN. «SCHWERINI VAADE AASTAST 1640» (VASELÕIGE)

REIN TAMMIKU TÖÖDEST

Miks mulle Rein Tammiku laad meeldib? Sellepärast et see on terav, et tema töödest ei saa mööda minna neid peaaegu märkamata. Muidugi, meeldimine pole mingi kriteerium, aga ta on see, mille pärast tasub üldse kirjutama hakata. Kunagi jäi Tammik Tartu noorte kunstnike näituselt meelde kui suurepärane joonistaja. Pealegi käsitles ta sotsiaalseid teemasid. See oli elav reageerimine ümbritsevale maailmale ja sündmustele, mõistmine, et kunstil võib peale dekoratiivse olla ka väljendav funktsioon, et kunstnik võib oma tööde kaudu kas jaatavalt või süüdistavalt suhtuda sellesse maailmasse, kus parajasti langevad pommid, sõidavad džunglites soomusautod, juhtuvad autoõnnetused. Pealegi ei olnud need ainult mõtteheietused toimuvast, ükskõikne faktide konstateerimine, vaid agressiivsed, oma hinnangut pealesuruvad tööd. Üsna järsk ja eriilmeline sissetung eesti kunsti. Muidugi võiks küsida, mis kasu on sotsiaalsusest, kui selles ei ole humanismi, kui selles on surve, aga pole vabanemist.

Need tööd olid oma teostuslaadilt äsja väljapandutest erinevad. Kuigi ka seal esines juba iseloomulik ruuduline laudlina, mis džunglimaastikus ometi ei häirinud, vaid sellele mingi kummalise ning ebatavalise ilme andis, tööd samal ajal nii kompositsiooniliselt kui ka dekoratiivselt rikastades. Meenuvad veel suure formaadiga *pop-show*'likud õlimaalid TRÜ kohvikust, kus Rein Tammik ennast tugeva joonistaja kõrval ka tugeva maalijana tutvustas. Nendes töödes oli groteski ja sedasama teravust, mis Vietnami-joonistustes. See tõmbas pilku ja sundis reageerima, kas jaatavalt või eitavalt, aga kindlasti. Ainult ebamäärase õlakehitusega neid iseloomustada ei saanud. Sellelaadilisi töid meenutas salongis kõige enam «Autoportree» (1971), rändmotiivina täpiline tass õlgadel. Energiliselt, aga kuidagi puhtalt maalitud, erinevad need tunduvalt 1974. a. «Kaose»-seeriast.

Nende piltide järgi (osaliselt võiks siia lugeda ka O. Subbi portreed) oli Tammik tugeva pop'i-tunnetusega kunstnik. Pop'i selles tähenduses, mis oli temas head, näidates teistsugust suhtumist objektisse, disainlike elementide sissetoomises ja väärtustamises (vt. nikkelkraan, vann Subbi portreelt jne.). Viimane salonginäitus tutvustas kunstnikku veel mõnest uuest küljest. Pean siin silmas just sarja «Kaos» I, II, III. Kuigi on jäänud energiline, jõuline maalimislaad ja ka kollaaži kasutamine

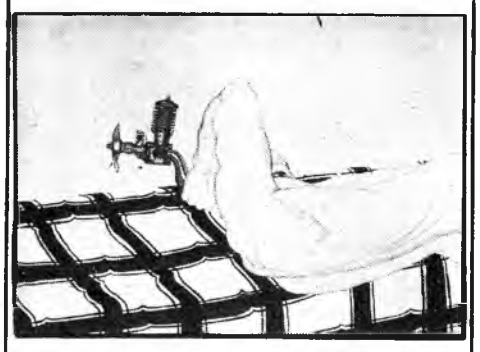

REIN TAMMIK. «KARSKE ÕHTUPOOLIK» (ÕLI, 1970)

pole uus, astuvad siin esile teised väärtused. Need kolm suurt maali mõjuvad esimesel pilgul väga dekoratiivselt, eriti «Kaos» II oma pealekleebitud punasetäpilise riidega. Ja kui siis selgus, et tegemist on ülepingutatud asjademaailmaga, mida asju kokku kuhjates ja prahistades (kaltsud, katkirebitud ajalehed) on parodeeritud, siis hakkab midagi häirima, vist see, kui töös on üheaegselt jälgitud dekoratiivseid ja sisulisi väärtusi ja kui need kaks omavahel ei klapi. Suurepäraseks vastandnäiteks võiks aga olla töö samalt näituselt, «Avarii» (1974), mida allakirjutanu ka ekspositsiooni tugevaimaks maaliks peab.

Veel üks moment Tammiku loomingus, mis alles hiljuti kevadnäitusel tähelepanu tõmbas: maaliklassika kasutamine ja interpreteerimine. Ma ei peaks seda klassika üle irvitamiseks. Mona Lisa ei pruugiks mitte sellepärast pisarat pillata ja Madonna Litta kurvastada. Seda võiks pidada üsna omapäraseks võtteks ühendada renessansiproblemaatikat XX sajandiga või kasutada renessansiportreed tähendusliku kordusmotiivina (Tiiu Bartolomeo Veneto «Noore õukondlase portreega», 1973). Samas meenuvad Lääne-Euroopa (ka sotsialismimaade) kunstnike mõned tööd, kus samuti on tegu omalaadsete maališedöövrite pilamisega ja kus kunstniku suhtumine ei puuduta tööd ennast, tema väärtusi, mis eksisteerivad edasi nii või teisiti, vaid seda traditsioonilist müüti, millega vaataja imetleb kunstiteost. Sellised tähtteoste interpreteeringud kas irvitavad selle müüdi üle või püüavad välja tuua nende tööde uusi väärtusi, lõhkuda traditsioonilist suhtumist ja selle kaudu vaatajat võib-olla tegelikult imetlema panna. Rein Tammiku tööde puhul ei pruukinud näitusekülastajal igal juhul vanadest meistritest kahju olla, kunstnikupoolne suhtumine tundus üsna aupaklik olevat, vaadakem kas või hoolikat teostust. Pealegi oli ümberriietatud Madonna nii pagana ükskõikse näoga. Selline ükskõikne ja eemalolev ilme iseloomustab ka Rein Tammiku portreesid, viies mõttele (aga mõtted ei pruugi ju õiged olla), et kunstnik pole maalinud ühtegi inimest (või vähemalt teinud ühtegi maali mõne inimese portreteerimiseks traditsioonilises mõttes). Mitte ainult sellepärast, et need tema näod on elutud, vaid sellepärast, et nägu tema pildil tundub olevat eelkõige vaid vajalik detail, kompositsiooni osa, s. t. et kunstnik pole teinud portreed, vaid pilt on tehtud nii, et nõuab üht figuuri, nägu. See arvamus ei käi siiski Tiiu portree kohta, ometi tundub, et pintsel on siin midagi tabamata jätnud, mida ometi seekord on soovitud. Nägudemängu seadused on paraku ka seda puudutanud.

On rida kujundeid, mis rändavad Rein Tammiku maalides läbi tööde ja aastate. Eeskätt see ruuduline lina, mis alati pedantselt triigituna ja värskena alles äsja tundub laialt laotatud olevat. Mida ta tähendab kunstnikule ja kas üldse midagi tähendab, ma ei tea. Aga ta on väga dekoratiivne, muudab huvitavaks maali kompositsiooni. Ka täpiline tass on üks nendest. Viimasel ajal need «mustad marjad». Selliste kujundite väärtus tuleb eriti esile näiteks Joala portrees (1973). Iseenesest üsna vilets mittemidagiütlev maal, millele need «mustad marjad» ometi oma väärtuse annavad. Hoopis pahaendeliselt mõjuvad nad aga «Interjööris» (1973), mille stiilsusesse ja vaikellu nad mingi ähvardava meeleolu loovad, seda enam et mõni neist lootekujuliseks on moondunud. Nende tähenduslike ja pealesuruvate kujundite kõrval tõmbavad endale tähelepanu ka puhuti iroonilised pisidetailid, nagu almanahh «Kunst» autorataste ees, «Sirp ja Vasar» või «Edasi» kollaažideks kokkukägardatult, tiitellehed (pool)olematust kataloogist «Eesti kaasaegset kunsti Matti Miliuse kogust».

Tammiku muidu jõulise (ja kellele meeldib, ka pisut jõhkra) maalimislaadi kõrval on hetketi kasutatud hoopis lüürilisemat, eesti kunsti taustal traditsioonilisemat laadi, mis küll üheski maalis tervikuna ei esine. See torkab silma «Interjööris» kaminaseina ja lillevaasi puhul, Subbi portrees, isegi «Autoõnnetuse» tagaplaanil pruunika puugrupi näol.

Maalimine on Rein Tammiku töö, ja seda tööd on tehtud tormakuse ning jõuga, mis ennast vaatajale peale surub, sest tema maalid ei ole ainult näitusekülastaja lõbustamiseks, paari viivu ilustamiseks tema elus.

SIRJE HELME

MIDA ARVATAKSE «PÜHAST SUSANNAST»?

Kui teatrisaalis istusin, polnud ma tükki veel lugenud. Vaatasin etendust, naersin tekstivalmukusi ja ootasin aina, millal mäng päris kindlalt kaheplaaniliseks muutub. Sest paar korda oli justkui vihjeid, nagu näeks too naine seal kõike läbi ja veaks meistermehi ninapidi. Aga siis, enamikus stseenides, kadus niisugune mulje hoopis ja ma ei saanudki aru, kas lavastaja toda kahekordset mängu ikka kavatses ja see ei tulnud etenduses lihtsalt välja, või niisugust taotlust polnudki.

Nüüd olen näidendit ka lugenud ja võin öelda, et minu jaoks on just see Vetemaa komöödias kõige huvitavam — noatera peal köndimise võlu, kui päris lõpuni on vaheldumisi ja ka korraga kaks võimalust: kas näeme perenaises Anne-Mais tõesti püha lihtsameelsust või on tegu peaaegu võllanaljaga, milles nimelt Anne-Mai esindab irooniat ja peent tõgamist (võrdluseks: nagu Maeterlincki «Püha Antoniuse imes», milles on vihjatud mõlemale võimalusele: et peategelane on hullumajast ära jooksnud hull või et ongi juhtunud ime ja tulnukas ongi pühak). Minu meelest laseb just see võte autoril kommunaalsatiiri all avada hoopis avaramaid mõttelisi tagamaid, pilalise peapealepööramise kaudu öelda olulisi tänapäevastest väärtushinnangutest ja ühiskondlikest hoiakuist.

Vetemaa keerab näiliselt selged asjad teistpidi: kes on siis lõppkokkuvõttes lihtsameelne — «eluvõõras» perenaine või «eluosavad» remondimehed? Süžee jookseb algul nagu ühtpidi, vaataja (ja ka meistermeeste!) ajutised aimamised võiksid käia teistpidi... Praegused meistermehed Anton (Eino Baskin) ja Eduard (Robert Gutman) tunnevad seal laval end vist liiga enesekindlalt, nad käivad kogu aja nagu siledat pinda mööda. Näidend annaks võimaluse suuremaks pinevuseks. Mehed liiguksid nagu soisel maastikul: aeg-ajalt saavad harjunult kindla pinna jalge alla, kõik näib selge, siis aga kaob see pind jälle ära (mõni kahtlane sõna vms. Anne-Mai poolt; teksti järgi võiks osutada mitmele kohale, kus see meeste ebalevus peaks tugevamalt saali ulatuma). Arvan, et nad peaksid kogu aja otsima üha uusi kohandumisi, siis püsiks vaataja huvi, mis praegu loiuks kipub, pingsamalt nii nende kui ka kogu eriskummalise situatsiooni küljes. Tahaksin, et terve tüki jooksul jääks üheks võimaluseks vaadata asjale kui eksperimendile, mida paneb toime Anne-Mai (või keegi teine tema kaudu?). Ja kumbki mees, kel enda meelest elu masinavärk ja iga asja hind nii selge, ei oska oma rolli ses mängus ära arvata (eriti näitab seda mõlema «kosjaskäik», siin võikski olla «võti». Muide, Antoni kosjatseen on Vetemaal eriti tore — see peaaegu geniaalne ootamatus, kui daam astub järsku oma mehe rolli!). Velda Otsuse mängus on mõistatuslikkus, salapärasus mõneti olemas, rohkem vist küll tema näitlejanatuuri eripärast tingituna. Lavastuses see hõng veenva kunstilise kavatsusena igatahes ei realiseeru. Puhtäliselt on küll üks koht, kus lavastaja laseb perenaisel äkki väljuda seina seest, salauksest, aga kahju on just sellest, et tekstiandmises, meeleoludes ja mängulaadis ei ole Kilgas osanud puänte, intrigeerivat soont läbi tüki maksma panna... Ka lõpp hakkaks paremini mängima, kui me läbi kogu etenduse ootaksime, et siis seletatakse ometi kõik ära, ent — tõeline puänt seisneb just selles, et midagi ei seletata, kõik hakkab otsast (praegu pole v a j a d u s t selle järele, pinevil ootust läbi tüki vaataja eriti tunda).

Lugu on kirjutatud ikkagi paradoksi peale, mitte üksnes sõnas, vaid ka situatsioonis: mis ühele poolusele on endastmõistetav, tundub teisele ootamatu, imelik, võõras. Praegu on üldine mängukäik laval sujuv, ilma «tasakaalukaotusega» ähvardavate ootamatusteta, samal ajal kui nii teatri(žanri)loogika kui ka antud situatsioonidest tulenevate psühholoogiliste seaduspärasuste järgi eeldaks pingetloovaid pöördeid, poolte üha üllatuslikumaid kohandumisi teineteisega. Me ei tunneta paljude ütlemiste ja süžeekäikude paradoksaalsust, sest lavalolijad ise ei tunneta seda hästi. Dialoog läheb tihti lobisemiseks, omavaheliseks mõnusaks jutuajamiseks, selle asemel et puänteerida ootamatusi, mis ette tulevad. Otsusel on hea see endastmõistetavus, millega ta jahmatavaid asju ütleb või teatavaks teeb. Aga nende olukordade tõeline vaimukus (näidendil on mitu plaani, on igatasapinnalist huumoritki) läheb tihti kaduma seeläbi, et me alati ei näe vastasmängijate reaktsiooni öeldule, nad ei võta kuuldut vastu sündmusena.

Põhimõtteliselt tundub, et kõik näitlejad oma osadesse sobivad. Kõigil on mingil visandlikul tasemel sobivat ja meeldivat leitud, aga sestsamast vihjavusest pole palju kaugemale ka jõutud. Siiski teeb hinge täis meie praeguse teatri kurb paradoks. Näiteks V. Otsusel on ühel ja samal hooajal kaks osa (teine «Kassimängus»), millesse ta suurepäraselt sobib ja mille esituses tunned, on potentsiaalselt kõik vajalik olemas, aga see k õ i k tahaks ometi veel aktsentueerimist, täpsemat paikapanemist lavastajalt... Kuid just viimasest tööst jääb palju puudu. Muidugi, need osad on nauditavad ka sellisena, inimesed tunnevad teatrisaalis nende üle rõõmu, aga nad ei tea, et see rõõm võiks olla veel kaks korda suurem.

Näib, et meie kurtmine, nagu puuduksid meil head nüüdisaegsed näidendid, ei vasta päris tõele. Viimasel ajal on mitu algupärast näidendit just teatril jäänud lõpuni avastamata. Võibolla peaks tõesti vaheldusena rääkima mitte dramaturgia mahajäämusest, vaid teatri allajäämisest.

Kriitikus hakkavad alati tööle mingid isiklikud «lavastajainstinktid», kui nähtud lavastuse võimalused pole veenvalt realiseeritud ja näidendis peituvatest eeldustest on palju kasutamata jäänud. Ta hakkab siis ikka välja pakkuma mingeid oma nägemusi, mis muidugi kellelegi kohustuslikud ei ole. Ja sellega ka kriitiku võimed ja võimalused lõpevad. Sest k u i d a s seda teha, kriitik enam ei tea, muidu oleks ta juba l a v a s t a j a.

LEA TORMIS

Üks häiriv kogemus: teisel kontrolletendusel, kus vähe rahvast, seejuures vaatamas just need, kes mingil kombel tüki tegemisega seotud, muidu teatriinimesed või lihtsalt tekstiga tuttavad, oli seda õiget naeru küll — mitte kommunaalsatiiri, vaid Vetemaa üsna peene ja peidetud, üpris täpse tänapäevase nalja mõistmist. Hiljem vaadatud publikuetendusel oli — igav. Naerdi ka, aga harva, ja kui, siis põhiliselt kukkumist-komistamist.

Siiski ei ole see jutt publikule etteheiteks. Vaataja võtab etendust ikka enam-vähem nii vastu, nagu seda talle pakutakse. Gunnar Kilgas pakub «Püha Susannat» kui olustikulist komöödiat. Muidugi mängiti mõlemal nähtud korral põhimõtteliselt ühtmoodi ja ikka sedasama Vetemaa teksti. Ainult et kontrolletenduse publik t e a d i s teksti või vähemalt pidas oma — asjasse segatul — kohuseks temasse süveneda, «kuulata» ennast lavastusest läbi, tekstini, algmaterjalini välja. Ja selle eriti huvitatud publiku kõhalolek mõjustas muidugi ka etendust tervikuna: tegi mitmeplaanilisemaks, nüansirikkamaks.

Igapäevaselt teatrivaatajalt ei ole aga õigust ega põhjustki nõuda midagi muud kui mängitava etenduse vastuvõttu. Kilgase lavastuse puhul see ettevalmistamata vaataja ilmselt ei toimi katalüsaatorina, pigem vastupidi: tundub, et näitlejadki lähevad kergestikiiresti ilusamatest ja keerukamatest situatsioonidest ning tekstinaljadestki üle, paratamatult tekib pingutus, et üldse nalja teha, paratamatult on saadav nali siis armetum, kui võiks olla... Ja üsna ära kaob autori mõnus-mõistetav muie inimloomuse ajalike imede üle.

Kõik eelnev on selleks, et öelda: tükk on parem — peenekoelisem, üldinimlikum — kui lavastus. Näitlejate kohta mitte üks paha sõna — s e l l e lavastuse raamides.

HELEN KALDA

ESTICA

■ **Ajakirjas «Teatr» nr. 5 avaldatakse Nõukogudemaal mullu korraldatud Tšehhoslovakkia näidendite festivali tulemused ja kirjutisi parimaks tunnistatud lavastustest ning osatäitmistest. Selles rubriigis avaldab Maria Sedõhh muljeid Evald Hermaküla esinemisest K. Tyli «Strakonice torupillimängijas», mis teatavasti arvati preemia väärilseks.**

«LIBAHUNT» DIPLOMIETENDUSENA

Kiek in de Köki tornis mängitakse A. Kitzbergi «Libahunti». Konservatooriumi lavakunstikateedri tänavuse teise diplomietenduse tõi publiku ette Mikk Mikiver. P i l d i l näeme seekordsetest mitmetest vahelduvatest Tiinadest-Maridest kolme. Esiplaanil: Elle Kull ja Rita Raave, taga Maria Klenskaja.

«UKSED PAUGUVAD»

PÄRNU DRAAMATEATRIS

L. Koidula nim. Pärnu Draamateater lavastas prantsuse komöödia. Kirjutatud peaaegu et klassikaliselt eeskujulikus kirjaviisis ööpäevas hoogsalt arenevatest sündmustest, mille areeniks on läbi kolme vaatuse muutumatult püsiv ja kodanlikus stiilis laitmatult sisustatud eluruum. Tegelasteks ühe perekonna liikmed, kaunis selgepiirilised, kuid siiski mõnusateks üllatusteks võimelised isikud. Nende lugu on vürtsitatud ootamatuid pöördeid võtvate olukordade vaimuka tulevärgi, särava ja puänteeritud tekstiga.

M. Fermaud' komöödia «Uksed pauguvad» ei pretendeeri sügavasisulistele probleemidele, vaid kutsub heitma pilku ühe suure peretoa seitsme ukse taha (ka vannitoa oma), kuid jätab suletuks kaheksanda, tänavale viiva ukse. Algul näis küll, et siia on kodeeritud tõsiilmeline konflikt vanemate ja laste vahel. Kuid lõpuks lahenevad arusaamatused kenasti, jäädes ainult selleks, mis nad olidki — arusaamatusteks. Lõpp viib pere lõunalauas uuesti kokku, lastes korduda papa pahandamistel, laste nääklustel, ema liialdatud reipusel ja üldisel refräänil «kohutavast majast», kuid see kõik ei tähenda rohkemat kui tavalise ringi täissaamist. Ringi, milles on tubli annus eluolulist võlu. Papaga, kes näib omistavat tähtsust ainult punktuaalsusele; emaga, kelle hoolitsuse objektiks on hea toon, ja neile vastandiks — vanaemaga, kes peab üsna palju vallatustest, ning lastega, kes ei näi hoolivat millestki. Ja kes kõik hoolitsevad ikkagi üksteisest, oma kodust, «kohutavast majast».

Teater nägi vist «Ustega» tõusmas tulu kahest küljest. Publiku soojast soosingust komöödiažanri vastu ja komöödiakunsti koolist, mille võimalusi Fermaud' lavatükk ohtrasti pakub. Kui eeldada, et on olemas «kerge prantsuse komöödia tüüp» omalaadse elegantsi, nakatava hoogsuse ning parajalt puuderdatud pikantsusega, siis «Uksed pauguvad» seda on. Lisades juurde, et siin on valitsemisõigus antud suuresti näitlejate kätte. Lavastaja peaülesandeks on aidata näitlejail elada sisse oma osadesse, vabastada nad tujuküllaseks improvisatsiooniks ja suunata see siis filigraanse täpsusega seatud raamidesse. Et luua etenduse stiil temporütmilises nõtkuses, kontrastide varjundirikkas mängus ja misanstseenide ahela sundimatus vaimukuses.

Etendus näitas, et Fermaud' võimaldatud komöödiakool on näitetrupil alles pooleli (eraldi tuleb veel sulgeda kõrvad paikapanemata š ja ž, sarlide ja šoorside suhtes). Kuidagi ei saaks Vello Rummo lavastusele heita ette maitselist vääratust või efektiga liialdamist, ennem juba ülettevaatlikkust nende kuripattude ees. Ning oodatud sundimatus pöördub etenduses pahatihti pealesunnitud askeetlikkuseks. Tihe ja lakoonilise avamäng ärkava maja paukuvatelt ustelt on ilmekaks motoks ja annab veksleid tegevuse edasise hoo ning intensiivsuse suhtes, kuid üsna mitu neist jääb hiljem katteta (või on kaetud ainult näidendi teksti ja situatsioonidega).

Rütmilt ja tempolt hakkavad paljud stseenid üksteisega sarnanema, diivan ja tugitool vasakul eeslaval omandavad ajapikku säärase jõu, et aheldavad enda külge enamiku misanstseene. Ja kui siis lased siimil mööda lava ringi käia, näed, et seda piiravad moodsalt suuremustrilise tapeediga hallitoonilised sirmid, mõni stiilne mööbliese nende vahel (kunstnik Uno Uibo), tunnistavad küll maitse elegantsust, kuid ei paku paremaid mängupunkte. Selles suures eluruumis jättis lavastaja oma näitlejad ilma isikupära loovast asjade maailmast. Mulle näib, et seetõttu kannatas kõige enam Hilja Varemi Ema. Kannatas mehiselt, varjates hoolega, et paljude Ema tulekute, askelduste alltekst — kodu — ei saanud end avaldada konkreetsels toiminguis. Et tuli loota ainult endale, situatsioonidele, partneritele. Situatsioonide ja eriti teksti võimalustest haaras H. Varem entusiastlikult kinni, nii et paljud tema ütlemised ja astumised rihtisid etendust eesmärgi poole. Neis oli karakteri loomusest tuleneva koomika sundimatust ja siirast naiivsust. Stseenides noorema tütre Daniele'i (Tiia Kriisa oli nagu liialt ponnistatud 16-aastane), selle loodetava peigmehe Georges'i (Villem Indriksoni mängis kodanliku tüüpnoormehe, «koguni selle loiu, nukra ja kustunud kuju» karikatuuri kahe-kolme õpilaslikult hoolikalt omandatud võttega) ja poja François'iga (dramaturgil ette nähtud liuvigadega sümpaatne noormees, kelle Ago Roo pikema jutuga transponeeris Pariisist Pärnu) oli H. Varemi Ema kindlalt liidriks. Ka siis, kui tal jäi üle ainult kuulata, nördimusest ahhetada, ehmatusest kiljatada, õudusest olata või veel mingi muu häälitsusega oma hingeseisundit avaldada, nagu Daniele'i fantaasia puhul võrgutamisest Boulogne'i metsas. Tõsi, vanemale tütrele Dominique'le tuli tal küll alla vanduda, kuulates rabavaid lugusid «labrakatest» jms. noorte inimeste elus, sest Mall Sillandi ei säästnud just värve läikivasse filmimaailma trügiva tüdruku kujutamisel. Ennem vastupidi!

Kuid Pärnu teatri paukuvate uste naelaks on Aarne Üksküla Isa. Muidugi, näitlejaetendusena võib selle loo puhul karta kõikumisi. Ja arvatavasti etendus, mida 12. mail nägin, polnud A. Üksküla kõige hiilgavam. Mulle räägiti eelmise õhtu etendusest, kus näitleja oli eriti säranud. Nende juttudega on niisugune lugu, et naelutad oma pilgu kohe näitlejasse ja nõuad imet. Seekord aga ei tahtnud esimene vaatus klappida. Arritatud toon (arusaamatult suured majapidamisarved, alatasa lõunalauda hilinevad lapsed) näis kohe algusest liialt kõrgelt võetuna ja kandus samas vaimus üle ka järgmisse stseeni naisega. Kuid alates teisest vaatusest sai Üksküla hoo sisse ja siitpeale ilmusid tujuküllane improvisatsioon, reageeringute kiirus ning varjundirohkus, ilmne nauding tekstist ja situatsioonidest, kergus ja sundimatus, mida seostad selletaolise komöödia stiiliga. Suurstseenideks said II vaatuse lõpp (üks tore üllatus teise otsa, kui Lia Tarmo häbelik-õnnelik Vanaema avab moraliseerivale väimehele kohmetult vannitoa hommikuste vallutaja, oma s õ b r a olemasolu saladuse) ja III vaatuse algus vananeva härrasmehe särama löönud pilguga tutvumisel poja pruudi, võluva ja iseteadva Pinkyga (Murel Puusild teeb Pinkyga umbes sedasama, mis A. Roo François'iga). Mõnusaks kontrastiks meenub I vaatuse lõunalauastseenist papa oeh-oeh-grimass vastuseks ema entusiastlikule hüüatusele neist kui noortest armastajatest.

Lõpuks paukusid jällegi uksed ja näitlejad jätsid hüvasti vaatajatega. Saalitäis rahvast näis tundvat rahuldust veedetud teatriõhtust ega märganudki Fermaud' vaimuka komöödia ja A. Üksküla mängu varjus, et teater jäi talle tublisti võlgu.

VELLO RAUDNA

ESINES «NOORUS»

Eelmise pühapäeva vihmasel pärastlõunal andis Mustpeade saalis kontserdi J. Kreuksi nim. Noorsoo Kultuuripalee segakoor «Noorus». Koor on oma nime väärt. Peetakse ju siin rangelt kinni põhikirjast, mis 35-aastaseks saanud lauljad veteranideks arvab. Seda raskem on dirigentidel, sest palju ongi näiteks järel neid, kes juubelilaulupeo võistulaulmisel koori hõbedaseks laulsid. Ometi võib näha, et koor ei seisa paigal: igal kontserdil võib leida uut, mis puudus eelmistel esinemistel, olgu siis kava valikul või ettekande kujundamisel.

Seekordses kavas võis eraldada kolme lõiku: eesti helilooming, rahvalauluseaded ja eelklassika, millele lisandus Ellen Lepiku diplomitööna Mozarti kantaat «Päikesele». Kava eri osad tingisid erinevat esituslaadi, mitmekesisust häälevärvides, andmaks kontserdile nii vajalikku valguse-varju vaheldust. Just siin seisab aga kooril ees veel tõhus töö. Kõla on särav, kirgas, kuid seda kõikjal, ka õrnust ja mõtisklevust nõudvates lauludes. Kaotasid renessansiajastu vallatud madrigalid, mis vajanuksid kergemat, õhulisemat esituslaadi. Läti rahvalauluga «Matan mure» oli lugu vastupidi: selles jäi puudu maamehelikust tüsedusest. Üldise sära taustal, kontrasti puudumise tõttu, kaotasid muidugi ka need laulud, mis tõepoolest sära nõudsid.

«Nooruse» tugevaim häälerühm on sopran — puhas ja hästi ühtesulav. Koostöös teiste häälerühmadega ei arvestata aga alati nende jõudu, mis *forte*-kohtades teised hääled kohati katab. Väärib märkimist hoolas töö koori intonatsiooni ja ansambli kujundamisel. Edasiminekut on märgata laulude sisu avamisel. See kehtib eelkõige aeglaste, mõtiskleva iseloomuga laulude kohta, mille tekstile on lauljad hakanud märksa suuremat tähelepanu pöörama. Varasemast sügavam sisusse süvenemine oli ka kõnesoleva kontserdi rõõmustavaid tähelepanekuid.

Dirigeerisid August Lüüs ja Maie Kivita. Mõlema dirigeerimisviis on ökonoomne, efektideta. Kolmanda dirigendina esines TPed.I diplomand Ellen Lepik, kes samuti jättis meeldiva mulje.

Head tööd tehakse J. Kreuksi nimelise Noorsoo Kultuuripalee solistide ringis. Eha Pärg ja Nikolai Pajanen, kes koorilaulude vahel esinesid, jätsid häälekooliliste oskuste ja muusikaliste võimete poolest nauditava mulje.

MATI MARTIN

VÕISTLUSJUTTU FELIKS VILLAKUGA

Möödunud nädal tõi meie vabariiki rõõmustava sõnumi: üleliiduliselt keelpillimeistrite konkursilt Moskvast tuli tagasi kahe aukirja, ühe diplomi ja II preemiaga alles hiljaaegu vabariigi teenelise kunstitegelase aunimetuse saanud pillimeister Feliks Villak. Nõutasime laureaadilt ligemaid andmeid selle omalaadse võistluse kohta.

Üleliiduline keelpillimeistrite konkurss korraldatakse Tšaikovski-nimelise rahvusvahelise interpreetide võistluse eel ja on selle muusikaelu suursündmuse üks olulisemaid eelüritusi. Seekordne pillimeistrite töö hindamine toimus 13.—24. maini ja oli arvult neljas. Võrreldes eelmisega oli tase igapidi tõusnud. Kui 1970. a. oli väljas ühtekokku 121 instrumenti, siis tänavu oli neid 188: 130 viiulit, 47 alti ja 11 tšellot. Peamiseks aga tuleb lugeda edasiliikumist kvaliteedis: võistlusele oli esitatud nii palju väga heade mänguomadustega instrumente, et esialgu ettenähtud preemiate arvu suurendati üheksalt (igale pilliliigile vastavalt I, II ja III) kolmeteistkümnele. See aga ei tähendanud mööndusi kvaliteedi asjus: žürii nõudlikkusele viitab kas või fakt, et altidele näiteks I preemiat välja ei antud. Tuntud meistrite kõrval pretendeeris auhindadele rohkesti andekaid noori, kellest moskvalane Potšekin oma I ja II preemiaga võistluse üllatusmeheks sai.

Viisin võistlusele neli pilli, kõik valminud juba paar aastat tagasi (uute tegemiseks puudusid kahjuks võimalused). Läks üle ootuste hästi: üks viiul ja alt said aukirja, teine viiul diplomi, tšello aga tunnistati II preemia väärilisek.

See on muidugi tulemus, mis kiidab tegijat. Nüüd aga mõne sõnaga võistlusest.

Korraldajad on pidanud silmas analoogiliste rahvusvaheliste konkursside tingimusi. Võistlus on kolmevooruline. Esimeses kuulatakse kõik pillid üle ja võrreldakse etaloniga, milleks antud juhul oli eelmise võistluse võitja meister Anatoli Kotšergini viiul. Demonstrant (oma liigis kogu vooru ulatuses üks ja sama interpreet; mõelda, millist vastupidavust ja keskendumisvõimet nõudsid I vooru 130 viiulit!) mängib igal instrumendil neli katkendit, mis valitud nõnda, et näitavad kohe pilli voorused ja puudused kätte. Igas voorus mängiti erinev kava, üha raskem ja mitmekülgsemaid nõudeid esitav.

Žürii eesotsas Boriss Dobrohotoviga Gnessinite-nimelisest instituudist oli, nagu juba kord öeldud, väga range. Sinna kuulusid nii interpreedid kui ka meistrid, viimaste hulgas sellised asjatundjad nagu Nikolai Frolov Suurest Teatrist, Anatoli Kotšergin Moskva konservatooriumist, Boriss Jarovoi jt. ning peaeksperdina Přemysl Spidlen Tšehhoslovakkiast. Mõlemad hindasid pille eraldi — interpreedid mänguomadusi, meistrid materjalide valikut (puit, lakk, värv), töö kvaliteeti ning teostuse meisterlikkust. Võistlus oli algusest lõpuni anonüümne. Kõik lõppvooru jõudnud pillid — 12 viiulit, 6 alti ja 5 tšellot — jäid praegu Moskvasse, et eksponeerida neid Tšaikovski-nim. konkursi ajal korraldataval näitusel.

Tingimused näevad ette, et võistlema lubatakse ainult meistrite valduses olevaid instrumente. See asjaolu oli meelitanud kohale mitmelt poolt interpreete, kellel kavas endale uus pill muretseda. Olgu siinkohal öeldud, et ka F. Villaku instrumentide vastu tundsid huvi mitmed nimekad keelpillimängijad. Aga nüüd — mida on siis hea pilli valmistamiseks tarvis?

Kõigepealt materjali. Meie kuusk, kuigi teda kasvab siin 63 liiki, on liiga vaigurikas ja seetõttu väikese kõlajuhtivusega ning akustiliselt tuim. Olen mõned pillid sellestki teinud ja saanud päris rahuldavaid tulemusi, kuid ekstraklassi tarvis on ikka kõige paremad mägirajoonides kasvanud laineline vaher ja nulg. Nõukogude Liidus leidub sobivat puud ohtralt, kuid seda pole ette varutud: puu tahab enne pilliks tegemist pikka aega kuivada, n.-ö. laagerduda. Seepärast käivad paljud meistrid materjali otsimas Kaukaasia, Tjan-Sani jt. mägikülades. Teatakse juhtumeid, et isegi vanad söögilauad on ära ostetud ja pillideks tehtud.

Siis lakk ja värv. On levinud õige palju teooriaid. Ühed ütlevad, et just lakk on see imetegija, teised, et krunt, värv, millega pind enne lakkimist kaetud, jne. Kehva pilli ei tee heaks muidugi ükski lakk ega värv, aga ometi peab lakk olema parajalt elastne, et ta ei takistaks vibratsiooni ja et pill saaks n.-ö. rahulikult töötada. Laki ja värvainete koostisi on väga mitmesuguseid, enamasti valmistab iga meister need ise. Üldse peab pillimeister olema ühtaegu nii tehnoloog, keemik, arhitekt, akustik kui ka lõpuks mängija. Peaasi aga — peab olema väga hea kõrv. Kui kõik need komponendid koonduvad ühte isikusse nii kõrges kvaliteedis nagu kunagi Stradivariuse puhul, on tegemist ideaalse meistriga.

Aga poogen ja keeled?

Konkurssidel käivad pillid tavaliselt ilma poognata, sest hea poogna valmistamine on nii peenike kunst, et nõuab eri meistrit. Kehva poognaga kõlab ka kõige parem pill viletsalt. Mis teeb poogna heaks? Ikka puu. Kui tal puudub vajalik erksus, jääb poogen laisaks ega võimalda kõiki strihhe vabalt välja mängida, toon on tuhm. Kui ta on liiga jäik, muutub toon teravaks. Peab leidma, nagu kõikjal, kuldse kesktee . . .

Mis puutub keeltesse, siis võistlusest osavõtnud pillid said Suure Teatri töökojas valmistatud keeled, et kõik oleks võrdsetes tingimustes.

Ja lõpuks — tulevikuplaanid?

Moskvas tehti mulle ettepanek osa võtta kahe aasta pärast ühest rahvusvahelisest konkursist. Aega on selleks just niipalju, et uued pillid valmis jõuaksid. Siis tahaksin teha ühe viola da gamba: *meil on mitu ansamblit, kes vana muusikat mängivad, ajakohane pill aga puudub. Joonised on olemas, nüüd tuleb teha vastavad arvutused ja välja töötada oma mudel.*

VALDAR VIIRES

H. ELLERI NIM. TARTU MUUSIKAKOOL TIRASPOLIS

Lõppenud kuul leidis Tiraspolis aset muusikakoolide rahvaste sõpruse festivalkonkurss, pühendatud Moldaavia KP asutamise 50. aastapäevale. Mitme vabariigi noorte muusikute esmakordne kohtumine oli 1971. a. Daugavpilsis. Seekordsel osalesid Beltsõ (Moldaavia), Sumgaiti (Aserbaidžaan), Nikolajevo, Daugavpilsi, Vitebski, Panevežyse koolid.

Iga muusikakooli esindas üks õpilane klaveri-, keelpilli-, puhkpilli- ja rahvapillierialait 15-minutise kavaga, kuhu kuulus kohustuslikuna üks pala oma variigi heliloojalt. Konkurss oli küllaltki tasavägine. Tundus, et kohati eelistati välist kõlamõju ja muusika sisust tulenemata virtuoosset tehnikat. Meie õpilaste puhul kiideti kava soliidset valikut ja selle muusikaliselt hästi läbimõeldud teostust.

Silmapaistvalt esinesid Sumgaiti Muusikakooli pianist, Daugavpilsi viiuldaja ja Tiraspoli bajanist. Elevust tekitas Sumgaiti õpilane, kes aserbaidžaani rahvapillil kemantšal mängis sisukalt ja hea tehnikaga nii mugaame kui ka klassikalist muusikat.

Festivalipäevil tekkis südamlik kontakt kõigi osavõtnud õpilaste ja õpetajate vahel. Koos käidi Suures Isamaasõjas langenud kangelaste memoriaalansambli juures, kus sai teoks Tiraspoli muusikakooli õpilaste leinakontsert kooli koori ja puhkpilliorkestri kaastegevusel.

Järgmise festivalikonkursi korraldamiseks avaldas soovi Sumgaiti Muusikakool, kuhu oodatakse jällegi ka Tartu noori muusikuid.

AADU REGI

N. JÄRVI TAAS VÄLISMAALE

Järjekordsele välisturneele sõitis neil päevil Leningradi Filharmoonia sümfooniaorkester (alles hiljuti käis see kollektiiv Jaapanis), et osa võtta Bulgaarias ja Türgis korraldatavatest muusikafestivalidest. Esimesed kontserdid antakse 10. ja 12. juunil Sofias, neid juhatab orkestri peadirigent Juri Temirkanov. Järgnevaid kontserte (kokku 9) juhatab Eesti NSV rahvakunstnik Neeme Järvi, kes sellele reisile külalisdirigendina kaasa kutsuti. Esinetakse Tõrnovos, Tärgovištes, Šumenis ja Burgases, seejärel antakse kaks kontserti Istanbuli muusikafestivalil. Tagasiteel on kontserdilinnadeks Stara Zagora ja Varna.

INDIAT AVASTAMAS 5

LEO NORMET

(Vt. «Sirp ja Vasar» nr-d 18—20 ja 22.)

Helid kui mõtestatud detailid on analoogilised tantsu- ja näitekunstis kasutatavate nn. mudra'*dega — tähendusžestidega. On 24 põhimudrat käte jaoks, niisama palju kui tähti tähestikus, ent ühel mudral võib olla üle 30 eri tähenduse. Üks lihtsamaid mudrasid,* pataka *(väljasirutatud sõrmed kõverdatud põialdega) võib tähendada tuult, vihma, kuumust, aga ka ööd, hobust, lendavat lindu ja trummilööke.*

Näitleja kõnes on igal vokaalil oma värvingud ja tempo, mis vastavad karakterile, tegelase sotsiaalsele seisundile ja üldmeeleolule.

Üksikhelide eriline ilmestatus tuleneb sellestki, et india, nagu ka teiste idarahvaste muusika on ikka olnud ühehäälne. (Erandi moodustab ainult Gruusia.) See üksikkõla kultus lülitanuks nagu välja kõik võimalused mitmehäälsuseks. Ka ansambliesinemises ei teki polüfooniat: pillid toetavad kohati lauljat, heidavad isegi repliike, kuid ei pretendeeri sõltumatusele. Võib tekkida ainult vaikne, kõmav-põrisev taust, nagu seda loob keelpill tambura, *mis unisoonset viisijoonist meeleolukalt varjundab. «Kõrgeimaks heliiluks loevad targad vina- ja flöödimängu unisoonis lauluga,» arvas XIII sajandi muusikamees ja teoreetik Sarngadeva. Selletõttu ei saanudki Indias tekkida koorilaulu, orkestreid hakati asutama alles raadioajastul.*

Kui erakordne hindude kõlameel ka ei ole, ometigi ei panda rõhku hääleilule enesele. Tähtis on, et häält osataks kunstireeglite kohaselt ja väljendusrikkalt kasutada ning et kunstniku improvisatsiooniline esitus haaraks.

Nagu vastandina viisipillidele, mis ühiselt järgivad juhtmõtet, võib rütmipillide mängus ka polürütmikat ette tulla. India muusika uskumatule rütmirikkusele on teistel rahvastel vähe, mida vastu panna.

Meloodiliseks organiseerimisvormiks on raga, *rütmiliseks* tala.

Raga on meloodiline vormel või struktuur, mida saab rakendada ainult asjaomaseid grammatikareegleid tundes. Nagu aforistliku sutrastiili eeskujul on siin otsekui eos kokkusurutult olemas loo iseloom, mida tuleb improvisatsiooniliselt välja kasvatada. Võiks ka ütelda, et raga ja tala on improviseeritava loo dharmaks.

Järgmist lõiku tohivad lugeda ainult muusikud.

Ragade kui vormelite ehitus põhineb 5—7 helil. Sellest jätkub helilaadi määratlemiseks. Tugipunktideks on toonika ja domineeriv heli, millest algavad kõik variatsioonid. Viimasele lisandub veel «moraalse toena» kvardi- või kvindiheli. Üles ja alla liikumisel on raga helid erinevad. Nii on raga khamadži kuuest erinevast helist koosnev üles liikuv rida ligikaudselt kõlapildilt selline: eis, D, Fis, g, a, h, cis, D. Alla liikumisel ilmub juba seitse heli: c, h, g, a, h, g, Fis, Fis, g, a, Fis, g, e, D. (Suurel on välja kirjutatud toonika D ja domineeriv heli Fis, viimast «abistab» veel h). Korduvate helide abil on juba põhivormelis fikseeritud meloodilise liikumise suund ja iseloom. Ülaltoodud noodinimetused on äärmiselt suhtelised, sest nõnda kirjapanduna on nad vägisi surutud õhtumaisesse temperatsiooniskeemi. Aga Õhtumaa 12 pooltooni asemel on ju india oktaavis 12 šrutit.

On olemas 36 traditsioonilist ragat, 6 meesragat on «polügaamiliselt seotud» igaüks 5 naisragaga, mida on ka ragin'ideks nimetatud. Meesragad on algelisemalt viiehelilised, raginides on seevastu 6—7 heli, mis muidugi ka mitmekesisemat varieerimist võimaldavad.

Raga kui seeme muutub roheliseks taimeks improvisatsioonilises esituses. Esitaja peab paratamatult arvestama, millised helid on enam-, millised vähemtähtsad, millised tunnused on antud motiivide piirjoontele, millised on erinevate registrite väljendusvõimalused. Kaunistused ja passaažid on juba temapoolsed, eriti meisterliku häälevalitsemise korral pakuvad need tõelise virtuooslikkuse ilu. Ainult et iga kaunistust ehk alankari *ei saanud mis tahes meloodilise liikumise ehk* varna *puhul kasutada: «Kolmkümmend olemasolevat alankari tuleb eraldada ja määratleda vastavalt* varna'*dele, oktaavidele, tempole ja rütmile . . . Kas keegi*

(Järg 12. lk.)

KULTUURITÖÖLE KINDLAM ALUSPÕHI!

Möödunud esmaspäeval sõitsid Eesti NSV Kultuuriministeeriumi kolleegiumi liikmed eesotsas minister J. Jürnaga ning koos nendega ministeeriumi valitsuste ning osakondade töötajad Põlvasse, et seal rajooni juhtkonnaga arutada ühte meie kultuurielu aktuaalset probleemi. Kultuuriministeeriumi kolleegiumi ja Põlva Rajooni TSN Täitevkomitee ühise istungi päevakorras oli Põlva rajooni kultuuriasutuste materiaalne baas. Istungile olid kutsutud ka külanõukogude esimehed, majandite ning ettevõtete juhid, kultuuritöötajad, sellest võtsid osa EKP Põlva Rajoonikomitee esimene sekretär K. Nõmm, kultuuriministri asetäitjad P. Uusman ja R. Viies.

Kultuuriasutuste ideoloogilise ning üldse kogu sisulise tegevuse eelduseks on nende ajakohased ruumid, sisustus ning varustatus, kõik see, mille me tavaliselt kokku võtame avarasse mõistesse materiaalne baas. Viimasel ajal on sellele üha rohkem tähelepanu osaks saanud. Meenutagem vabariigi valitsuse otsust osa kultuuriasutuste hoonete majandite bilanssi andmise kohta, seda, et käimasoleva maarajoonide klubiliste asutuste sotsialistliku võistluse paljude rajoonide kohustustes on materiaalseid võimalusi puudutavad ülesanded küllalt konkreetselt fikseeritud.

Rajooni täitevkomitee aseesimees J. Häelme andis oma ettekandes igakülgse ülevaate nii kordaminekutest kui raskustest. Hea, et kolhoosid on olnud tublid aitama. Olemasolevate hoonetega on nähtud suurt vaeva, vaatamata sellele, kas need edaspidi kauemaks kõlbavad või mitte. Uuel viisaastakul on vaja rohkem arvestada tulevikuvajadusi, suurendada perspektiivse kultuuriehituse mahtu. Rajoonikeskuse kultuuriasutused asuvad praegu väga viletsates ruumides. Inventari ja instrumentide vajadus on poolikult rahuldatud, kuid nendega ümberkäimine jätab mitmes asutuses ka paremat soovida. Esm joones tahaks näha suuremat vastutustunnet ja peremehekätt.

Kaasettekandja, ministeeriumi töötaja H. Vimmsaare analüüsis Põlva kultuuriasutuste võrgu perspektiivset planeerimist ja jäi sellega ka rahule. Kuid märkis, et täiesti tänapäeva nõuetele vastavaid klubihooneid saab kokku vaid kolm. Majade ümbrus, heakorrastus ei rahulda. Küllap on probleem üldisem, sest ka Harju rajoonis on see aiandusarhitektide abiga käsile võetud.

Paljud probleemid kordusid mitme kõneleja sõnades, omandades seega suurema kaalu. Nii rõhutati vajadust asjalikult ning perspektiivitundega kavandada kultuuriasutuste võrku ning ehitamist. Kurdeti peremehetunde puudumist. Ainult hubane, hästisisustatud ning külalislahke klubi võib rahva mugavast kodust enda poole meelitada. Hea, kui peremehetunne tekiks kultuuriasutusse tulles igas isetegevuslaseski, küllap siis hoitaks paremini pille, puhtust ja korda nii toas kui õues. Maja ümbrust poleks ju raske ka ühistööga kaunistada. Lisaks paljudele seesugustele probleemidele rääkis Põlva kultuuriosakonna juhataja A. Kinunen unistusest, et igas kultuuriasutuses oleks muu hulgas värvusteleviisor. «Rahu» kolhoosi esimees R. Lätt arvas, et ehkki nemad pole kunagi probleemi teinud kultuurihoone remontimisest, ükskõik, kellele see kuulukski, võetakse kolhoosile pakutud maja vastu ja püütakse seda hooldada. Rajooniraamatukogu juhataja I. Käiss ja lasteraamatukogu juhataja V. Kimask muretsesid oma asutuse ruumikitsikuse pärast. «Kalevi» kolhoosi esimees H. Truija arutles asjalikult nii majanduse kui kultuuri aspektist majandi kultuuriasutuste paiknemist. Kanepi külanõukogu esimees Ü. Leib vaatas samasuguse pilguga üle oma piirkonna.

Ministeeriumi töötajad A. Sass, A. Haas, T. Tarmak valgustasid oma eriala probleeme ning näitasid lahendusvõimalusi. Kultuurhariduslike Asutuste Valitsuse juhataja F. Rommot peatus kultuuriasutuste reorganiseerimise ning majanditele andmise probleemidel. Üleandmise eesmärk on hoonete parem säilitamine ja korrashoid. ELKNÜ Keskkomitee sekretär H. Sikk kõneles kultuuritööst seoses noorte tegevusega, komsomoli ülesannetega. Sellest, et klubi on ideoloogilise töö keskus inimeste elukohas ja on vaja klubi võimalusi (ka tehnilisi vahendeid) paremini kasutada.

Kultuuriminister J. Jürna kokkuvõtlik kõne haaras istungi põhiprobleeme ja kultuuritöö aktuaalseid ülesandeid. Ta konstateeris paradoksaalset tõika, et isukalt kultuuriväärtusi tarbivas ja silmapaistvate sellealaste näitarvudega vabariigis on kultuuriasutuste materiaalne baas allpool igasugust arvestust. Probleeme on palju. Seepärast on Kultuuriministeerium viimasel ajal neist käsile võtnud kõige pakilisemad, need, mis praegu on võimalik lahendada. Esimene seesugune ühine istung Põlvas peaks olema nii kohaliku kui vabariikliku tähtsusega üritus. Mõnelegi rajoonile eeskujuks on seni Põlvas tehtu, siinne majandite ja kultuuriasutuste kontakt. Kultuuriasutuste võrgu perspektiivse arengu plaan ja sellest kinnipidamine on väga olulised faktorid. Anarhilist ehitamist, nagu seni mõnel pool nägime, ei saa lubada. Vahendeid pillata, dubleerivaid või perspektiivituid kultuuriasutusi rajada pole mõtet ega õigust, ükskõik missugusele majandile või ettevõttele need ka kuuluksid. Plaanid peavad olema reaalsed, põhjendatud. Need tuleb täita ülearuse jututa. Ei saa lubada, et materiaalse baasi üle kurtmised tõrjuvad nõupidamistel kultuuriasutuste sisulise töö probleemid tagaplaanile.

Istungit lõppenuks lausudes kinnitas Põlva rajooni täitevkomitee esimees I. Prikk, et ühiselt püütakse teha kõik Põlva kultuuriasutuste materiaalse baasi tugevdamiseks ning kultuurielu edasiseks arendamiseks.

MEEDIKUTE UUS RAAMATUKOGU

Riiklik Teaduslik Meditsiiniline Raamatukogu sai uued ruumid Tallinnas Lai t. 22, majas, mis ehitatud 1423. aastal. Pärast kapitaalremonti ja keskkütte paigaldamist on vanast hoonest saanud ajakohane.

Uutes ruumides on tööolud märksa paremad. Lugejate käsutusse kuulub avar lugemissaal, kus avariiulitel on sõnastikud, entsüklopeediad, teatmikud ja jooksva aasta perioodika. Abonemendist saab kirjandust koju viia. Eraldi asub raamatukogu märksõnakataloog, mille kasutamisel abistab lugejaid bibliograaf-konsultant. Samas seisab avariiulitel kogu uudiskirjandus erialade kaupa. Vastsed ruumid lubavad raamatukogu tööd igati mitmekesistada: korraldada lugejate konverentse, seminare, kirjandusnäitusi jne.

Riiklik Teaduslik Meditsiiniline Raamatukogu teenindab põhiliselt meditsiinitöötajaid, kuid sealt võivad kirjandust leida ka bioloogid, keemikud, pedagoogid, sporditreenerid jt. Lugejate teenindamiseks rakendatakse individuaal-, kollektiiv- ja postiabonemente. Meditsiinitöötajatele, kes ei ela Tallinnas, saadetakse raamatuid soovi korral ka postiga.

Riiklik Teaduslik Meditsiiniline Raamatukogu on asutatud 1944. a., tänaseks on ta üks suuremaid erialakogusid meie vabariigis. Tema fondides leidub enam kui 300 000 raamatut ja ajakirja. Igal aastal täieneb raamatukogu rohkem kui 10 000 trükiühikuga, millest ligi 7000 moodustavad NSV Liidu Tervishoiuministeeriumi süsteemi asutuste väljaanded. Igal aastal tuleb siia üle 200 nimetuse kodu- ja välismaiseid arstiteaduslikke ajakirju.

Et ilmuvas erialakirjanduses orienteerumine on aeganõudev ja eeldab mõningaid sellekohaseid teadmisi, siis on tunduvalt laienenud ja mitmekesistunud raamatukogu funktsioon nii informatsioonimaterjalide kogumisel, töötlemisel, säilitamisel kui ka nende kättesaadavaks tegemisel lugejale.

Bibliograafide tööpõld on avardunud: nad mitte ainult ei abista lugejat vajaliku artikli või raamatu leidmisel, bibliograafiliste andmete täpsustamisel, kataloogide kasutamisel, vaid levitavad vastavate praktiliste õppustega ka bibliograafilisi teadmisi, koostavad meie vabariigi arstiteadusliku kirjanduse bibliograafiat, annavad peaspetsialistidele individuaalset informatsiooni.

Raamatukogu on koostanud bibliograafia «Eesti NSV meditsiiniline kirjandus 1940—1965». 1974. a. ilmub trükist bibliograafia järg «Eesti NSV meditsiiniline kirjandus 1966—1970».

Raamatukogu juhendab metoodiliselt kogu vabariigi tervishoiuasutuste raamatukogude tööd. Pidev kontakt on enam kui 50 NSV Liidu suurema teadusliku raamatukoguga, kellelt tellitakse lugejaile RVL-i teel üle 2000 võõrkeelse raamatu ja ajakirja aastas.

Väga tihedad on sidemed Riikliku Teadusliku Meditsiinilise Keskraamatukoguga Moskvas ja Üleliidulise Meditsiiniinformatsiooni Teadusliku Instituudiga, kelle metoodilisel juhendamisel töötataksegi. Teadusliku Meditsiinilise Raamatukogu tegevuse põhieesmärk on kodu- ja välismaa meditsiinisaavutuste tutvustamine, et kaasa aidata nende rakendamisele meie arstiteaduse praktikasse.

M. TEDREMAA,
Riikliku Teadusliku Meditsiinilise Raamatukogu direktor

«LEND» JA «NAEL» ÜLEMAAILMSELE FESTIVALILE

10.—15. juunini peetakse Jugoslaavias Zagrebis II ülemaailmne multifilmifestival. Nõukogude Liitu esindavad kolm tööd: «Kuidas naised mehi müüsid» (režissöör I. Gurvitš, stuudio «Kievnautšfilm»), «Rebane ja jänes» (J. Norštein, «Sojuzmultfilm») ja «Lend» (R. Raamat, «Tallinnfilm»).

Festivali informatsiooniprogrammis on samuti kolm Nõukogude filmi: «Kievnautšfilmi» ja «Kazahfilmi» kõrval on «Tallinnfilm» esindatud nukufilmiga «Nael» (režissöör H. Pars).

INDIAT AVASTAMAS

(11. lk. järg.)

hakkab kandma sobimatuid ehteid? Niisama võimatu on kasutada alankari, mis ei sobi võetud varnaga... Nagu naine, kes muutub sada korda kaunimaks ehteid kandes, nii saab kaunimaks ka varna tänu talle vastavale alankarile. Kasutada sobimatut alankari on sama, mis kanda kõrvarõngaid jalas või vööd kaelas.» Need poeetilised sutrad olid vanaaja esteetiku Damodara Mišra vaimusünnitus.

Ornamentaalse liini meeleline ilu tugevnes veelgi islami mõjude ilmudes ja siinkohal võiks veelgi kujutleda Tanseni kunsti olemust.

Raga väljaarendamine algab sissejuhatusega, milles vabas voolavuses, ilma kindla tala-jooniseta, rahulikus madalas registris kujunevad välja loole omased jooned. Edasi tempo kiireneb, algab kõrgem, pingelisem register, tuleb sisse iseloomulik rütm ja seaduspärane meloodiline arendus. Vorm on n.-ö. lahtine, kuigi võib täheldada muusikute kalduvust rondolikkuse poole. Esitaja lõpetab loo siis, kui talle näib, et raga meeleolu on ammendatud.

Tala rütmilised põhijoonised on lihtsad: 7; 2+3; 4+2+2 jne., kuid siingi annab varieerimisega ja põhiiseloomule vastavate kõrvalepõigete-kaunistustega mõndagi teha. Teisel sajandil elanud esteetik-teoreetik Bharata arvas, et «rütmita muusika on nagu ninata nägu. Rütmist tuleneb tasakaal, tänu tasakaalule aga võib saavutada vabanemise selles ja teises maailmas». Siin ongi lausa otsesõnastuses antud heli- ja joogakunsti sisemine seos.

Sama Bharata olevat avastanud 22 talafiguuri — lõokeste laulus. Võime veel kord meenutada Olivier Messiaeni, kelle teostes leiduvatest teemadest on vähemalt veerand kõige erisugusemate lindude laulust tuletatud.

Ragade ja talade vormelitesse peab kunstnik süüvima täie keskendusjõuga, et siis nende raamides end võimalikult vabalt tunda. Dž. Nehru «India avastamises» on öeldud: «Nii kunstis kui ka sanskriti luules ja india muusikas peab kunstnik end identifitseerima loodusega kõigis selle avaldustes, väljendama inimese põhilist harmooniat looduse ja universumiga. See on olnud kogu aasia kunsti põhitooniks.» Seega on indialiku loominguprotsessi aluseks kõigepealt kontsentreerumine asja olemusele, selle jäägitu omaksvõtmine ja alles siis selle edasiandmine oma parimate võimete ja kujutlusjõu kohaselt. Enesestmõistetavalt peab kunstnik sealjuures kinni väljendusreeglitest ja stiilist: need on talle kindlalt sisse kasvatatud.

Damodara Mišra on oma teoses «Sangitadarpana» ragasid poeetiliselt kirjeldanud:

«Hiilgab oma hiidjõus Bhairava (Siva), esimene ragade reas. Hoida Gangese jõge ta jõuab; kuu ta laupa kaunistab; ta on kolmesilmaline, siud ta ihu ilustavad; tal elevandinahk on üll, ta ümber inimpeadest kee ja valendab ta valge rüü...»

Targad teavad rääkida, et raga Hindola (kiik) on kääbus kenas rohelises rüüs. Ilusate jalgadega naised on ta mängeldes kiigele viinud ja kõigutavad seda õrnalt...

Raga Dipaka (valgusti), hurmav haldur, on tulnud tumedasse, tuleleegita majja. Ta on tulnud tütarlast armastama, ent heidutab neidu, sest tema kalliskividest peaehe pillub kiiri nagu valgusti.

Usuti, et igal ragal on olnud omad seosed vastavate kosmiliste jõududega, mis mõjustasid inimest ja loodust. Just viimatikirjeldatud raga Dipakaga on käinud koos legend, et selle lauljat ähvardab häving tules. Valitseja Akbar olevat käskinud tuntud muusikut Naik Gopauli seda laulda. Et tõrkumine ei aidanud, jätnud laulik omaste ja sõpradega hüvasti, läinud kaelani talvisel ajal jõkke ja alustanud laulmist. Jõgi hakanud ikka kuumemaks minema ja laulik palunud Akbarilt luba lõpetada, Akbar luba ei andnud. Edasilaulmisel hakanud jõevesi keema, lauliku kehast väljalöönud tuleleegid aga muutnud ta tuhaks.

Ragade iseloomulikku sisu pole püütud edasi anda mitte ainult sõnaga, vaid ka kujutavas kunstis. Nagu ikka india miniatuuridel, on siingi taotletud suuremat väljenduslikkust inimfiguuride asenditega, millele pidi eriti kaasa aitama täisprofiili kasutamine. Võib tunnetada ka nendel miniatuuridel valitsevat rütmi just objektide paigutuse kaudu. Oma läkitus oli muidugi ka värvivalikul. Muide, sõna raga üks tähendusi on värvus.

Heli-, sõna-, näite- ja joonistuskunstis on alati olnud eesmärgiks rasa saavutamine. Selle sõnaga tähistatakse maitset, mahla, aroomi, asja sisemist olemust, ka vaimustust. Bharata oli ilmselt esimene, kes selle termini käiku laskis, nüüd ei saa selleta läbi enam ükski esteetikat uuriv kirjutis. Bharata eeskujul on loendatud kaheksa vastavate inimtunnetega seotud rasat, seega armastuse, kurbuse, sangarliku innustuse, lõbususe, imetluse, vastumeelsuse, hirmu ja raevu rasad. On ikka ja jälle uuritud rasat esilekutsuvate emotsioonide ja erutuste olemust, isegi nende sõltumist kas tahtest või alateadvusest.

(Järgneb.)

MEIE KÜLALISI

Möödunud aastavahetuseks ilmus kirjastuselt «Eesti Raamat» soome kirjaniku Olavi Linnuse jutukogu «Vana Toomas on paikallaan» («Vana Toomas on oma kohal»). Teos on omalaadse teabeallikana kahtlemata tähis meie eluolu tutvustamisel põhjanaabrelle, hõlbustades vastastikust mõistmist ja suhtlemist. Autor viibis 8.—25. maini koos abikaasa Tuulikkiga taas Tallinnas. Kirjaniku huvi Eesti vastu on viimasel paaril aastal üha elavnenud, mistõttu palusime tal enne kojusõitu jagada meiega oma muljeid nüüdisaegsest Eestist ja Eesti—Soome kultuuri- ning eriti kirjanduslikest vahekordadest.

■ Mitmes reis see teil Eestisse on? Mis tuuled teid seekord siia tõid?

See on mul kuues sõit Eestisse koos abikaasaga, lisaks olen siin korra olnud üksinda. Seekordse siiasaabumise põhjuseks on tuuled, mis puhuvad kosutavalt eesti nüüdisnovellistikas. Proosaliselt öeldes: mul on Soome Raadio jaoks käsil saatesari eesti novellikirjanikest ja seetõttu olen siin teinud hulk intervjuusid.

■ Mil määral tuntakse Soomes eesti kirjandust?

On kahetsusväärne, et tänapäeva eesti kirjanduse tundmine Soomes on õige piiratud. Kurvaks tõenduseks sellele on tõsiasi, et kui Eestis on sõjajärgseil aastail tõlgitud tervelt 60 soome kirjanduse teost, siis Soomes on eesti keelest tõlgitud vaid 16 raamatut. Siiski, soome ja eesti kirjanike kontaktidel on vanad ja tugevad traditsioonid, mille näitena mainitagu, et Eduard Vilde ja Friedebert Tuglas on Soome Kirjanike Liidu auliikmed.

■ Millised on teie isiklikud elamused eesti kirjandusest? Mis sellest võiks soome lugejale suuremat huvi pakkuda?

Hea tahtega oleks kindlasti võimalik äratada meie lugejaskonnas huvi tänapäeva eesti kirjanduse vastu. Selle tagatiseks on kas või tõsiasi, et eesti tänase päeva proosakirjandus kuulub kahtluseta kogu nõukogude kirjanduse esiritta. On natuke arusaamatu, et kui näiteks Juhan Smuuli «Jäine raamat» on soome keeles ilmunud ja tema näidendil «Polkovniku lesk» oli Raadioteatris suur menu, siis tema Muhu lood ei ole tõlkijat leidnud. Ometi võiksid need turu murde vahendusel leida ideaalse soomekeelse tõlke!

Arvo Valtonilt on soome keeles ilmunud terve rida novelle. Ka Vetemaa loomingus leidub palju tõlkimisväärset.

Samas mõtlen Jaan Krossi loomingule, Lilli Prometi inimesekäsitlusele, Rein Saluri omapärasele käekirjale. Pean silmas Mats Traati, Paul Kuusbergi, kes ongi juba meil kanda kinnitanud, ja paljusid teisi, hakkamata siinkohal pikemalt nimesid loetlema.

■ Kellel on Soomes suuremaid teeneid eesti kirjanduse tutvustamisel ja kuidas seda tehakse?

Juba ülalmainitud tõsiasjast — vaid 16 eesti teoste tõlget sõjajärgses Soomes — ilmneb, et sellele küsimusele on raske vastata. Tahaksin siiski mainida tõlkija Aino Kaasist, kes just isikliku aktiivsuse ja innukusega — ütleksin: suurest armastusest eesti kirjanduse vastu — on teinud ehk enam kui keegi muu soomlastest.

Helsingi Ülikooli Eesti Instituudi tegevus on eriti vilgas ja mitmekülgne, tõmmates enda juurde sadu õppureid. Nende hulgast tõuseb pea andekaid töötegijaid.

■ Olete teatavasti Soome—Nõukogude Sõprusühingu kirjandusosakonna esimees. Milliseid võimalusi pakub see ametikoht meie kirjanduse edendamise Soomes?

Soome—Nõukogude Sõprusühingu kirjandusosakond on seadnud oma ülesandeks laiendada ja tugevdada soome lugejaskonna huvi nõukogude kirjanduse vastu. On loomulik, et see käib ka eesti kirjanduse kohta. Me katsume mõjustada kirjastajate otsustusi ja valikut. Kuid kõige tähtsam on saada ühendus otse lugejatega. Ning seda silmas pidades oleme sõlminud koostöölepingu Soome Raamatukogude Seltsiga, kelle vahendusel saame raamatukogudele nende töös lugejaskonnaga teeneid osutada. Näitena võiksin mainida oma ettekannet «Eesti kirjandus eile ja täna», mille teksti raamatukogud, korraldades kirjanduslikke õhtuid, saavad sõprusühingu kaudu endale tellida. Samuti juhime pidevalt raamatukogude tähelepanu saadaolevatele nõukogude kirjanduse tõlgetele, ja siin saame hästi kasutada ka Karjala ANSV-s tõlgitavat, mis on Soomeski kättesaadav.

Otseste kontaktide hoidmine kirjanike vahel on ennekõike Soome Kirjanike Liidu kanda, kuid selleski punktis ei kavatse Soome—Nõukogude Sõprusühingu kirjandusosakond sugugi passiivseks jääda.

■ Millised on teie ja teie abikaasa üldmuljed tänapäeva Eestist? Kui palju saite mahti tutvuda meie argipäevaga, kultuurieluga lähemas mõttes?

Viimase kahe aasta jooksul oleme naisega elanud Eestis ühtekokku üle nelja kuu. Seda võib juba lugeda ajaks, mille jooksul muljed omandavad konkreetse ja põhjendatud kuju. Oleme Eestis üsna palju ringi sõitnud, käinud Tartus, Kohtla-Järvel, Pärnus ja mitmel pool maakohtades. Oleme tutvunud inimestega kõige erinevamatelt elualadelt, vahetanud mõtteid ja kogemusi. Suurem osa mu muljetest on leidnud väljenduse jutukogumikus «Vana Toomas on paikallaan». Kuid ehk võime siingi mõningaid üksikasju mainida. Mu naine näiteks on pidevalt imetlenud seda head maitset ja stiili, millega tänapäeva eesti naine riietub. Meid on tugevasti soojendanud armastus, mis eestlastel näib olevat lillede vastu. Me oleme «Viru» hotelli kohvikuaknast kadedusega jälginud koogikarpe, mida pereemad konditripoest koju viivad. Meil Soomes on tänapäeva «mood» unustanud koogid, ja need on siin nii head!

Meile on siinviibimise ajal sisendanud palju usku ellu, usku inimlikkuse jõusse kõikjal kogetud siiras sõbralikkus ja see aval ühise keele leidmise oskus, mida eestlased ilmutavad vestluses. Oleme kõikjalt leidnud häid sõpru, ja minnes taas koju, teame, et need sidemed on püsivad ja unustamatud, julgustavad ja tulevikku ehitavad.

Vestelnud ja küsimusi esitanud

TRIVIMI VELLISTE

KASVATADA KOMMUNISMIEHITAJAID

(Algus 3. lk.)

Ja kolmandaks. Põrmugi alahindamata paljude teiste ideoloogiliste ülesannete tähtsust, on ometi vaja eraldi toonitada üht nende hulgast — vajadust veelgi suurendada kunsti osa rahvahulkade internatsionalistlikus kasvatamises.

Me oleme praegu kultuurielu suure ning tähendusrohke arengu tunnistajateks ja kaasosalisteks. Jutt on sotsialistlike vennasrahvaste kultuuride lähenemisest ja vastastikusest rikastamisest, kogu kultuurielu süvenevast internatsionaliseerumisest, sellest, et nõukogude kultuuri rahvuslike vormide mitmekesisuse juures muutuvad üha märgatavamaks ühised, internatsionalistlikud jooned. See on väga tähtis positiivne protsess, ja meie kohus on tema jätkumist ja süvenemist kõigiti toetada, kandes hoolt selle eest, et rahvuslik üha enam viljastuks teiste vennasrahvaste saavutustega.

Praegu seisame järjekordse suurürituse lävel, mis teenib seda õilsat eesmärki: 21. kuni 29. juunini toimuvad meie vabariigis Ukraina NSV kirjandus- ja kunstipäevad. Vabariigi parteiorganisatsiooni ja kõigi kultuuritöötajate kohus on tagada selle ürituse igakülgne ja täielik kordaminek.

Lubage mul EKP Keskkomitee nimel palavalt tervitada meie vabariigi kultuuririnde töötajaid, soovida teile edu ja kordaminekuid, töö- ja loomisrõõmu. Olge alati ja kõikjal meie suure kaasaja väärilised!

ÜLEVAATUSE LAUREAADID

I, II ja III JÄRGU DIPLOMIGA AUTASUSTATUD

PUHKPILLIORKESTRID

I — EPT Vändra osak. a/ü. klubi puhkpilliorkester
II — Rakvere raj. Tudu metsapunkti a/ü. klubi puhkpilliorkester
III — Võru raj. Osula kultuurimaja puhkpilliorkester

SEGAKOORID

I — Harju raj. Kehra sovh. a/ü. klubi segakoor «Helin»
II — Harju raj. Saku Maaviljeluse ja Maaparanduse Teadusliku Uurimise Instituudi segakoor «Tuljak»
III — Tallinna näidislinnuvabriku a/ü. klubi segakoor
— Rakvere raj. Väike-Maarja, Kiitsi ja Rakke ühendsegakoor

NAISKOORID

I — EPT Nuia osak. a/ü. klubi naiskoor

MEESKOORID

I — Tartu raj. Haaslava kultuurimaja meeskoor
II — EPT Nuia osak. a/ü. klubi meeskoor
III — Pärnu raj. Nõmme sovhoosi klubi meeskoor
— Pärnu raj. Vändra kolhoosi klubi meeskoor

SEGARAHVATANTSURÜHMAD

I — EPT Nuia osak. a/ü. klubi segarahvatantsurühm
II — Vastseliina kultuurimaja segarühm
III — Rakvere raj. Vilde-nim. kolhoosi klubi segarühm

NAISRAHVATANTSURÜHMAD

I — Orissaare kultuurimaja naisrühm
II — Rakvere raj. Vilde-nim. kolhoosi klubi naisrühm
III — Rakvere raj. Uhtna kolhoosi klubi naisrühm

MEESRAHVATANTSURÜHMAD

I — EPT Nuia osak. a/ü. klubi meesrühm

TANTSUVETERANIDE RÜHMAD

I — Aravete kultuurimaja tantsuveteranide segarühm
II — EPT Nuia osak. a/ü. klubi tantsuveteranide segarühm
II — Kuusalu kultuurimaja tantsuveteranide naisrühm

TÖÖVETERANIDE TANTSURÜHMAD

I — Rakvere raj. Uhtna kolhoosi klubi tööveteranide naisrühm
II — Kohtla-Järve rajooni Sonda kultuurimaja tööveteranide naisrühm
II — Jõgeva raj. Pajusi kultuurimaja tööveteranide naisrühm

TANTSUSOLISTID

I — Kirovi-nim. kalurikolhoosi solistid Tiia ja Lembo Võsa
II — Hiiumaa raj. Putkaste sovhoosi a/ü. klubi solistid Hedi Maar ja Kaljo Piipak
— Kirovi-nim. kalurikolhoosi solistid Tiiu Luha ja Uno Markus
II — Rakvere raj. Vilde-nim. kolhoosi klubi solist Eha Kangur

VÕIMLEJAD

I — Rakvere raj. Vajangu rahvamaja akrobaat Herbert Mägi
— Rakvere raj. Vajangu rahvamaja meesvõimlemisrühm
— Jõgeva näidissovhoosi a./ü. klubi veteranide võimlemisrühm

NAISANSAMBLID

I — Pärnu raj. Kergu kultuurimaja naisansambel
II — Kohtla-Järve raj. Iisaku näidissovhoosi a/ü. klubi naisansambel
II — Võru raj. Kääpa rahvamaja naisansambel
— Rapla raj. Kodila sovh. a/ü. klubi naisansambel

NOORTEANSAMBLID

II — Harju raj. Kehra sovh. a/ü. klubi tütarlasteansambel
— Haapsalu raj. Risti kultuurimaja tütarlasteansambel

MEESANSAMBLID

I — Vinni näidissovhoostehnikumi a/ü. klubi meesansambel

MEESKVARTETID

I — Kirovi-nim. kalurikolhoosi automajandi meeskvartett
II — Kingissepa raj. Kärla kolhoosi klubi Sõmera meeskvartett

NAISVOKAALSOLISTID

II — Valga raj. Sooru kultuurimaja solist Helve Laos

MEESVOKAALSOLISTID

I — Paide raj. Udeva sovh. a/ü. klubi solist Olev Veilberg
II — Iisaku näidissovhoosi a/ü. klubi solist Aare Puuderseil
II — Lihula sovh. a/ü. klubi solist Matti Pärn

INSTRUMENTAALANSAMBLID

II — Arukülla kultuurimaja ansambel «Oimerid»
II — Gagarini-nim. näidissovhoostehnikumi a/ü. klubi ansambel
— Vinni näidissovhoostehnikumi a/ü. klubi ansambel
— Viljandi raj. Olustvere kultuurimaja ansambel

ESTRAADIORKESTRID

I — Eesti Maaparanduse ja Maaviljeluse Teadusliku Uurimise Instituudi orkester «Emito»
— Tartu raj. Ilmatsalu kultuurimaja akordionistide orkester

ORKESTRITE VOKAALSOLISTID JA -DUETID

I — Ilmatsalu kultuurimaja vokaalduett Siivi Jaagomann ja Mait Meriste
— Tartu raj. Rõngu kultuurimaja solist Tiit Koppel
— Riisipere kultuurimaja solist Evi Vendla
II — Kirovi-nim. kalurikolhoosi klubi solist Heiki Johanson
— Lüganuse kolhoosi klubi solist Ly Kiimova
— Valga raj. Ala rahvamaja solist Liia Keersalu
III — Rapla raj. Vaitu kolhoosi klubi solist Tiit Laurimaa
— Sangaste kultuurimaja solist Kaju Tarnovski

INSTRUMENTAALSOLISTID

I — Paide raj. Udeva sovh. klubi täelisolist Aino Linnas
— Ilmatsalu kultuurimaja saksofonisolist Aadu Birnbaum
II — Elva metsamajandi a/ü. klubi kitarrisolist Tõnu Kuresoo
III — Kingissepa raj. Hellamaa kultuurimaja saksofonisolist Veiko Tikerpalu

RAHVAKUNSTIANSAMBLID

I — Valga raj. Ljahhovi-nim. kolhoosi klubi ansambel
III — «Virtsu Kaluri» ansambel «Viire»
— Kirovi-nim. kalurikolhoosi Leesi osak. ansambel «Vokiratas»

RAHVAMUUSIKAORKESTRID

I — Võru raj. Linnamäe kultuurimaja orkester
II — Pärnu raj. Tori kultuurimaja orkester
III — Viljandi raj. Holstre kultuurimaja noorteorkester

KÜLAKAPELLID

I — Tartu raj. Vorbuse külakapell
II — Viljandi raj. Tarvastu kolhoosi klubi külakapell
III — Paide raj. «Estonia» kolhoosi kultuurimaja külakapell

PEREKONNAORKESTRID

I — Valga rajoonist Raidsalu perekonna orkester
II — Tartu raj. Vara kultuurimaja Männingu perekonna orkester

TRIOD, DUOD

I — Põlva raj. Sassi-nim. sovhoosi a/ü. klubi kandleduo August ja Ülo Laanesaar
II — Harju raj. Patika kultuurimaja kandletrio

RAHVALAULUANSAMBLID

I — Värska sovh. a/ü. klubi ansambel
II — Kihnu kultuurimaja ansambel
III — Tallinna näidislinnuvabriku a/ü. klubi ansambel

RAHVALAULIKUD JA RAHVAPILLISOLISTID

I — Rapla raj. Teenuse kultuurimaja rahvalaulik Marie Liilesmägi
— Põlva raj. Kaagvere rahvamaja kanneldaja Ärni Kasesalu
— Kingissepa raj. Salme kultuurimaja lõõtspillisolist Armilda Sadam
II — Viljandi raj. Nuia kultuurimaja kanneldaja Heino Sõna
— Tartu raj. Tammistu kultuurimaja lõõtspillisolist Aivar Teppo
III — Tartu raj. Võrtsjärve kolhoosi kanneldaja Voldemar Rõõm
— Tarvastu kolhoosi lõõtspillisolist Paul Almers

MUUDE PILLIDE SOLISTID

I — Tallinna näidislinnuvabriku a/ü. klubi mandoliinisolist Alfons Lainesaar
II — Harju raj. Tuhala kultuurimaja viilpillisolist Erich Sääsk
III — Haapsalu raj. Rõude rahvamaja lehepillisolist Elise Junts

NÄITERINGID

I — Haapsalu raj. «Virtsu Kaluri» kolhoosi klubi näitering
II — Hiiumaa Emmaste kultuurimaja näitering
— Rakvere raj. Haljala kultuurimaja näitering
III — Harju raj. Kuusalu kultuurimaja näitering

SÕNAKUNSTNIKUD

I — Kirovi-nim. kalurikolhoosi deklamaator Vsevolod Koljotko
— Orissaare kultuurimaja kõnekoor
Paide raj. Aravete kultuurimaja estraadiring
II — Orissaare kultuurimaja deklamaator Juta Porgand
— Tartu raj. Võnnu kultuurimaja deklamaator Kaarel Tuvike
— Pärnu raj. Treimani kultuurimaja estraadikunstnikud Mati Müürsepp ja Ants Põrk
III — Pärnu raj. Audru sovh. klubi estraadiring

AUTASUSTAMISI

● Kauaaegse eduka töö ja teenete eest trükiste kvaliteedi tõstmisel ning kaadri kasvatamisel anti Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega trükikoja «Oktoober» tsehhiülemale Alfred-Ottomar Tikenbergile Eesti NSV teenelise polügrafisti aunimetus.

● Aktiivse ühiskondliku tegevuse eest ja seoses kaheksakümnenda sünnipäevaga päivis Eesti NSV teeneline õpetaja Voldemar Oja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirja.

● Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu presiidiumi ja Eesti NSV Kultuuriministeeriumi kolleegiumi otsusega said kauaaegse ning eduka töö eest rinnamärgi «Eesti NSV kultuuritöö eesrindlane»: Jõgeva rajooni täitevkomitee kultuuriosakonna inspektor Anne Mihkeles, Rakvere rajooni kultuuriosakonna juhataja Vaike Sein, Tallinna täitevkomitee kultuuriosakonna inspektor Heidi Kotli, Viljandi rajooni kultuuriosakonna juhataja Jüri Kurg, Narva kultuuriosakonna inspektor Heldi Tammik, ajakirja «Kultuur ja Elu» peatoimetaja asetäitja Valdo Raun, Võru rajooni Osula kultuurimaja direktor Hiie Kilp, Võru rajoonikultuurimaja kunstiline juht Helgi Kanger ja Mõniste kultuurimaja direktor Kalju Raag, Tartu rajooni Nõo kultuurimaja direktor Linda Johannson, Valga rajoonikultuurimaja direktor Heino Keskpalu, Otepää kultuurimaja metoodik Udo Jäär, Kingissepa rajooni Salme kultuurimaja direktor Juuli Järvandõ, Keila kultuurimaja kunstiline juht Maia Raudsepp, Harju rajooni Kuusalu kultuurimaja instruktor Endel Vaberman, Harju rajoonikultuurimaja vanemmetoodik Asta Kask, Rakvere rajooni Haljala kultuurimaja kunstiline juht Harri Veidi, Eesti NSV Rahvaloomingu Maja teatriosakonna režissöör Bernhard Lülle, Viljandi rajooni Võhma kultuurimaja direktor Roman Pärn, Pärnu rajooni Suurejõe kultuurimaja direktor Erna Saabas, Põlva lastemuusikakooli õpetaja ja koorijuht Asta Jääger, Paide rajoonikultuurimaja vanemmetoodik Richard Lint, Narva Linnamuuseumi direktor Jevgeni Krivošejev, Eesti NSV Riikliku Ajaloomuuseumi vanem teaduslik töötaja Leida Anting ja direktori asetäitja teaduslikul alal Vello Kuldma, Eesti NSV Riikliku Loodusmuuseumi direktori asetäitja teaduslikul alal August Mank, Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu osakonnajuhataja Helju Kaev, Paide Keskraamatukogu vanemmetoodik Milve Kiima, N. V. Oogoli nim. Tartu Linna Keskraamatukogu hoidja Salme Lõhmus, Viljandi Keskraamatukogu lastekirjanduse osakonna juhataja Salme Reier, Harju rajooni Saue külaraamatukogu juhataja Urve Saarman, Tartu Rajooni Keskraamatukogu vanemmetoodik Elle Tarik, Narva lastemuusikakooli rahvapilliõpetaja Boris Lukin, Tallinna lastemuusikakooli klaveriõpetaja Violetta Ostapovskaja, Pärnu lastemuusikakooli direktor Õie Kurg, Rapla lastemuusikakooli direktor Astrid Romot, Habaja sovhoosi klubi juhataja Laine Vili, Kambja sovhoosi klubi juhataja Leida Urm, Kuremaa sovhoostehnikumi klubi juhataja Vello Pütsep, tsemenditehase «Punane Kunda» klubi juhataja Karin Mets, NJTK «Kommunaar» raamatukogu juhataja Aime Kell, tehase «Ilmarine» raamatukogu juhataja Larissa Meriväli ja AÜN Tartu Kultuurihoone metoodik Aarne-Arseni Viikmäe.

● Pikaajalise ja tubli töö eest sai Nõmme kultuurimaja direktor Ludmilla Krivošejeva Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirja.

● Kuuekümnenda sünnipäeva puhul ja pikaajalise kohusetruu töö eest anti trükikoja «Oktoober» trükitsehhi ülemale Alfred-Ottomar Tikenbergile Eesti NSV MN Riikliku Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee aukiri.

● Kauaaegse ning kohusetundliku töö eest partei-algorganisatsiooni ja tsehhi parteiorganisatsiooni sekretärina anti mitmele sekretärile, nende hulgas Kabala raamatukogu juhatajale, «Leninliku Tee» kolhoosi partei-algorganisatsiooni sekretärile Vaike Linkmannile Paide rajooni parteikomitee ja täitevkomitee aukiri.

● Kohusetundliku töö ja aktiivse ühiskondliku tegevuse eest päivis EKP Pärnu Rajoonikomitee raamatukoguhoidja Salme Kuningas viiekümnenda sünnipäeva puhul Pärnu rajooni parteikomitee aukirja.

● Seoses kultuuritöötajate vabariikliku aktiivipäevaga ja kauaaegse eduka töö eest elanikkonna kommunistlikul kasvatamisel said Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirja Hiiumaa rajoonikultuurimaja metoodik Maia Aasiepp, Hiiumaa Keskraamatukogu Kõrgessaare—Lauka haruraamatukogu juhataja Leida Piilberg ja sama rajooni Emmaste 8-kl. kooli direktor, Emmaste kultuurimaja ringijuht Kaul Kikas ja Rakvere Keskraamatukogu metoodik Eila Vahtra.

(Järgneb.)

Avati Andres Särevi mälestustahvel

Eesti NSV teenelise kunstniku Andres Särevi mälestuse jäädvustamiseks asetas Eesti NSV Teatriühing 5. juunil memoriaaltahvli Tallinnas Tina t. 23 asuvale majale, kus teenekas teatrimees oli pikki aastaid elanud.

Mälestustahvli avas Eesti NSV kultuuriministri asetäitja **P. Uusman** (pildil). Andres Särevi tulemusrohkest tööst näitleja ja lavastajana mitmes vabariigi teatris, tema teenetest töölisteatri arendamisel kodanlikus Eestis ning A. H. Tammsaare, E. Vilde ja O. Lutsu proosateoste lavaleseadmisel kõnelesid NSV Liidu rahvakunstnik **A. Talvi**, Eesti NSV rahvakunstnik **V. Ratassepp** ja Eesti NSV Teatriühingu aseesimees **A. Päiel.**

Mälestustahvli avamisel viibis Andres Särevi lesk Anna Särev.

(ETA)

KOHTUMINE EKP KESKKOMITEES KIRJANIKE-KOMMUNISTIDEGA

Tallinnas toimus EKP Keskkomitee büroo liikmete järjekordne kohtumine kommunistidest kirjanikega.

Selle avas EKP Keskkomitee esimene sekretär **J. Käbin.**

Eesti NSV Kirjanike Liidu juhatuse esimene sekretär **V. Beekman** märkis oma sõnavõtus, et eesti kirjandusele kuulub vääriline koht meie maa vennasrahvaste kirjanduste hulgas. Sageneb eesti nõukogude kirjanike teoste tõlkimine vene keelde ja teiste Nõukogude rahvaste keeltesse. Kirjandusliikidest areneb kõige edukamalt proosa. Ilmunud on uusi huvitavaid romaane, mille ideeline ja kunstiline tase on kõrge. Nende autorite seas on eri põlvkondade esindajaid: P. Kuusberg, E. Rannet, V. Ilus, M. Traat. Kõneleja nentis lugejate suurt huvi dokumentaalžanrite vastu, mis reageerivad nüüdisaja tähtsamatele sündmustele operatiivselt. V. Ruškise uus teos «Kõrge arve» kõneleb Kaama autotehase ehitajate töökangelaslikkusest. Väljaandmiseks ettevalmistamisel on dokumentaalromaan töölissuguvõsast «Ilmarise» tehases. Huvitava teose «Sõja jalus» on kirjutanud Ü. Tuulik, tänapäeva kolhoosielu käsitleb uues olukirjelduses V. Gross.

Aeglasemalt on arenenud viimastel aastatel luule. Kahanenud on lugejate arv ja vähenenud luuletuskogude tiraažid. Selle peamiseks põhjuseks on kahtlemata nõrk vastukaja tänapäeva probleemidele. Väga vähe kirjutatakse poeeme.

Kui dramaturgias on ilmunud mitu huvitavat teost, näiteks E. Vetemaa näidendid, siis ei saa seda öelda filmidramaturgia kohta. Nõrgad stsenaariumid on üks «Tallinnfilmi» ekraaniteoste madala kunstilise taseme põhjusi.

Kirjanduskriitika seisukorda arutati hiljuti Eesti NSV Kirjanike Liidu parteiorganisatsiooni koosolekul, kus konstateeriti puudusi kirjandus- ja kunstikriitika kohta käiva NLKP Keskkomitee otsuse täitmisel.

Vabariigi Kirjanike Liidu parteiorganisatsiooni osast loomingulise tegevuse valdkonnas kõnelesid **V. Gross, P. Kuusberg** ja **K. Kurg.** Suurt tähelepanu pöörasid nad noorte kirjanike kaasatõmbamisele liidu organisatsioonilisse tegevusse ja nende loomingu aktiviseerimisele. Viimasel ajal on töö noorte autoritega Eesti NSV Kirjanike Liidus mõnevõrra elavnenud, millele on kaasa aidanud noorte autorite sektsiooni tegevuse ümberkorraldamine. Siiski on nende teostest näha, et nad pahatihti ei tunne tegelikku elu küllaldaselt ega oska tungida põhiprobleemide olemusse.

NSV Liidu Ülemnõukogu saadikukandidaat kirjanik **A. Hint** pidas tarvilikuks sügavat lugupidamist keelest ja hoolikat tööd teoste stiili viimistlemisel. Ta puudutas ka eesti nõukogude kirjanduse parimate teoste propageerimist ja ajakirjanduse osa selles.

Üheks peamiseks arutlusaineks kohtumisel sai kirjanduskriitika seis. Kirjandus on alati arengus, otsib alati uusi teid. Kriitika ülesanne on anda hinnang nende otsingute tõhususele. Meie vabariigi kriitikud aga piirduvad üksikteoste analüüsimisega, samal ajal kui on tarvis põhjalikke ülevaateid eesti nõukogude kirjanduse arengutendentsidest. Vähe pöörab kirjanduskriitikale tähelepanu ka ajakirjandus.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi direktor **E. Sõgel** kõneles sotsialistlikust realismist ja selle osast eesti nõukogude kirjanduse arendamises ning abist, mida meie kirjanduskriitikale osutavad vennasvabariikide teadlaste kirjandusteoreetilised uurimused.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuste, Polügraafia ja Raamatukaubanduse Komitee esimees **L. Kaik** rääkis Eesti NSV Kirjanike Liidu ja kirjastajate sidemeist.

Kohtumisel nenditi, et raske on ülehinnata positiivse ideaali ja positiivse kangelase tähtsust kirjandusteoses. Ometi ei ole meie kaasaegse positiivse kangelase kuju eesti kirjanduses veel küllaldast peegeldust leidnud. Vähe poetiseeritakse tööd, kirjanduse sidemed oma ajaga ei ole piisavad, suuremat tähelepanu nõuab revolutsiooniajalooline ainevald. Ei jätku publitsistikateoseid, milles kajastuksid laialdaselt viisaastaku ja selle peamine kangelane, tööinimene.

Kohtumisest osavõtjad märkisid, et kirjanduse alal töötajate esmajärgulised ülesandeid on suurendada nõudlikkust ja vastutust teoste ideelise ja kunstilise taseme eest, tihendada sidemeid töökollektiividega ning suurendada kirjanduse osatähtsust töötajate kommunistlikus kasvatamises. Kõik kirjanike jõud tuleb mobiliseerida NLKP XXIV kongressi otsuste täitmisele.

Kohtumisel esines sõnavõtuga EKP Keskkomitee osakonnajuhataja **O. Utt.**

Arutelust tegid kokkuvõtte EKP Keskkomitee esimene sekretär **J. Käbin** ja EKP Keskkomitee sekretär **V. Väljas.**

Kohtumisel viibisid seltsimehed **A. Vader, V. Klauson, K. Lebedev, N. Johanson, O. Merimaa, F. Ušanjov, A. Purga, L. Šišov,** Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja **A. Green,** vabariigi ministeeriumide ja ametkondade juhid ning ajakirjanduse, televisiooni ja ringhäälingu esindajad. (ETA)

Kirjandusõhtu Raadiomajas

Eesti NSV Kultuuriministeeriumi, Kirjanike Liidu ning Televisiooni ja Raadio Komitee ühiskorraldusel tähistati kolmapäeval kirjandusõhtuga Eesti Raadio valges saalis A. S. Puškini 175. sünniaastapäeva.

Sissejuhatav ettekanne oli E. Pällilt. Puškini loomingut esitava sõnalise osa täitsid Tõnu Mikiver, Jevgeni Vlassov, Helle-Reet Helenurm, Hans Kaldoja ja Heino Mandri, muusikapoolt kandsid Haili Sammelselg, Eve Neem, Mati Palm, Anu Kaal ja Tiit Kuusik.

Kirjandusõhtul viibisid Eesti NSV kultuuriminister J. Jürna, haridusminister F. Eisen, Televisiooni ja Raadio Komitee esimees R. Penu, EKP Keskkomitee osakonnajuhataja asetäitja A. Saar, Kirjanike Liidu juhatuse sekretär V. Beekman jt.

EESTI NSV RAHVATEATRITE VIII TEATRIKEVAD

Algaval nädalavahetusel, 7.—9. juunini, esitavad viis rahvateatrit Tallinna publikule oma paremaid etendusi. Need VIII rahvateatrite teatrikevade lavastused valis ülevaatuse žürii (esimees Eesti NSV teeneline kunstitegelane Karl Ader, aseesimees Endel Nõmberg) vabariigi 13 rahvateatri viimase hooaja töödest. Tombi-nim. Kultuuripalees esitab Saaremaa Rahvateater täna kl. 19. O. Lutsu—A. Särevi «Tagahoovis», pühapäeval, 9. juunil kl. 12 on samas Otepää Rahvateatri etendus D. Normeti näidendiga «Igaüks vajab armastust». P. Pinna nim. Rahvateatris lavastatud A. Korneitšuki «Kirurg» kantakse ette laupäeval, 8. juunil kl. 19 teatri oma ruumes (Rataskaevu t. 10). Parimate hulka arvatud nukulavastused esitatakse Eesti NSV Riiklikus Nukuteatris: laupäeval, 8. juunil kl. 14 on rahvateatri «Käpik» etendus E. Matylaite «Ebatavalise sünnipäevaga» ja kl. 17 rahvateatri «Kehra Nukk» ettekandes K. Meškovi «Muinasjutt valgest hiirepojast». Peale rahvateatrite parimate tööde on laupäeval, 8. juunil kl. 19 võimalus vaadata ka Eesti NSV maataidluse ülevaatuse laureaadi «Virtsu Kaluri» näiteringi ettekandes A. Liivese «Mürgi perenaist» (etendus toimub J. Tombi nim. Kultuuripalees).

Kokkuvõtted VIII rahvateatrite kevadest tehakse J. Tombi nim. Kultuuripalees peetaval konverentsil pühapäeval, 9. juunil kl. 16.

Autasud muuseumidele

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega autasustati neil päevil sotsialismi saavutuste aktiivse propageerimise ning viljaka tegevuse eest töötajate kasvatamisel Kommunistliku Partei ja nõukogude rahva revolutsiooni-, võitlus- ja töötraditsioonide varal **NSV Liidu Revolutsiooni Keskmuuseumi** ning selle filiaali, **Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni Riiklikku Muuseumi** (Leningrad) **Oktoobrirevolutsiooni** ordeniga. Suurte teenete eest leninlike ideede propageerimisel, töötajate kommunistlikul kasvatamisel V. I. Lenini elu ja tegevuse eeskujul ning NLKP ja nõukogude rahva revolutsiooni-, võitlus- ja töötraditsioonide varal anti **V. I. Lenini Keskmuuseumile Lenini** orden.

NOTA BENE!

RAT «ESTONIA»

Külalisetendused Tartu RAT «Vanemuise» suures majas

Reedel, 7. VI kl. 19 **«Traviata»**; laup., 8. VI kl. 19 **«Mees La Manchast»**; pühap., 9. VI kl. 19 **«Neiud ärevil»**; esmasp., 10. VI kl. 19 **«Mees La Manchast».**

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Reedel, 7. VI kl. 19 **«Suveöö unenägu»** (väikeses saalis, Riikliku Konservatooriumi lavakunstikateedri diplomietendus), kl. 19 **«Mees, naine ja kontsert»**; laup., 8. VI kl. 19 **«Suveöö unenägu»** (väikeses saalis), kl. 19 **«Kolm õde»**; pühap., 9. VI kl. 19 **«Inimene ja inimene»**; teisip., 11. VI kl. 18 **«Libahunt»** (Kiek in de Köki tornis, Riikliku Konservatooriumi lavakunstikateedri diplomietendus); neljap., 13. VI kl. 18 **«Libahunt»** (Kiek in de Köki tornis); reedel, 14. VI kl. 18 **«Libahunt»** (Kiek in de Köki tornis), kl. 19 **«Külalised»** (väikeses saalis), kl. 19 **«Kassimäng»**; laup., 15. VI kl. 19 **«Möödunud suvel Tšulimskis»** (planeeritud esietendus); pühap., 16. VI kl. 19 **«Püha Susanna».**

EESTI NSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Teisip., 11. VI kl. 20 **«Oh armastus, sina kallis maqus mesi . . .»** (Kihnu kultuurimajas; kolmap., 12. VI kl. 20.30 **«Hüvastijätt juunis»** (Võsu kultuurimajas); laup., 15. VI kl. 20 **«Oh armastus, sina kallis maqus mesi . . .»** (Ambla kultuurimajas).

RAT «VANEMUINE»

SUURES MAJAS: reedel, 14. VI kl. 19 **«Äiu-äiu, poiss kui karu»**; pühap., 16. VI kl. 19 **«Pericola».**

KÜLALISETENDUSED **L. Koidula nim.** Pärnu Draamateatris: reedel, 7. VI kl. 19.30 **«Trembita»**; laup., 8. VI kl. 19.30 **«Lõbus lesk»**; reedel, 7. VI kl. 20 Kingissepa kultuurimajas, pühap., 9. VI kl. 20 Kohila kultuurimajas, pühap., 9. VI kl. 20 Märjamaa kultuurimajas **«Soolaleivapidu»**; laup., 15. VI kl. 20 vabaõhuetendusena Võru-Kubljal «Mustlasparun».

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Teisip., 11. VI kl. 19.30 Praha rahvusvahelise konkursi laureaadi **Anton Ginsburgi klaveriõhtu.**

«KALEVI» SPORDIHALL

Pühap., 9. VI kl. 20 **«Rannaraadio» kevadkontsert.**

KADRIORU KONTSERDIVÄLJAK

10. VI kl. 19 **Filharmoonia estraadistuudio õpilaste kontsert.**

E. Vilde nim. Tartu Rahvateatris tuli lavale kompositsioon saunalugudest «Hau vihta ja anna pihtal». Sauna seadis kokku ja küttis kuumaks Eesti NSV teeneline kultuuritegelane Venda Päi, kelle 50. juubelit ja 25-aastast lavastajategevust rahvateatri pere hiljuti tähistas.
P i l d i l: stseen lavastusest.

OLI JA ON

■ Äsja lõpulejõudnud õppeaasta jooksul oli vabariigi koolide õpilaspere haaratud solidaarsuskampaania «Sõprusnelk» üritustest. Valmisid kirjandid, joonistused, meened, anti kontserte, korraldati temaatilisi õhtuid. Kommunistlikule Noorsooühingule ja pioneerorganisatsioonile V. I. Lenini nime andmise 50. aastapäevale pühendatud kampaania vältel kogutud summad antakse solidaarsusfondi. 5. juunil avati Tallinnas Haridustöötajate Majas õpilaste meenete ja käsitööde näitus. Pidulikul avatseremoonial kõneldes rõhutas EKP Keskkomitee sekretär V. Väljas, et solidaarsuskampaania «Sõprusnelk» annab tunnistust Eesti koolinoorte süüvavast internatsionalismist. Eesti NSV haridusminister F. Eisen lõikas läbi punase lindi. Näitus on avatud 12. juunini.

■ ELKNO Keskkomitee, Eesti Televisiooni ja Heliloojate Liidu korraldatud noorsoolaulude võistlusel tunnistati 37 esitatud töö hulgast esimese preemia vääriliseks Arne Oidi «Olla seal» (teksti autor Heidur Karmo). Teise preemia pälvisid Gennadi Podelski «Tänane laul» (Otto Roots) ja Uno Naissoo «Kes on kordki malevas käinud» (H. Karmo) ning kolmanda preemia Andres Valkoneni «Luigelaul» (Leelo Tungal) ja Rein Rannapi «Täiili». Anti välja kolm ergutusauhinda.

■ Lastele mõeldud näidendite kõrge kunstilise tasemega ja eredate lavastuste eest said 14 Nõukogudemaa teatrit NSV Liidu Kultuuriministeeriumi preemia à 750 rubla. Preemia anti ka «Tom Sawyeri seikluste» lavastusele Eesti NSV Riiklikus Noorsooteatris. Lavastaja ja libreto autor Rudolf Allabert, laulutekstid Juhan Saarelt, muusika Arne Oidilt, kunstnik Aime Unt.

■ Vabariigi valitsus kinnitas Raadi vennaskalmistule püstitatava Tartu kaitsjate ja vabastajate mälestusmärgi projekti, mille autorid on arhitekt R. Luup ja skulptor A. Mölder.

■ Meie teadlastepere sai järjekordselt rahvusvahelise tunnustuse osaliseks. Soome Kirjanduse Seltsi kirjavahetajaliikmeks valiti TRÜ õppejõud dotsent Paula Palmeos ja professor Eduard Laugaste.

■ Tallinnas viibis paar päeva Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühingu külalisena Lääne-Berliini kirjanik, Lääne-Berliini Saksa—Nõukogude Sõprusühingu aktivist Volker von Törne.

■ On alanud ekspeditsioonide aeg. Juba mitu nädalat viibivad Lõuna-Primorjes Zooloogiamuuseumi juhataja Raimond Veenpere, teadlased Virve Siitan ja Sven Veldre, zooloogiakateedri juhataja Harry Ling, Loodussõprade Maja direktor Nikolai Laanetu jt., kelle huviobjektiks on sealne subtroopiline kliima. Topised ja preparaadid valmistavad sealsamas Zooloogiamuuseumi preparaator Mati Talve ja kunstnik Helle Saarts. NSV Liidu Teaduste Akadeemia glatsioloogiaekspeditsiooni koosseisus sõitis Teravmägedele geoloogiakandidaat Jaan-Mati Punning Eesti NSV TA Geoloogia Instituudist.

■ Beethoveni Üheksanda sümfooniaga lõppes 29. rahvusvaheline muusikafestival «Praha kevad», kus kolme nädala jooksul anti ligi 120 kontserti ja ooperietendust. Festivalil viibis ka rühm Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühingu aktiviste eesotsas Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu direktori Viivi Kuusperega. Gruppi kuuluvad veel Tallinna Muusikakeskkooli õpetaja Külli-Astrid Int, muusikakooli õpetajad Malle Velmet, Tiina Jaaksoo, Kiira Karu ja kontsertmeister Pilia Naissoo, lastemuusikakooli õpetajad Eve Pillberg, Heli-Eis Rooma ja Aila Elštein, Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi metoodik Elvi Kaldma, kirjastuse «Valgus» toimetaja Ruth Laane jt.

■ Viini rahvusvahelisel messil, mis saab teoks 11.—15. septembrini, esineb NSV Liidu paviljonis iseseisva osakonnaga ka meie vabariik. Eesti NSV saavutusi tutvustatakse diapositiivide, fotode ja makettide kaudu, demonstreeritakse lühifilme. Kaupu, mida ekspordime, näitavad 60 ettevõtet. Väljapaneku kujundasid Kunstitoodete Kombinaadi kunstnikud Malle Sasi ja Arno Mäger.

■ Bulgaaria kuurortlinnas Varnas peetud rahvusvahelisel konverentsil «Kvaliteet, standardiseerimine ja sortiment kergetööstuses» viibis nädal aega ja esines ettekandega TRÜ teadusala prorektor majandusdoktor Herbert Metsa. Nõukogude delegatsiooniga võtsid Firenzes toimunud IX ülemaailmsest angioloogide kongressist osa TRÜ arstiteaduskonna teaduskonnakirurgia kateedri juhataja prof. E. Tünder ja professori kt. Kalju Põder.

■ Kirjanikega kohtumiste sarjas oli Nõmme kultuurimajas mai viimasel päeval külaliseks Olo Tuulik. Intervjuuvormis vestluses tehti juttu kirjandusest üldse ja kirjaniku dokumentaalsest romaanist «Sõja jalus». Haljala jahimajas kohtusid Kunda keskkooli õpilased kirjaniku ja loodusõbra Osvald Toomingaga, kes rääkis lastele mõndagi uut loomadest, lindudest, looduskaitsest jne.

■ Valgas sai teoks Läti NSV Valka rajooni ja Eesti NSV Valga rajooni sõpruse rahvakunstlõhtu «Õitsev maa», millest võttis osa paarkümmend kollektiivi ligemale 500 taidlejaga. Üldjuht oli Aleks Raja.

■ Pärnus toimus ülevaatus selgitamaks osavõtjaid 29. ja 30. juunil sealsamas peetavast vabariigi tugevamate vokaalansamblite festivalist «Pärnaõis 74». Võitjaiks tunnistati Sindi klubi naiskvintett «Helios», meesansambel «Viisivelled» (mõlemat juhendab L. Rinaldo) ja KETA klubi meesduett Olo Sutt — Erich Tamm. Ansamblid said kultuuriosakonna aukirja ning festivali «Pärnaõis» osavõtja diplomid ja rinnamärgid. Diplomi pälvisid ka žürii esimees heliloojа Leo Normet ning iseteegevusheliloojad L. Lindau ja J. Juurma, kelle Pärnu-teemalised laulud ülevaatusel kõlasid. Samuti märgiti diplomiga kuurordi klubi direktori E. Kadaka kaasabi festivali ettevalmistamisel.

■ Harju rajooni rahvas pidas neil päevil oma kaheksandat puhkpillimuusikapäeva. Avaakordiks sai pillimeeste rongkäik läbi Aegviidu alevi. Esines 170-liikmeline ühendorkester üldjuht Jaak Kingi taktikepi all. Külalistena võtsid päevast osa «Ilmarise» ja Spordiinternaatkooli orkestrid Tallinnast ning Türi Metsakombinaadi orkester.

■ Tallinnas oli Emakeele Seltsi murdetoimkonna seminar, mille avasõna ütles toimkonna esimees Mari Must. Rein Kull rääkis uute sõnade saamisloost, Anu-Reet Hausenberg Komimaast ja komi keelest, Theodor Saar kotermannist eesti rahvaluules, Hella Keem murdekogujа ja keelejuhi suhetest jne.

■ «Harju Elu» toimetus kuulutas välja olukirjelduste ja kirjanduslike portreede võistluse, mis on pühendatud Harju rajooni vabastamise 30. aastapäevale. Preemiad à 100 rbl. on välja pannud «Rahva Võidu» ja Kuusalu kolhoos ning Saue näidissovhoos. Võistluse tähtaeg on 15. august.

ESTICA

■ Saksa DV ajakirjas «Buchclub» 1973, nr. 4 kirjutab Ralf Schröder Aimée Beekmani «Kartulikuiljustest» ja ka autorist ning tema loomingust üldse.

■ Ungari ajakirjast «Nagyvilag» 1974, nr. 4 leiame Arvo Valtoni novelli «Hingekell» Gy. Fehérvári tõlkes. Lühike eessõna on Arvo Valtoni sulest.

■ Arvo Valtoni «Sõbratarid» ilmus ajakirjas «Uusi nainen» nr. 2, 1974 Aino Kaasise soomendatuna.

■ «Družba Narodov» nr. 5 k. a. avaldas P. Vegini tõlkes kimbu luulet Mats Traadilt, Paul-Eerik Rummolt, Jaan Kaplinskilt ja Arvi Siilalt.

■ Rubriigis «Loomingulise töö kogemusi» võtab ajakirja «Tvortšestvo» 5. numbri veergudel sõna kunstnik Nikolai Kormašov. Kirjutis on illustreeritud reproduktsioonidega.

DUKE ELLINGTON SURNUD

24. mail suri New Yorgis 75 aasta vanuses neeegerpäritoluga ameerika džässmuusik, orkestrijuht, heliloojа ja pianist Duke Ellington. Peale paljude populaarsete lühipalade («Caravan», «Mood Indigo» jt.) ja laulude on Duke Ellington loonud ka instrumentaalsüite ja filmimuusikat, taotledes džässmuusika suuremat arendatust, harmoonilist, tämbrilist ja rütmilist mitmekesisust.

UUSI RAAMATUID

Villu Toots. EESTI KIRJAKUNST 1940—1970.

Teoses on Nõukogude Eesti kirjakunsti kolme esimest aastakümmet analüüsitud üksikute meistrite ja kollektiivi loomingu põhjal, käsitletud ajajärkude ja žanrite kaupa. Vaatluse alla on võetud kiri raamatugraafikas, plakatil, auaadressil, õnnitluskaardil, ajakirjanduses, kirjaga kujundatud märgid ja eksliibrised ning vabakiri mitmesuguste kalligraafiliste lehtede näol. Kronoloogilises järjestuses peatutakse pikemalt kunstnikel, kes on vorminud Nõukogude Eesti kirjakunsti palgejooni: Günther Reindorff, Märt Laarman, Felix Valdvere, Jaan Jensen, Voldemar Tomassov, Paul Luhtein, Hendrik Vitsur, Aleksander Koemets, Villu Toots, Valter Paluvere, Paul Reeveer, Ludvig Kruusmaa, Rudolf Pangsepp, Hugo Aas, Heino Kersna, Kalju Pajupuu, Aida Kersna, Raoul Koik, Hugo Hiibus, Henno Arrak, Endel Palmiste, Valentin Vare, Sylvia Liiberg, Ilvi Pääsuke, Ants Säde, Rudolf Kangert, Aime Pralla, Rein Mägar ja Villu Järmut. Mõne üksiku näitega on raamatus esindatud veel poolsada kirjakunstnikku. Kujundus ja makett Villu Tootsilt. Kirjastus «Kunst». Trükitud 5000 eks. 296 lk. Hind 6.80 rbl.

Paul Haavaoks. PALUMAA PEDAJAD.

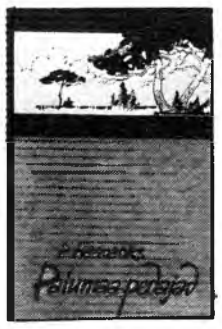

Poeedi viiekümnendaks sünnipäevaks trükivalgust näinud kogu «Palumaa pedajad» sisaldab tsükleis «Rääsatilgad» ja «Kolkalaulud» elu ja inimesi arupidavalt vaatlevat ning vaagivat looduslähedast mõtteluulet.

Tunda ennast tüve ja juurena
siis ka kui lehed ei lenda
Mõtleme elada mehiselt suurena
üle enda
Ega ei ihkagi võimu ja väge ma
elult sain teistmoodi süüte
harjume kuulama harjume
nägema
tänase maailma müüte

Kujundanud R. Koik. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 5000 eks. 96 lk. Hind 56 kop.

Tõnis Lehtmets. LÕKKEMÕTTED.

Tõnis Lehtmetsa neljas luulekogu koosneb tsükleist «Lõkkemõtted», «Lõhnav varjulill», «Reisiridu», «Mustlaslõke» ja «Lorilaulud». Luuleraamatu teemaks on looduse ja inimese suhe, tema osa looduse hoidjana, loodusväärtuste hindajana. Paljudes värssides esitab autor pilte Eesti külast ja kaugemaltki — Karjalast, Kaukaasiast, Baikalilt jm. Kunstliselt kujundanud A. Säde. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 5000 eks. 88 lk. Hind 32 kop.

Henri Perruchot. CÉZANNE.

Tuntud prantsuse kirjaniku Henri Perruchot' biograafiline romaan prantsuse kunstniku Paul Cézanne'i elust ja loomingust. Raamatu avasõnas «Teadmiseks» märgib autor: «Olen kokku korjanud kõik, mis tänapäeval on võimalik teada saada Cézanne'i kohta. Olen kogunud ja võrrelnud meie valduses olevaid temasse puutuvaid dokumente. Külastasin paiku, kus ta elas, uurisin maastikke ja esemeid, millega ta kokku puutus. Lühidalt: ma pole esitanud midagi, mida ei saaks tõestada. Romaan koosneb osadest «Kutsumus (1839—1862)», «Kärsitus (1862—1872)», «Teotatud kunstnik (1872—1882)», «Sainte-Victoire'i mägi (1882—1895)» ja «Õhtused meeleolud (1895—1906)». Illustreeritud Cézanne'i tööde reproduktsioonidega. Prantsuse keelest tõlkinud Maria Hange. Kujundanud Naima Neidre. Kirjastus «Kunst». Trükitud 24 000 eks. 400 lk. Hind 1.86 rbl.

Jerzy Szaniawski. PROFESSOR TUTKA LOOD.

«Loomingu» Raamatukogu» nr. 20 (860).

Jerzy Szaniawski naljajutude kogumikud professor Tutkast on omandanud Poolas suure populaarsuse. «Szaniawski naljajutud on intellektuaalsed, võiks öelda, filosoofilised. Professor Tutka ei ütle küll ise välja uusi mõtteid ja ideid, vaid kasutab seda, mida on välja mõtelnud teised. Ta on terve mõistuse kehastus. Ta ei ole entusiast, vaid skeptik. Heatahtlik skeptik, kes mõistab inimesi. Kui aga analüüsida tema suhtumist kaasajasse, siis osutub vanamoeline professor üllatavalt mõistvaks. Vastupidiselt traditsioonile ei üllata teda tänapäeva nooruse «ebamoraalsus» ega moehaigused, ta suudab kõik liialdused taandada normaalmõõtmeteni, lõppkokkuvõttes teeb skeptikust professor optimistlikke järeldusi.» Poola keelest tõlkinud ja saatesõna kirjutanud Gunnar Kaarend. S. Mrózi illustratsioonid. Kirjastus «Perioodika». Trükitud 25 000 eks. 88 lk. Hind 10 kop.

Mihhail Jemtsev, Jeremei Parnov. DIRACI MERI.

«Mirabilia» sarjas trükitud ulmeromaan «Diraci meri» on mitmeplaaniline teos, milles ei puudu ka kriminaalromaani sugemeid. Raamat pajatab täiesti fantastilisest avastusest — isetäiustuvast ja iseprogrammeeruvast elektronmasinast, «mustast kastist» —, nõukogude õpetlaste teaduslikest otsinguist, teadusliku avastuse kasutamise võimalustest. Autorid, kelle sulest on varem ilmunud mitu ulmeraamatut, on ise teadlased ning tunnevad hästi tänapäeva uurimisasutuse eluolu. See on leidnud kajastust ka «Diraci meres». Vene keelest tõlkinud Jüri Ojamaa. Kunstiliselt kujundanud Tõnis Laanemaa. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 40 000 eks. 288 lk. Hind 50 kop.

Venda Sõelsepp. PÄIKE KULDAB MAAD.

Väikelastele ja nooremale koolieale mõeldud värsikogumik sisaldab alustuseks loo sellest, kuidas valmis lastelaul, edasi aga tsükleis «Täis valgust maa ja ilm», «Tore elu ees sul on», «Oh teid sõstraidsõsaraid», «Kutt Kiisupoeg» ja «Pakane, pakane, valge, lumelakane» valiku autori varem ilmunud lasteluuletuste paremikust. Joonistanud Heino Sampu. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 50 000 eks. 80 lk. Hind 39 kop.

INIMENE. SÕIDUK. TEE.

See raamat ei ole mõeldud õpikuks ega käsiraamatuks, kuid sisaldab midagi neist mõlemast. Siin valgustatakse küsimusi, millest liikluseeskirjades pole otseselt juttu, kuid millega tuleb tegemist kõigil sõidukijuhtidel. Teose esimene osa haarab neid probleeme, millega sõidukijuht puutub kokku liikluskeerises. Teises osas käsitletakse liiklusvahendite dokumenteerimist, hooldamist ja ehitust, kolmandas antakse algteadmisi liikluse korraldamisest. Kus ja kunas millist kütust müüakse? Kus ja millal saab arstiabi? Kus on võimalik remontida sõidukit? Raamatus on vabariigi suuremate linnade ning Tallinna tähtsamate liiklussõlmede skeemid. Lisana on antud teede skeem ja tähtsamate asulate vahekauguste tabel. Koostanud Harry Taidre. Autorid: K. Aru, R. Kahro, A. Kalda, V. Kermes, L. Koger, K. Kuus, A. Lõhmus, T. Nooni, M. Pelt, E. Reha, E. Saik, U. Sibul, O. Soone, V. Soosaar, H. Taidre. Kaane kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 40 000 eks. 272 lk. Hind 77 kop.

E. Kull, R. Oksvärav. L. Sarapik, V. Talts, J. Toomaspoeg, J. Fominõhh. TOOTMISE ORGANISEERIMINE TÖÖSTUSETTEVÕTETES. Kunstiliselt kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 4000 eks. 296 lk. Hind 1.14 rbl.

«LOOMING» nr. 5.

Avaveergudelt leiame Ukraina NSV kirjandus- ja kunstipäevade eel kimbukese ukraina luulet Valeeria Villandi tõlkes. Teisal teeb Andres Jaaksoo juttu ukraina nüüdiskirjandusest, Leonid Pervomaiski jutustuse «Melnikovi tänav» on tõlkinud H. Rajamets. Luules ütlevad seekord oma sõna Viivi Luik («Kulunud sõna?», «Igavik» jt.), Manivald Kesamaa («Aastaringid», «Andide kohal» jt.), Hans Trass («Jäälind», «Ärkvel» jt.), Toomas Liiv («Mõistmine», «Tuulde hüüdmine» jt.) ja Jaan Paavle. Proosaleheküljegedelt loeme Jaan Krossi pikemat ajaloolist jutustust «Kolmandad mäed», kus keskseks on verivärske akadeemiku Johann Köleri viibimine kodumail möödunud sajandi 60. aastatel, Mati Undi jutukest «Kranichi», mõttekilde Paul Viidingu järelejäänud paberitest ja Tõnis Lehtmetsa sulest lüroeepilist reisikirja Alutaguse kandist «Margapuuga mõõdetud maa». NSV Liidu Teaduste Akadeemia juubeli puhul meenutab Hans Kruus Eesti NSV Teaduste Akadeemia algaegu, Kaarel Ird võtab sõna Kari Menningu tähtpäevaks («Ühest väga suurest Eesti teatrimehest»), Jaan Kaplinski on andnud kriitilise ülevaate «Luuleraamatuaasta 1973», Harald Rajametsa juubelit märgib Heidur Niit. Mõtete ja märkmete rubriigis võtab teemal «Kodune haridus — häbeneda seda või mitte?» sõna Vaino Vahing. Raamatuvarast antakse hinnang R. Kaugveri jutukogule «Tuuleveskid» (Teet Kallas), O. Rauni esimesele värsiraamatule «Hobusel on täna sünnipäev» (Alvo Lõhmus) ning S. Petõfi luulekogule «Iginoor mees» ja poeemile «Sangar János» E. Niidu tõlkes (Mall Jõgi). 175 lk. Hind 50 kop.

«KOSIMUSED JA VASTUSED» nr. 5.

Numbris leiame vastused küsimustele «Kuidas tekkis ohverdamiskultus?», «Kuidas taastatakse Vietnami DV majandust?», «Milline on Saksa DV ja Saksa FV diplomaatiliste suhete ajalugu?» ja kõneluse haldusvastutusest ja halduskaristusest. Peale selle kirjutisi, milles tehakse juttu partei agraarpoliitika põhisuundadest, NSV Liidu Ülemnõukogu valimistest, poliitinformaatorite tööst, muudatustest tootlike jõudude paigutuses üheksandal viisaastakul, VMN-i riikide majandussuhetest arengumaadega, antakse arve ja fakte põllumajanduse edusammudest jm. 80 lk. Hind 8 kop.

«LAULGE KAASA!» nr. 34.

Vihikus on antud vabariigi heliloojate lauludest G. Tanieli «Kuulates Legrand'i» (A. Alavainu), K. Kikerpuu «Piivevatimees» (K. Kikerpuu), lauluvõistlusel «Tallinn 74» Eesti Riikliku Merelaevanduse preemia saanud U. Naissoo «Mereöö» (H. Karmo), lauluvõistlusel «Tartu 74» Tartu Õllevabriku preemia pälvinud V. Ignatjevi «Kes teist tujust ära on?» (J. Kõrgemaa). R. Tammiku «Hommik» (K. Tammik), V. Ojakääru «Lahkumine Saaremaalt» (A. Kaal), B. Kõrveri «Ja elu on pagana vahva» (M. Kesamaa), A. Haugi «Laul rannast ja muust» (A. Otto) ja A. Oidi «Jüriöö tuled» (A. Siig). Väljaandes on toodud veel S. Pahmutova (Moskva) «Meloodia», S. Pozlakovi (Leningrad) «Miks näeme unenägusid?», M. Tariverdijevi «Laul kaugest kodumaast» (telefilmist «Seitseteist kevadist hetke»), G. Freidenfeldsi (Läti NSV) «Roheline vanker», vana romanss «Punane seelik», Zagrebi 1973. a. laulufestivali I preemia väärilisena tunnistatud L. Petrovitši (Jugoslaavia) laulu «Nikolai», lauluvõistlusel «Soome sügis — 1973» I preemia väärinud J. Kuoppamäki (Soome) «Au ja kuulsus», M. Murray (inglise) «Ära lahkul» ja P. Kalina (Poola) laulu «Võlupood». Koostanud A. Oit. Kaas: J. Klõšelko. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 50 000 eks. 64 lk. Hind 21 kop.

«TEHNIKA JA TOOTMINE» nr. 5. Avaldab teiste materjalide hulgas artikli arhitektuuri- või ehitusbioonikast «Looduse eeskujul» (T. Loit) 56 lk. Hind 40 kop.

«SOTSIALISTLIK PÕLLUMAJANDUS» nr. 10. Mai 1974. 48 lk. Hind 25 kop.

«KEHAKULTUUR» nr. 10. Mai 1974. 30 lk. Hind 30 kop.

«PIKKER» nr. 10. Mai 1974. 16 lk. Hind 20 kop.

KUIDAS HINDATE EESTI HUUMORI PRAEGUST TASET? MIDA PEAB TEGEMA PAREMINI?

(Esimesed vastused «Sirbis ja Vasaras» nr. 22.)

EDGAR VALTER:

Küllaltki kõrgelt. Vaatamata mõningatele puudustele. Napimat vastust ei saagi olla, kuid kardan, et sel nii armetult vähe puudutatud küsimusel oleks vaja pisut pikemalt peatuda.

Et ma avaldan isiklikku arvamust, siis pole vist suur patt hankida võrdlusmaterjali oma minevikust. Ajal, kui mina alustasin karikaturisti roosilist rada, võis meid üles lugeda ühe käe sõrmedel. Võib-olla jäi paar sõrme ülegi. Tollal olid karikaturisti vaenlased number üks ja kaks sõjaõhutaja ning majahoidja. Relva vorm ning juurdelisatud tekst polnud eriti oluline. Negatiivne tegelane oli elus jõledus, positiivse tegelase seljal võis aimata tiivanukikesi. Karikatuure avaldati peaaegu igas ajalehes-ajakirjas ning peaaegu iga päev. Nõudmine ületas pakkumise. Tõsi on, et sõjardid elavad ikka veel ning majahoidjad pole ikka veel punastama õppinud, kuid seevastu on huumori ning satiiri mänguväljakutel olulisi muudatusi. Mängureeglid on rikastunud, laienenud.

Karikaturiste ei saa välja õpetada. Nad siginevad imelikul kombel ise, kaasas eeldused või lausa kutsumus. Arvan, et oluline muudatus toimus Heinrich Valgu astumisel areenile. Alguses võõrastav, kuid vaieldamatult uus kvaliteet. Kui kasutada pisut piltlikumat võrdlust, siis seniste mugavalt ja hooletult istuvate karikatuuride keskele oli astunud soliidne, stiilne, ning mis näib mulle peaasjana, komponeeritud joonistus. Tuli ruumi teha. Seniste tarbekarikaturistide hulka oli astunud teisiti mõtlev ja teisiti ütlev noor inimene.

Tollest ajast tänaseni on karikaturistide maal kestnud vaarao unenägu rammusatest lehmadest. Uusi jõude on juurde siginenud sedavõrd, et loetelus tuleks appi võtta mitme mehe sõrmed. Kuuldavasti teiste liiduvabariikide huumorijuhtide suureks kadeduseks. Paraku pole kadestamiseks põhjust, sest eesti karikaturistide arvukus ei kajastu trükimustas.

Seda võib nimetada raiskamiseks. Meie noorte karikaturistide potentsiaalsed võimed on palju suuremad, kui see pressis peegeldub. Võib arvata, et meie toimetajaid teeb umbusklikuks noorte pilapiltnike teisiti mõtlemine ja ütlemine. Tõsi, kui oled harjunud primitiivse tarbenaljaga, on raske end ümber lülitada uuele, kaasaegsele huumorilainele, ehkki nii nagu kogu maailmas on ka eesti karikatuuris sündinud koos noortega uus kvaliteet, uus karikatuur. Seda iseloomustavad karikatuuri lähenemine graafilisele lehele, asjade vaatamise uued aspektid, filosoofilisus, avaram üldistus. Isegi must huumor. Kui viimane kedagi hirmutab, siis võiks rahustuseks meenutada, et eesti Mats oskas hinnata musta huumorit juba õige ammu. Tema nimetas seda võllanaljaks. Ei puudu meie karikatuuris ka absurdinali. Oleks tobe kaitsta sedagi karikatuurivormi, mis on end ammu ära kaitsnud. Veel kord: hindan eesti huumori taset küllaltki kõrgelt. Ja karikatuuri taset samuti. Karikatuur on laiendanud oma piire ja teemasid. Tema ülesandeks pole tingimata naerma, vaid mõtlema või vaevu muigama panna. Sellega pole maetud lihtne puhas huumor. See oli ja jääb, niikaua kui inimene tagajalgadel käib. Hea hinnangu andmist eesti huumorile kergendavad meie karikaturistide hulk ja mõtlemiste ning ütlemisvormide mitmekesisus.

Mida peab tegema paremini? Eesti perioodika enamik ei näi tundvat erilist huvi karikatuuri vastu. Tõsi, mõnedel päevalehtedel on kindlad «huumoripäevad». Oleme unustanud võimaluse, et karikatuure võiks avaldada iga päev. Lihtsalt unustanud. Meie ajakirjanduse lappamine pudendab killukesteks ka võimaliku väite, et pole ruumi. Kas teha karikaturistidega nagu Brasiilias kohviga: kui kohvi on küllaga — merre? Ja on aeg järele mõelda, seda õige tõsiselt, tarbekarikatuuri otstarbekuse üle. Vähemasti loobuda tema ainueelistamisest. Tänavu saab 25 aastat ajast, mil alustasin majahoidjate kolkimist. Ning pisi- või suurriisujad, bürokraadid, rongaisad ja napsivennad ... Nüüd võiks ju kõik see mass, s. t. kõik need räbalad, mis neist järele jäänud, kühvlile pühkida ja utiili anda. (Enne tuleb «utiilile» enesele kah muidugi pähe anda!) Aga räbalaid pole, puha terved poisid. Ja kui jälgida rubriiki «Kriitika aitas», siis vaevalt leiate harvade vastuste seast vastust karikatuurile. Reageeritakse peamiselt artiklitele, mis on oma faktidele toetuvas tugevuses tunduvalt mõjusamad. Ei saa eitada karikatuuri valusmagusat mõju, kui ta on pilketeraviku suunanud konkreetsele veale, konkreetne isik vea taga. Ometi oleme sellest pilkevormist võõrdunud. Me lööme umbes. Umbes täpselt.

Ka vääriks ümberkaalumist arvamus, et ehk on lugeja loll. Et äkki ei saa karikatuurist aru. Mis siis teha? Kindlam on avaldamata jätta, ja unustame, et kui aeg on sünnitanud uued ütlemiskujundid, on sigitanud uued karikaturistid, küllap on siis sündinud ka uue arusaajad. Pole mõeldav, et raadiosaatja on leiutatud, aga vastuvõtja mitte. Ei tohiks igatahes unustada, et minu põlvkonnal ei seisa pensioniiga mägede taga, aga järelkasv pole meie vabariigi ajakirjanduses saanud kõvemat pinda jalge alla. See on umbusu, võõrastamise vedel pind. Veel hiljaaegu pöördusid minu poole meie noorteperioodika töötajad kaastöö asjus. Vastuseks minu tungivale soovitusele astuda ühendusse noortega olen kuulnud küll seletatavat, kuid lubamatut põiklemist: ei tea neid noori, teevad ka imelikult, ei oska joonistada ... tahaks ikka kindla peale minna ... Nii. Vana künnihobune oma tuntud vaoga on muidugi kindlam. Ons vagu ka sügav või ülepea hea — see pole oluline. Et evida õigust nõuda noortelt suuremat professionaalsust, tuleb anda neile võimalus professionaaliks saada. Kõige sellega, mis kuulub professionaalsuse juurde, seda tuleb meeles pidada. Nii et küsimusele, mida annaks parandada või paremini teha, vastaksin kokku võttes: visata üle parda umbusk ja eelarvamus, osutada noortele rohkem tähelepanu ning kõik settib ise oma kohale ilma mingi arendamiseta.

JÜRI KEREM

EDGAR VALTER

KARIKATUURI-NÄITUS TALLINNAS*

«Tore nali torni põhjas,» nagu kirjutas äsjalõppenud näituse puhul külalisraamatusse üks rahulduse saanud kodanik. Ekspositsiooni nimetati ülevabariigiliseks karikatuurinäituseks, leidis see maikuus aset Kiek in de Köki keldris, ja kuigi eelreklaam oli minimaalne, afišid puudusid täiesti, viimastel päevadel kadus kuhugi ka kutsuv plakat torni ukselt, kataloogist rääkida oleks sulaselge naljaviskamine, ometigi oskas nii mõnigi kõigile raskustele vaatamata selle näituse üles leida. Tõsi küll, enamasti oli tegemist ekskursioonidega, kes olid niikuinii torni külastamise ette võtnud. Mõnigi pahaaimamatu grupp vennasvabariikidest oli külalisraamatusse kirjutanud: «Keskaegne torn meeldis meile väga. Rajage selliseid rohkem!»

Veel enne sisuliste külgede põgusat riivamist — meie ülevabariigilisel karikatuurinäitusel osales 16 kunstnikku 34 tööga (vrd. leedulaste tänavuse näitusega: 25 autorit, 200 tööd). Jah, tõsi, torni keldrisse mahtunuks hea tahtmise korral ehk veel umbes 15 tööd, ent jah, ega see näitaja midagi eriti muutnud oleks ...

Nii palju siis erapooletuid mõlgutusi asja välise külje, aga ka suurtükitorni keldri näituse jaoks lausa masendava hämaruse üle. (Imelik küll, ent erapooletusse tooni on tükkinud mitu nukrat ja isegi kadedat nooti, eriti seetõttu, et allakirjutanul oli paar kuud tagasi võimalus näha suurejooneliselt korraldatud näitust Vilniuses.)

Kuigi kõnealusel väljapanekul ei osalenud eri põhjusil mitmed tuntud karikaturistid (E. Piho, K. Itra, S. Malahhov, A. Paistik jt.), tuleb väikese ekspositsiooni kindlate plusspunktide hulka arvata rõõmustav põlvkondade paljusus, alustades R. Tiitusest, jätkates keskealiste tugeva tuumikuga (H. Hiibus, E. Valter, O. Kallas, H. Valk, K. Kurepõld), aktiivse järgmise põlvkonnaga (Elle Tikerpäe, P. Pärn, T. Teemaa, J. Kerem, T. Kall) ja lõpetades karikaturistidena veelgi nooremateg (Kaja Saar, Ü. Emmus, R. Lauks, J. Aljak, H. Ernits). Seega olen ühtlasi kataloogi asemel ka kõik osavõtjad üles lugenud.

Ruumikitsikusest tingitud paratamatuse printsiibi tõttu — igalt meheltnaiselt maksimum kolm tööd — võinuks oodata suurt tuumakust. Kahjuks seda pole. Mõnegi autori väljapanek tundub juhuslik ja uisapäisane. Ja kas mitte seetõttu pole veidi üllataval ning kurvastaval moel näituse naelaks J. Keremi «must nali» — sõna otseses mõttes. Muide, Kerem on ainuke karikaturist sel väljapanekul, kes on teinud karikatuuri ilma joonistuseta. (Tema joonistamisoskus jäägu siiski väljapoole kahtlust.)

Ometi on üsna mitu kanti, mida veel plusspoolele kanda. H. Valgu satiirilised hetked, eriti «Päike» oma kurja otseütlemisega; juba harjunult virtuoosne E. Valter, kelle aheldatud laululind ja teised diatüüpiad toovad muu hulgas ka vaheldust teostuslikus mõttes; H. Hiibuse sedapuhku üsna uudsed situatsioonid (pole ju saladus, et mitte alati ei hiilga suurepärase käekirjaga kunstnik H. H. liiga originaalsete naljadega); O. Kallase nähtavasti konkreetset näitust silmaspidav «Nalja eest vastutav»; R. Lauksi värvirõõmsad pildid, kahjuks veidi liiga pika «süütenööriga» mõttelises pooles; K. Kurepõllu vähemalt ühes pildis ootamatult terane sotsiaalsus; P. Pärna jätkuv isemeelsus ja «pühaduserüvetamine» (moonutab inimest sõna otseses mõttes!); T. Kalli stoilisus jätkamaks «külmaverelisi» mõnitusi. Ja ehk veel midagi. Rohkem oleks oodanud Elle Tikerpäelt, seda just teostuslikult. Alati leidlik kunstnik on sedapuhku olnud kuidagi tujutu. Kahjuks jääb üsna juhuslikuks vanameister R. Tiituse valik. Norimist võiks jätkata mitte eriti fantastilise mõttega, et mis oleks juhtunud, kui kõik karikaturistid oleksid näitusele täiesti uued tööd esitanud. Küllap oleks tore olnud.

Ja lõpuks taaspöördumine külalisraamatu, selle tegelikult küll mitte alati kõige objektiivsema oraakli poole. Üks ühine mõte jäi kindlalt kõlama: veel, rohkem, paremini. Kirjutan kahe käega alla. Vaidlused-väitlused, kas karikatuur väärib kohta kunstižanrite seas või mis ta üldse on, jäägu minust alustamata, hea oleks, kui selles punktis võtaksid sõna spetsialistid ise. Fakt on aga see, et rahvas karikatuuri armastab ja hindab, et naer on defitsiit, ja miks ei võiks inimene mõnikord naerdamulata ka näitustel, ja miks ei võiks see tulevikus juhtuda näiteks kas või Kunstihoone heledates saalides — või on need naeru tarvis liiga akadeemilised?

Lihtsameelselt järgmisi karikatuurinäitusi külastada soovides

TEET KALLAS

* Vt. ka «Sirp ja Vasar» nr. 15 k. a. lk. 16.

Индекс 69786

«СИРП Я ВАЗАР»

(«Серп и молот»)

TOIMETAJA E. LÕBU.
TOIMETUSE KOLLEEGIUM: V. GROSS, K. IRD, J. KAHK, K. KIISK, J. KOHA, M. PORT, A. PÄIEL, L. REMMELGAS, A. TAMM, I. TORN, P. UUSMAN JA D. VAARANDI.

Toimetus: 200 001 Tallinn, Pikk t. 40, postkast 388. Telefonid: toimetaja — 414-16, toimetaja asetäitja — 499-24, vastutav sekretär — 467-03, kirjandusosakond — 424-84, kunstiosakond 489-05, muusikaosakond — 433-11, publitsistikakond ja kultuuritöö osakond — 430-05, teatriosakond — 432-46. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 90 kop. Üksiknumbri hind 8 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika», Tallinn, Pikk t. 73. «Сирп я вазар» («Серп и молот»), орган Министерства культуры Эстонской ССР, Союза писателей Эстонской ССР, Союза художников Эстонской ССР и Союза композиторов Эстонской ССР. Издательство «Периодика», Таллин, ул. Пикк, 73.

MB-05025 FKP Keskkomitee Kirjastuse Trükikoda. Tallinn, Pärnu mnt. 67-a. Maht 4 trükipoognat. Tiraaž 53 500. Tell. nr. 1605.